

1973 . 1

peyzaj mimarlığı

peyzaj mimarlığı

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

CİLT : 4 — SAYI : 1

1973

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ

YÖNETİM KURULU

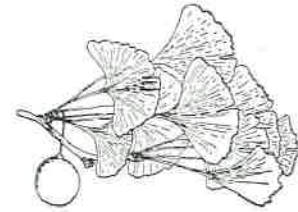
Başkan : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Sekreter : Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Üyeler : Dr. Salih VURAL
Ziraat Yük.Müh. Ekrem GÜRENLI
Asistan Metin BAŞAL

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek adına Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın İşleri Müdürü : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın Komitesi : Dernek Yönetim Kurulu
Yardımcıları : Prof. Dr. Günel AKDOĞAN

Yılda dört defa yayınlanır.

Adres : A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Ankara — Türkiye
Tel : 161165/36 - 88

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez.
Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu
yazarlara aittir.

Sayısı 10 TL., Yıllık Abonman 40 TL.

İlan tarifesi : Kapak dışı 1.000 TL., kapak içi
800 TL., tam iç sahife 600 TL., yarım iç sahi-
fe 350 TL., dörtte bir iç sahife 200 TL. Sütun
santimi : 6 cm. lik sütun 10 TL., 4.5 cm. lik
sütun 7.5 TL.

En küçük ilân birimi dörtte bir sahifedir.
İlanlardan sorumluluk kabul edilmez.

Basıldığı yer : **TİSA** Matbaacılık Sanayii
Tel : 17 54 38 - 18 9562 — Ankara

İÇİNDEKİLER

- ÜLKESEL PLÂNLAMA, BÖLGESEL PLÂNLAMA VE KIRSAL PLÂNLAMA-NIN İLİŞKİLERİ ÜZERİNE 3
İlhan Tekeli
- DÜNDAR ELBRUZ 8
Adnan Taşpınar
- DÜNDAR ELBRUZ'UN BİNLERCE GÖZÜ 9
Cengiz Bektaş
- KÜLTÜR PARKI MABEDLERİMİZDEN: MUSALLALARIMIZ 10
Süleyman Ş. Örnek
- ŞEHİRSEL VE KIRSAL ALANLARDA KİTLELİ YEŞİLLİKLERİN FONKSİYONU 13
Doç. Dr. Nizamettin Koç
- ÇİLE DOLDURAN PARKLAR 18
Dr. İsmet Gürses
- YURDUMUZUN KUŞLARINI KÖRÜMA ÜZERİNE BAZI UYARILAR 19
Dr. Türker Altan
- PARK PROJELENDİRMESİ İÇİN BİLİNÇLİ VE SİSTEMLİ BİR PLÂNLAMA TEKNİĞİ 20
Güngör Uzun
- BAHÇEDE ÇİÇEK 22
Metin Başal
- ANSİKLOPEDİK BİLGİLER 25
- FUTBOL ALANLARI İÇİN KULLANIŞLI ÇİM BİTKİSİ ÇEŞİTLERİ, ÖZELLİKLERİ 29
Ekrem Gürenli
- İKEBANA ÇİÇEK TANZİMİNİN ANA PRENSİPLERİ 34
Doç. Dr. Fuat Tanrıverdi
- TARİHİ AÇIDAN SPOR ALANLARI . 41
Nur Sözen
- REKREASYONEL HİZMETLERDE SPOR
Nur Sözen
- T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİN-DEN HABERLER 46
- BASINDAN HABERLER 46

Üçüncü yılını tamamlamış bulunan Peyzaj Mimarlığı dergimize bugüne kadar yakın ilgi duyan meslekdaş, şehirci, mimar, mühendis ve diğer meslek mensubuna sonsuz teşekkürlerimizi sunar, ilgilerinin sürekli olmasını dileriz.

Saygılarımızla

Ülkesel plânlama, bölgesel plânlama ve kırsal plânlamanın ilişkileri üzerine

O.D.T.Ü. Bölge Plânlama
İlhan TEKELİ
Seksiyonu Başkanı

1. GİRİŞ

Bu yazıda, ülkesel planlama, bölgesel planlama ve kırsal planlama arasındaki ilişkileri Türkiye'deki uygulamalarına referansla incelenmesi ele alınmıştır. Böyle bir ele alışın anlamlı olabilmesi için bu üç kademede de planlamanın Türkiye'de müesseseleşmiş ve belirli bir kararlılığa ulaşmış planlama ve uygulamanın kanallarının bulunması gerekir. Türkiye'de ülkesel planlamanın bu şartları sağladığı söylenebilir de diğer ikisinin bu şartları sağlamadığı açıktır. Bu halde ilişkilerin incelenmesi varolan kurumlara referansla olmaktan çok, Türkiye'nin bugünkü gelişme aşamasındaki kırsal sorunlarının çözümüne referansla olacaktır.

Planlama kademeleri arasındaki ilişkiler daha soyutta Türkiye'nin bu günkü gelişme düzeyi düşünülmeden, üç farklı ölçekteki mekânsal ünitenin ülke, bölge ve kırsal planlaması olarak da incelenebilirdi. Türkiye'nin gelişme seviyesi ve dolayısıyla Türkiye'ye özel sorunların analiz dışında bırakılması bu ilişkilerin içeriğini analiz dışında bırakacağı için elimizde her kademenin birbirine aktaracağı kararların neler olabileceğini gösteren bir kuru kademelenme şeması kalacaktır. Böyle bir ele alış alt kademe planlamaların gelişmesini önleyen, üst kademelere bağımlılık önermelerinin geliştirilmesine neden olacaktır.

Çeşitli planların her birinin yüklendiği fonksiyonlar ülkenin gelişme düzeyine dolayısıyla problemlerinin özelliğine bağlı olduğu gibi, bunların çözümlerinde kullanılan araçlarda ülkenin politik rejim seçmelerine bağlıdır. Dolayısıyla planlar arası ilişkilerin incelenmesini aynı zamanda politik rejim seçmelerine oturtmak gerekir. Böylece planlar arası ilişkiler zaman ve mekan koyutlarına bağlı olarak tartışılmış olur.

II. GENEL OLARAK TÜRKİYE'DE NASIL BİR PLANLAMA ANLAYIŞI VARDIR

Bir toplum için rasyonel eylemden bahsedebilmek için rasyonel hesaplama ve etkin kontrol sürecinin varlığı gerekir.

Kapitalist sistemler içinde rasyonel hesaplama ve kontrolün piyasa mekanizması tarafından yerine getirildiği varsayılır. Sosyalist sistemlerde ise rasyonel hesaplama ve kontrol sürecinin sağlanmasında piyasa mekanizmasının yerini **temel bir sosyal müessese olarak planlama** almıştır. Sosyalist planlama sürecinde de bir kısım ihtiyaçların öneminin değerlendirilmesi piyasa mekanizmasına bırakılabilir, fakat bu da planlanmıştır. Böyle bir **toplumun temel müessesesi olarak planlamadan** söz edebilmek için toplumun gelişme seviyesinin **belirli bir düzeye ulaşması için** sosyalize olması **veya toplulaşması**, ve politik rejim tercihinin **de üretim araçlarının toplumun kontrolüne geçmesini** kabule uygun hale gelmesi gerekir.

Piyasa mekanizmasının yalnız başına rasyonel hesaplama ve etkin kontrolü sağlayamadığı gözlemler sonucu ortaya çıkmıştır.

Ülkeler arası etkileri olan ekonomik krizler, bölgeler arası ve sınıflar arası gelir eşitsizliklerinin artışı, kapitalist ülkelerde de piyasa mekanizmasına devletin müdahalesini gerektirmiştir. Zaman içinde artan müdahalelerin tesirliliğinin artırılması sorunu da bu müdahalelerin belirli bir planlama çerçevesine oturtulmasını gerektirmiştir. Refah devleti anlayışının beraberinde getirdiği bu tip bir planlama, piyasa mekanizmasının yerine geçen değil, fakat onu devamlı olarak düzelter bir fonksiyon yüklenmektedir. Bu halde de planlama topluma ait bir müessese olmakla beraber, temel sosyal müessese olarak piyasa mekanizması varlığını korumakta **planlama bunu düzeltici yardımcı** bir müessese olmaktadır. Bu halde planlamanın varlığı temel sosyal müesseselerin fonksiyonlarını görememesine bağlı olmaktadır. Dolayısıyla kavramsal olarak devamlı olmaktan çok kesikli bir fonksiyondur. Türkiye'deki merkezi ve mahalli planlamalar ikinci tipte piyasa mekanizmasına yardımcı planlamalardır. Planlar arası ilişkilerden söz ederken planların bu temel özelliğini unutmamak gerekir. Yalnız bu özellik önceki bölümlerde sözünü ettiğimiz sıkı hiyerarşik ilişkilerin kurulması imkânını azaltır.

III. TÜRKİYE'DE KIRSAL PLANLAMANIN TEMEL SORUNU NEDİR?

Türkiye gibi endüstri öncesi bir tarımsal ekonomik yapıdan, endüstriyel ekonomiye geçmekte olan bir ülkede kırsal planlamanın temel fonksiyonu kırsal alanın yapısında, endüstri öncesi toplumun kırsal yapısında endüstriyel toplumun kırsal yapısına dönüşümü sağlamaktır. Endüstriyel ekonomiye geçmekte olan bir ülkede kırsal planlamanın temel fonksiyonu kırsal alanın yapısında, endüstri öncesi toplumun kırsal yapısından, endüstriyel toplumun kırsal yapısına dönüşümü sağlamaktır. Kırsal alanın endüstriyel toplumun ulaştığı üretim ve ulaştırma teknolojilerine uygun olarak organize olmasının sağlanması fonksiyonu planlamaya düşmektedir. Dönüşüm şimdiye kadar anlatıldığı şekilde düşünülürse sıçrama tipi bir değişimdir ve gerçekleştirilmesi ile bitmektedir. Dönüşümü böyle düşünmek yanıltıcıdır. Bir toplumda değişim sürekli bir süreçtir, kırsal alanın organizasyonunun da, devamlı olarak uyum yapması gerekir. Bir toplumun müesseseleri bu kırsal alanın uyum yapma sürecini de devamlı hale getirmelidir. Toplumun performansının optimum olmasını sağlamanın piyasa mekanizmasına bırakıldığı ülkelerde, kırsal alanın uyumunu sağlayacak etkileri de piyasa güçleri tarafından doğurulması beklenmektedir. Halbuki değişimin ülke mekanında yayılmasındaki geri kalmalar, (spatial lag) ve değişimin sektörler arasındaki eş zamanlılığın sağlanamaması «time lag» sorunlarını piyasa mekanizması çözememektedir. Yapısal özelliklerini daha sonra kısmen inceleyeceğimiz kırsal alanlarda ilişki kurma yoğunluğunun düşük olması geri kalma «lag» ları çok önemli hale getirmektedir.

II ci kısımda incelediğimiz şekilde piyasa mekanizmasına yardımcı bir planlama anlayışının söz konusu olduğu Türkiye'de uyum yapmadaki bu geri kalmaları «lag» ortadan kaldıracak yardımcı müesseselerin organize edilmesi ve uyum sürecinin kırsal alanda da eş zamanlı hale getirilmesi kırsal planlamanın temel sorunudur.

Bu dönüşümün veya devamlı uyum sürecinin etkileyeceği başlıca unsurların neler olduğunu kısaca incelemek dönüşümün veya uyum sürecinin kapsamının ne olduğunu göstermesi bakımından yararlıdır.

Kırsal alan, tarım sektörünün üretim mekanıdır. aynı zamanda da bir üretim faktörüdür. Bu alanda üretim teknolojisinin endüstriyel toplumun teknoloji düzeyine çıkartılması dolayısıyla emek ünitesi başına ve üretim alanı başına düşen produktivitenin artırılması gerekir. Bu dönüşüm hem endüstrileşme için gerekli yatırımların finansmanı hem de endüstriyel mallara yaratılacak talep için gereklidir.

Üretim teknolojisinde olan bu dönüşümün ortaya çıkardığı artık ürünün pazarlara nakledilebilmesi bu düzeydeki verimlilikte bir tarımsal üretim için girdilerin ve teknik teçhizatın sağlanabilmesi ulaşım ağında ve diğer alt yapılarda bir dönüşümü gerekli yapar.

Gerek üretim teknolojisindeki, gerek ulaşım tek-

nolojisindeki bu değişme kırsal alandaki üretim ilişkilerinde dolayısıyla sosyal yapıda bir değişmeyi beraberinde getirecektir.

Artan produktivite, azalan emek ihtiyacı, kırsal alandan nüfusun şehirlere göç etmesini gerektirecek, ülkenin bütününe ait mekan organizasyonunda da bir dönüşüm olacaktır. Bu dönüşüm ile birlikte değişen üretim ilişkileri artan mobilite kırsal alanın mekansal dokusunda yeni biçimlere imkân verecek ve değişme yapacaktır.

Yeni tarımsal üretim teknolojisi ve tarımsal alanlardan şehirlere göçme zorunluluğu kırsal alandaki kişilerin bilgi ve hüner kompozisyonlarında değişiklik gerektirdiği kadar değerlerinde ve vaziyet alışlarında da değişimleri gerektirecektir.

Çok genel hatlarıyla incelediğimiz bu dönüşüm kırsal alanın tümüne, bütün elemanlarına ait olmaktadır, mekânda dağılmış ünitelerden meydana gelen kırsal alanda bu kadar çok elemanın değişmesinin eş zamanlı hale getirilmesi gecikmelerin önlenmesi, her geri kalmış ülke için çözümlenmesi güç bir sorun olduğu açıktır.

Bu dönüşümün diğer özelliği çok yönlü olmasıdır, dolayısıyla bunun planlaması da çok yönlü olmak zorundadır.

IV. KIRSAL ALANLARDAKİ PLANLAMANIN ÖZELLİKLERİNİ TAYİN EDEN ETKENLER

Kırsal alanda uyumun planlanmasında planlama kademeleri arasındaki ilişki kırsal planlamanın özelliklerine bağlıdır. Onun için kırsal alandaki planlamanın biçimini etkileyen bazı özellikleri incelemek gerekir.

a. Dönüşümün Hızı : İster bir planlama hedefi olarak konulmuş olsun, isterse olmakta olan bir dönüşümün incelenmesi şeklinde olsun, dönüşümün hızı olgunun özelliklerinde önemli değişimler meydana getirir. Ön gönülen dönüşümün hızı arttıkça sistemin kendiliğinden uyum yapması olasılığı azalır ve sistemin elemanları arasında uyumun sağlanması için yapılacak planlama müdahalelerinin yaygınlığı ve şiddeti artar. Bu ise daha kırsal alan birimlerinde yapılacak çalışmalardan çok üstü politika örgütler düzeyinde alınacak temel politika kararlarının önemini daha da artırır. Toprak reformuna bu açıdan bakılabilir. Ülkede endüstrileşmenin ulaştığı bugünkü düzeyde kırsal alanın uyumunu sağlamak için piyasa mekanizması içinde sağlanamayan bir uyum bir ek müdahale ile sağlanmaktadır. Burada bir rejim tercihi değişikliği değil uyumun hızına ait bir tercih söz konusudur.

b. Kırsal Alanda Dönüşüm Alanı İç Dinamiğinden Çok Dış Dinamik Tarafından Tayin Edilmiştir.

Şimdiye kadar kırsal alanın bir dönüşüme uyum yapmasından söz ettik, böyle bir ele alış kırsal alanda gelişmenin dıştan kısıktırıldığı kabulünü üstü kapalı olarak yapmış olmaktadır. Özellikle piyasa güçleri ile bir kalkınmadan söz ettiğimizde kırsal alanda gerekli teşvikin yaratılabilmesi için kırsal alan dışındaki şehirsel endüstriyel değişimin öncelikle yer almış olması

gerekir. Gelişme şehrsel - endüstriyel bir matris için de olacak, toplumun (kırsal - tarımsal) kesimi buna uyum yapacaktır.

Bu tip bir ilişkinin kabulü çeşitli tip planlar arasındaki ilişkinin ne olması gerektiği kabulünü de beraberinde getirmektedir. Soruna bir tarımsal - kırsal planı açısından baktığımızda bu planlamanın hedeflerini gerçekleştirmede şehrsel - endüstriyel planlamalar birer araç olmaktadır. Tarımsal ve kırsal planlamaya şehrsel ve endüstriyel planı tarafından baktığımızda ise kırsal alanda uyumun sağlanması gerekli bir şart olmaktadır. Böyle karşılıklı bir sıkı ilişkinin olması ülkenin bugünkü gelişme düzeyinde, kırsal alanın dönüşümün kırsal alandaki içi dinamiklerden çok şehrsel alandaki dinamiklere bağlı olduğu önerisini ortadan kaldırmaz onu kuvvetlendirir.

c. Kırsal Alan Tüm Sosyal Sistemin Mekân Organizasyonunun Kademelenmesi İçinde Ele Alınmalıdır :

Bir sosyal sistemin mekan organizasyonu bir bütündür, ancak bu bütünlük içinde kavranabilir. Her sosyal sistemin mekan organizasyonu ekonomik gelişme seviyesine bağlı olmakla beraber temelde bir kademeli bir yapı gösterir. En küçük ünite olan köyden başlayarak ülkenin en büyük şehrine kadar ulaşan bu kademeler içinde her büyüklük kademesinin büyüklükleri arasında ve her kademe de yer alan yerleşmelerin sayıları arasında belirli kaideler vardır. Sosyal sistemin mekan organizasyonundaki yerleşmelerin kademelenmesi içinde belirli bir kademedeki sonrakine kalite değişiklikleri ortaya çıkmaktadır. Üretim fonksiyonu tarımdan tarım dışı sektörlere geçmekte, ihtisaslaşma, çeşitlenme işbölümü, heterojenlik, anonim ilişkiler meydana gelmektedir.

Şehir tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve tüm üretimin denetlendiği dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme kademesidir. Bu kademe üstünde şehirler kendi aralarında kademeler teşkil edeceklerdir, bunun altında da kırsal yerleşmeler kademelenenlerdir, kırsal yerleşmeler eş büyüklükte birimler değildirler. Fakat bu kırsal ve şehrsel yerleşmeler bir bütündür ayrı ayrı ele alınamaz.

Şehrsel yerleşmeler ülke mekanında, noktalar halinde dağılırken kırsal yerleşmeler yaşama ve üretim mekanları ile düşünüldüğünde bir nokta dağılımı değil bir alan teşkil ederler.

Her hangi bir kademedeki şehrsel yerleşme, bu yerleşmeye fonksiyonel olarak bağlı daha alt kademe şehirler ve kırsal alanıyla bir bütün meydana getirir. Bu bütünler farklı genellik seviyelerine tekabül eden bölgelerdir.

Sosyal organizasyonların evriminin ilk aşamalarında kırsal alanlar en küçük kademe de şehirleri ile yüksek yoğunlukta bütünleşmeye sahip iken, sosyal organizasyonların evrimi ile gelişen üretim ve hareketlilik teknolojisi dolayısıyla bölgesel ve ülkesel mekan birimleri için toplam sistemin bütünleşme yoğun-

lukları artar. Bu sosyal sistemin evriminin ilk aşamalarında bir tek şehir ve çevresindeki üretimin kontrolü dolayısıyla planlanması söz konusu olurken, daha sonraki aşamalarda bölgesel üretimin kontrolü ve planlanması ve tüm ülke mekanının üretiminin kontrolü veya planlanmasından söz edilebilir.

Kırsal planlamada kırsal alanı ülkenin gelişme düzeyinin verdiği bütünleşme derecesine paralel olarak görelî olan bu bütün mekanın bir parçası olarak düşünmek ve planlama gerekir.

d. Kırsal Planlama Tarım Planlaması İle Özdeş Değildir :

Tarımsal planlamada temel olarak bir üretim mekanı olan kırsal alandaki üretim sorunları ile ilgilidir. Halbuki gördük ki kırsal planlama kırsal alandaki çok yönlü olan dönüşüm sorununa eğilecektir. Dönüşümün çok yönlü özelliği kırsal planlamanın varlığının nedenidir. Bu dönüşümde üretimde dönüşümün sağlanması en önemli husus olmakla beraber, kırsal planlamanın tarımsal planlamaya indirgenmesini gerektirmez. Çünkü kırsal planlamada dönüşüm bir üretim hedefi özelliği taşıdığı kadar bir refah hedefi özelliği taşımaktadır. Diğer taraftan tek taraflı tarımsal üretim tedbirlerinin tam başarıya ulaşmaması dolayısıyla, çok yönlü tedbirlerin alınması gereği hissedilmiştir. Bu halde çok yönlülük aynı zamanda bir etkinlik sorunudur. Türkiye'deki planlamada tarım kesiminde politik tercihin doğal sonucu olarak etkilemenin dolaylı yollarla gerçekleştirilecek olması bu çok yönlülük için büyük ölçüde feedbackleri yakalayabilmek için, kırsal planlamanın yeterli bir minimum büyüklükteki, görelî olarak kapalı bir sistem içinde, yapılmasını zorunlu kılar.

Böyle bir en küçük ünitenin ne olacağı tartışma konusu ise de en azından içinde bir şehrsel nüve taşıması kaçınılmazdır.

e. Tarımsal Üretimde Teknoloji İthalinin Özellikleri :

Karar verenler ve uygulayıcılar bakımından nakledilebilir teknolojinin ve projelerin, kabul edilme ve gerçekleştirilme olasılığı yüksektir. Bir projenin nakledilebilirliği bir yerde gerçekleştirilen bir projenin başka bir yerde uygulandığında bunun yeni çevrede başarıya ulaşabilmesi için projede yapılması gerekli değişikliklerin miktarı ile ölçülebilir. Çeşitli projeler arasında nakledilebilirlik bakımından önemli farklar vardır. Genellikle sanayi ve alt yapı projelerinin nakledilebilirlikleri tarım ve eğitim projelerinin nakledilebilirliklerine göre düşüktür, başka bir ortamda uygulanmaları için yeni buluşlarla ihtiyaç gösterir, çevreye uydurulmasını gerektirir. Bu ise tarımsal teknoloji ithalinin ancak mahalli araştırma fonksiyonlarının organize edilmesi halinde başarıya ulaşabileceğini gösterir. Kırsal planlamada üretim ile ilgili dönüşümün sağlanabilmesi için desantralize araştırma faaliyetleri ile bütünleşmiş bir planlama gerekmektedir. Bu öneri bir taraftan araştırma ve planlamanın bütünleşmesini ileri sürerken diğer taraftan her ikisinin de desantralize olma özelliğine dikkati çekmektedir.

f. Kırsal Alan Planlamalarındaki Projelerde Yapısal Olarak Yüksek Olan (Latitude) Gevşeklik Ve Az Olan.

Projeler uygulanmaları sırasında uygulayıcının anlayışına göre alternatif yorumlara açık olma derecelerine göre gevşek veya disiplinli diye sınıflandırılabilirler. «Latitude» u yüksek olan projeler uygulayıcılar tarafından belirli yönlerde kolayca distorsiyona uğratabilir. Bir endüstriyel projenin yapısal olarak disiplini yüksektir. Projeyi meydana getirecek makinelerin seçimi kullanılacak girdinin seçimi çok farklı yorumlara açık değildir. Yanlış veya hatalı yapılan bir seçim üretim sürecinde kendini hemen belirtir düzeltmeyi zorlar. Projenin yapısal özelliği olan disiplininin yüksekliği uygulamanın sonuçlarını garanti eder. Tarımsal projelerin yer seçimi, gerçekleştirilme zamanı, koordinasyon, proje yatırımlarının bütün unsurlarıyla gerçekleştirilmesi, kötü teknisyen kullanmaya açıklık bakımından latitude bu endüstriyel yatırımlara göre yüksek ve disiplinleri azdır. Örneğin bir bölgede yatırımlar kısılmak istendiğinde, inşaatı devam eden bir fabrikanın yatırımının kesilmesi demek o üretimin olmaması demektir. Halbuki tarımsal alandaki projenin elemanlarının bir kısmının bırakılması halinde de üretim devam edecektir. Böyle olunca endüstriyel projenin disiplin özelliği kendi fonunu temin edecektir. Tarımsal projenin fonu kesilecek veya azaltılacaktır. Benzer şekilde tüm üretim süreci içinde bir kötü teknisyen tüm üretimi bozarken, tarımsal projede etkisi görece kalabilecek ve açığa çıkmayacaktır.

Tarımsal kesimde sanayi kesimine göre «latitude» ün yüksekliği ve disiplinin azlığı, tarımsal kesimde işin toplulaşması veya sosyalizasyonunun sanayi kesimine göre daha düşük bir düzeyde kalmış olmasının sonucudur. İhtisaslaşmanın artışı koordinasyon ihtiyacını artırması kadar bunun belirli biçimde ve disiplinle olmasını gerektirmektedir.

Tarımsal kesimdeki «Latitude» özelliği bir taraftan kırsal planlamadaki kontrol fonksiyonlarının önemini artırırken, diğer taraftan planlar arası hiyerarşik ilişkiden beklenebilecek faydaları azaltıcı etki yapmaktadır.

Eski bir kırsal yerleşmede uygulanacak olan programların, boş bir alanda tüm olarak yeniden uygulanacak kırsal programların «Latitude» larının farklılığına dikkati çekmekte yarar vardır. Eski bir alanda uygulanacak projelerin «Latitude» ları yüksektir. Kırsal planlamada başarılı örnekler olarak daha çok yeniden boş bir alanda uygulanan projelerin gösterilmesi de bu nedenledir.

V. ÇEŞİTLİ PLANLAMA KADEMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER İÇİNDE KIRSAL PLANLAMA :

Türkiye'de çok yönlü bir kırsal planlama yaklaşımı uygulama imkânları ve bu uygulamanın etkililiğinin diğer kademe planlar ile ilişkisi geliştirilerek nasıl artırılacağı iki şekilde tartışabiliriz. Birinci hal olarak bugünkü planlamanın kurumsallaşmış şekli değişmeden, başka bir deyişle sektörel ve tek tek proje seçimi

esasına dayanan bir devlet planı varken, devlet planı tarafından bölge planlama özel şekilde ihmal edilirken, feodal teknolojinin mekansal idari birimlerine uygun bir (il esaslı valilik) mahalli idari yapı varken, çok yönlü kırsal planlama çalışmalarından ne beklenebileceği incelenemez. İkinci hal olarak, bugün mevcut olan planlamanın kurumsal yapısında ve idari yapıda başarılı bir kırsal planlamaya imkan verecek şekilde ne tip değişiklikler yapılması gerektiği ve bu yeni çevre şartları içinde çeşitli planlama tipleri ve kademeleri arasında nasıl bir iş bölümü yapılabileceği incelenemez. Bu halde birinci halin parametreleri de değişken olarak kabul edilmiş olmaktadır.

Birinci halde çok yönlü planlama çabalarının uygulanması için yapılabilecekler sınırlı kalmaktadır. Planın ve merkezi uygulama örgütlerinin sektörel esasa göre gelişmiş olması ve dolayısıyla uygulamada bu kuruluşların seçimlerini tek tek projelerin faydalılığına göre yapmaları, yapısal olarak bölge planlama ve kırsal planlama gibi çok yönlü planlama çabalarını uygulama dışında bırakmaktadır. Böyle çok yönlü planların böyle bir mekanizma içinde uygulanabilmeleri için teşhis edilen projeler için önce bunun uygulanmasından sorumlu sektör kuruluşunun ikna edilmesi ve bu sektörlerce uygulama projelerinin hazırlanması, daha sonra da bunların DPT tarafından programa alınması gerekmektedir. Türkiye'de şimdiye kadar çok sayıda çok yönlü proje denemesi yapılmış olmasına rağmen bu yolla uygulanmış proje yok denecek kadar azdır veya yoktur. Eğer bu imkanları aşan projeler olsa bile bölge planlama veya kırsal planlama yalnızca bir proje teşhis aracı olmaya indirgenmiş olmaktadır. Bu yoldan projelerin teşhis edilip uygulanması gerçekleşmekte olsa bile bu gerçekleşme çok yönlü programın ancak bir kısmı için söz konusu olacağı için yapılan çalışmanın çok yönlülüğünden doğacak faydalar ortadan kalkacaktır. Böylece tesirliliği artırmak için kurulmuş bu mekanizma çok yönlü proje seçimlerini seçim süreci dışında bırakarak tesirliliği azaltıcı etkiler yaratmış olmaktadır.

Kırsal alan planlamasına ait özellikleri incelerken gördüğümüz gibi kırsal planlama ancak bir şehir-kır bütünlüğü veya bölge planlama bütünlüğü içinde ele alındığında «Amplifying» (büyütücü) etkiler yakalanabilecek ve anlamlı olabilecektir. Mevcut ülkesel planlama bölgesel planlamayı yapısal olarak dışta bıraktığı için kendi içinde çok yönlülüğü gerçekleştiremeyecektir.

Böyle olunca zorunlu olarak kırsal planlamanın etkin olabileceği husus Köy İşleri Bakanlığının yetki-sindeki hizmetlerin dağıtımına indirgenmektedir. Fakat bütün ülkeyi kapsıyacak şekilde olmak zorundaki bu uygulamada, tüm ülkeyi kapsıyan bölgesel ve kırsal planlar olmadığı için daha genel merkezden konan prensiplere dağıtılmak zorunda kalacaktır. Böyle prensipler konunca bunların bölgeler arası uygulamada eşitlik konusundaki baskılar kısmî olarak hazırlanan planlarında uygulamasını engelliyecektir.

Bir ülkede planlama kademeleşmesinin nasıl olması lazım geldiği tartışılırken, iki temel prensipten söz edilebilir.

1. Planlama organizasyonu ülkenin genel yönetim yapısına paralel olarak kademeleşmeli, planlama ve yönetim bu kademe içinde bütünleşmelidir.

2. Planlamanın kademeleşmesi mekan organizasyonunun kademeleşmesi ile bire bir tekabül halinde bulunmalıdır. Bu planlamanın etkinliği için bir mekan-sal organizasyonel servis veya üretim bütününe kapsamı şartı için gereklidir.

Bir toplumda plânlama kademeleşmesi kararı verilirken eğer bu iki prensip aynı kademeleşmeyi gösteriyorsa bir sorun yoktur. Eğer iki prensip uyuşmuyorsa, yönetim yapısının da değiştirilmesi ve yerleşme kademelenmesine uydurulması gerekir.

Türkiye'de özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra artan mobilitenin ortaya çıkardığı yerleşme yapısı çok yönlü planlama için il seviyesini yeterli bir planlama ünitesi olmaktan çıkarmış bölge seviyesini gerekli kılmıştır. Bunun doğal sonucu olarak Türkiye'de özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen kamu örgütleri il düzeyinden çok bölge düzeyinde örgütlenmiştir.

Türkiye'nin yönetim yapısı ise buna uygun hale getirilememiştir. DPT'nin bugünkü tutumu ise ters yönde gelişmekte bölgesel bir yönetim organının teşekkülünü zorlayacak yerde, daha düşük hareketlilik teknolojisinin yönetsel bölümünü kabul ederek il planlama birimleri kurmak şeklinde gelişme yönünün tersinde hareket etmek şeklinde olmaktadır.

Mevcut kurumsallaşmış planlama ve yönetim düzeni içinde çok yönlü kırsal planlamanın imkânlarının neler olduğunu tartışmak, bize bu konuda çok bir şey yapılamayacağını göstermesi yanısıra, bu düzenin ne yönde değiştirilmesi gerektiği konusundaki temel bir öneri geliştirmeye de imkân vermektedir.

Başarılı bir kırsal planlamadan söz edilebilmesi için bugün uygulaması kurumsallaşmamış bulunan bölge planlamanın kurumsallaşması lâzımdır. Ancak tam olarak fonksiyonunu görmekte olan bir bölge planlama ile bütünleşmiş bir kırsal planlama başarılı olabilir. Ancak böyle bir kırsal planlama problemin daha önce incelediğimiz özelliklerine uygun olarak, kırsal alanda gelişmenin dıştan kısıktırılması etkilerini, tüm yerleşme sisteminin parçası olarak düşünülmesi dolayısıyla doğacak etkileri, çok yönlü olma etkilerini, kırsal alan projelerine ait disiplin özelliklerini göz önünde tutabilir.

Ayrıca ülkesel plan ile ilişkiler böyle bir bölgesel planlama olduğu halde daha kolayca kurulabilecektir.

Bölgesel seviyede entegre bir planlama faaliyetinin organizasyonu önerisi yalnızca bir entegre bölge planının hazırlanması önerisi değildir. Bu öneri gerekli yetkiler ile donatılmış bir yönetim ve uygulama organının birlikte kurulması, bölgede araştırma ve planlama faaliyetlerinin bütünleştirilmesi vb. yollarla, bölgenin ülkenin kalkınmasına katkısının artırılması ve

uyum yapması sürecinin müesseseleştirilmesini içermektedir.

Kırsal planlamanın yukarıdaki önerideki gibi bütünleşeceği esas planlama düzeyinin bölge planlama olduğunu söylemek, kırsal planlamayı ya bölge planlamanın bir parçası olarak kabul edildiği yada alt bölge birimlerine ait bir planlama faaliyeti olarak kabul edildiği şeklinde yorumlanabilir.

Halbuki daha önceki bölümlerde, ülkenin kırsal mekanının dönüşümünün veya uyum sürecinin etkilenmesi şeklindeki kırsal planlama tanımında kırsal planlamayı tüm ülke mekanına ait bir planlama olarak ele almıştık. Bu iki ayrı yorumun tutarlı hale getirilmesi gerekir.

Bir ülkenin kırsal mekanının dönüşümün planlanmasına ait verilecek kararlar çeşitli düzeylerde veya genellik seviyelerinde olacaklardır. Ülke kaynaklarının ne kadarının bu gaye ile harcanabileceği, kırsal dönüşüm stratejileri gibi genel kararlar ülke düzeyinde kalacaktır.

Genelden veya prensip düzeyinden özel veya uygulama düzeyine inildikçe bu düzeydeki kırsal planlama çalışmaları bölge ve bölge altı inecektir.

Yukarıda geliştirilen öneriye uygun bir bölge planlama düzeyinin varlığı halinde ülkesel planın yapısında da önemli değişimler meydana gelecektir. Sektörel esasa dayanan plan belki tamamen bölgesel planlama esasına dayanacak veya sektörel ve bölgesel planlamanın varlığına dayanan bir başka sentez süreci geliştirilecektir. Böyle bir devlet planı bugünkü gibi yalnızca bir ekonomik plan olmak özelliğinden kurtulacak, ülkesel düzeyde önemli fiziki planlama kararları ihtiva edecektir. Ülkesel fiziki planlama kararları getiren bir plan kırsal mekanın dönüşümü hakkındaki daha alt kademe planlarına bugünkünden daha az serbestlik derecesi bırakacaktır.

IV. SONUÇ :

Bu yazıda kırsal mekanda dönüşüm sürecinin etkilenmesi ve kontrol edilmesi şeklinde tanımladığımız, çok yönlü olma özelliğine sahip kırsal planlamanın başarılı olarak uygulanabilmesi için, Türkiye'de bölge planlamanın bugünkünden çok farklı bir şekilde organize edilmesi ve kırsal planlamanın bununla bütünleşmesi gerektiği sonucuna vardık. Bugün Köy İşleri Bakanlığında yürütülmekte olan kırsal planlama için vardığımız bu sonuç bütün diğer mahalli ölçekte yürütülen planlama çalışmaları içinde geçerlidir. Eğer bu dağınık birçok mahalli planlama çalışmalarının coğrafya kitabı olma özellikleri dışında bir fayda sağlaması isteniliyorsa bölge planlama faaliyetleri belirli bir ciddiyet düzeyinde mutlaka örgütlenmelidir. Bu ihtiyacı bütün mahalli planlıların birlikte hissetmesi ve savunması gerekir.

Böyle kurulabilecek kuvvetli bir bölge planlama örgütü devletin merkezi planlama fonksiyonlarını zayıflatmayacak aksine devlet planı ile mahalli planlama çalışmaları arasında bir dialog kurulmasına imkân vererek daha gelişmesine imkân sağlayacaktır.

En verimli çağında sonsuzluğa geç eden Dündar Elbruz için acımız büyüktür.

Çok yönlü sanatçılığı, kişiliği, insanlara karşı sevgisi ve esprileriyle Dündar Elbruz tipini yaratan ve herkese sevdiren merhumu daima anacağız.

*T. Peyzaj Mimarisi
Derneği*

(1922 - 1973)

Dündar Elbruz

1922 yılında İstanbul'da doğan ve 1946'da Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden Y. Mimar olarak mezun olan Dündar Elbruz, askerlik görevine kadar İstanbul Üniversitesi, Mithatpaşa Stadyum ve Spor ve Sergi Saray inşaatlarında çalışmıştır. Askerlik sonunda Ankara'ya yerleşen Elbruz Bayındırlık Bakanlığında görev almış bir ara 14 Mayıs Evleri inşaatında mimar, Amerikan Sefareti inşaatında kontrol mimarı olarak vazife görmüştür. Bayındırlık Bakanlığı şehircilik müdürlüğündeki görevini Devlet Malzeme Ofisi Müdürlüğü takip etmiştir.

1956 yılında Birleşmiş Milletler bursunu kazanarak Amerika'da Pennsylvania Üniversitesinde «Landscape Architecture» Peyzaj Mimarlığı eğitimi görmüş ve diplomasını almıştır. Dönüşünde ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim üyeliğine başlamıştır.

1961 yılında Japon Hükümetinin davetlisi olarak 6 ay süre ile Japonya'da kendi sahasında çalışmalar yapmıştır.

Üniversitedeki işine döndükten sonra Elbruz çeşitli tarihlerde Ahşap, demir heykel ve modern kuyumculuk sahalarında kişisel sergilerini tertiplemiş ve takdir toplamıştır.

ODTÜ Mimarlık Fakültesinde yardımcı profesör olarak 15 yıla yakın bir süre hizmet gören Elbruz çok yönlü kişiliği ile bütün çevresine kendini kabul ettirmiş ve sevdirmiştir.

Renkli kişiliği, her türlü sanat dalındaki becerikliliği ve insanlığı ile takdir toplayan Elbruz en verimli çağında aramızdan ayrılmıştır.

Adnan TAŞPINAR
Assoc. Prof. O.D.T.Ü.
Mimarlık Fakültesi

DÜNDAR ELBRUZ'UN BİNLERCE GÖZÜ

Daha dündü diyebilirim, Mart 1973 ün yirmikisi miydi neydi?

Sabahtanberi bir seçiciler kurulunda birlikte çalışıyorduk.

Öğleyin, yarışmayı düzenleyen kurum yemeğe çıkardı bizi...

Uzun bir masa çevresine yerleştik Ankaranın bilinen bir lokantasında. Tam karşımda oturuyordu Dündar Elbruz; onun yanında da genç güzel bir mimar hanım..

Oradan buradan konuşulurken, sordu Dündar, şu sırada ne yaptığımı mimar hanımın. «Master için Orta Doğu Teknik Üniversitesi Onarım Bölümüne gidiyorum.» karşılığını alınca, Dündar, şöyle kendisine özgü gülümseyişiyle tepeden tırnağa bir güzel süzdükten sonra hanımı, dediki ona : «Onarım mı? sizin onarımla ne ilişkiniz var yahu?»

Conkbayırı Mehmetçik parkı anıtı yarışmasının süre bitimine beş gün vardı. Birden aklıma gelen bir düşünceyi çizip vermek, yarışmaya katılmak geldi içimden. Giriştik... Giriştik ama...

Savaş artığı, birbirine geçmiş, kılıç, süngü, miğfer, paslı demir yığınından bir bulut yapıp, orayı görmeğe gelecek kişilerin başları üstüne asalım diyorduk. Haydi çizebildik diyelim maketini kim yapacak böyle bir paslı demir bulutunun?

Kim gelir akla?

Kim gelebilir ki Ankarada?

Hemen telefona koşup çağırdık Dündar Elbruz'u.

Başkası olsa bilmem ama, böyle bir yaratıcılık, heyecan işi için çağırılsa, Dündar Elbruz, oyuna koşar gibi, iki eli kanda olsa, koşar. Geldi konuyu gördü. Gitti. Bir saat ya geçti ya geçmedi ne olduklarını anlamakta güçlük çektiğimiz kıvrır zıvırla döndü. İstanbul yoluna, oto tamircilerinin oralara gitmiş, bizim işe yarayabilecek bir şeyler bulabilmek için... Sonunda akümülatörün içinde bulunan kurşunlardan (hiç bilmezdim) yapıp bitiriverdi işini.

1. Mansiyonu aldık. Seçiciler kurulu, «bunun üzerine kuşlar pisler» demişmiş de ondan daha ileri bir ödül vermemişmiş...

Orada olup da D. Elbruz'u bir dinleseydiniz!

Yarışmaydı, ödüldü bir yana, benim gerçek kazancım başkaydı :

Akümülatörün içinden çıkan kurşundan olup biteni gördüğümde, çevremdeki kıvrır zıvıra bakmak için beş göz daha kazandım...

Bir kazmaya, bir küreğe, bir bisiklet didonuna v.b. Dündar Elbruz gözüyle bir baksanız, neler görürsünüz neler...

Oysa onun gözü binlerceydi. Değerli bir taş nasıl çağdaş bir yüzük olur, onun elinde görürdünüz...

Elleri büyürdü işinde, yalnızca sevdiği işinde, başkasına da aldırılmazdı zaten...

Bir yapının çevresini, bahçesini, Japonya'da gördüklerinin üzerine kendinden kattıklarıyla düzenlerken, çamurla oynarken, kaynakla uğraşırken, bir radyoyu sökerken, yürümez otoları yürütürken, onun ellerini büyürken görürdünüz; çocuk gözlerinin cıvıllı cıvıllığından ayırabilirdiniz gözlerinizi.

Bana öyle geliyorki, o öteki tarafa kıvrır zıvır toparlamak için gitti...

Bir de bakarsınız kapıda görünür, ağız kulaklarında, kucağına sığdıramamışsa arabasını doldurmuş olduğu kıvrır zıvırla...

Hemen oturup öte yanın bir heykelini yapiverir.

Cengiz BEKTAŞ

Y. Müh .Mimar

Kültür Parkı Mabedlerimizden Musallâlarımız

Süleyman Ş. ÖRNEK
Yük. Mimar

Musallalarımız yapılış ve kuruluşundaki Mimarî Peyzaj ve Perspektivini islâm kaynaklarından alan, Millî kültür ile gelişen ve günümüzün anlamıyla Kültür Parkı hâline getirilmiş islâmî bir Cumhuriyet alanıdır denilebilir.

Kuruluşunun baş nedeni; belirli zamanlarda sosyal nitelik ve amaçla kılınan kılınması farz olan cuma ve bayram namazlarının tek nedenine konu olan, çeşitli olaylar karşısında vatan ve memleket çıkarlarını yansıtarak açıklayan ve dînî bir terim olarak HUTBA denilen bir bildiri sistemidir.

Bu nedenle iki farz çelişmiş, cuma kılınmış, öğle namazı terk edilmiştir. Yine bu sebeple, Hutbanın başından sonuna kadar alışverişi, huzur kaçırarak her çeşid davranışı ve hatta başka namazı dahi yasaklamak suretiyle otoriter bir rejim ve disiplin altına alınan CUMA NAMAZI ve her iki BAYRAM NAMAZLARI günümüze kadar doğal bir gelenek hâline gelmiştir.

İslâm Peygamberinin, «Mescidimle Musallâm arası cennet bahçelerinden bir bahçedir» sözünden, Medinede ilk yapılan MESCİDİ NEBEVÎ ile, ilk kez kıldırıldıkları cuma namazı Hutbasında: «Bilin ki bu günde, bu yerde, bu vakıta, tanrımız, kıyamete değin cuma namazını farz kılmıştır.» Sözleriyle BENİY SÂLİN DİN AVF'ın bahçesi anlamına gelen bu yere MUSALLA dedikleri, ve bundan böyle yeniden kurulan veya fethedilen islâm memleketlerinde İSLÂM DAMGASI pozisyonunda yapılması, bütün mezheplerce farz olduğu bilinen üstü açık alanlara da MUSALLA denilegelmiştir.

Buraya kadar bildirmiş olduğumuz nitelikleri göz önüne alan köylüler de, birlikte karar verdikleri, köylerarası en elverişli alanlardan birine Musalla yapmakta gecikmemişlerdir.

Bu konuda İbni İlyas Çelebinin MENÂKİB-I ŞEYH MECDEDDİN VE ÂDÂB-I SÂLİKİYN adlı eserinin yetmişinci Menkıbesinde: «Menteşe ilinde bir köyde olurdu. TUNDARLU derlerdi. Cuma olacak ol köyün kurbünde CUMAÖNÜ derler bir yer vardı.» diyerek köyler arası bir musallanın bulunduğunu, bize bildiriyor.

Bununla beraber, iyi bir raslantı eseri olarak, Bursa - Keles yolu üzerinde KINIK yakınlarında CUMALANI denilen yerde musalla ile karşılaşmıştım. Köyler arası kurulan bu yer; çeşmeleri, halâları, açık pazar yerleri, nalband dükkânlarını içine alan ahırlarıyla bir bütündü ve cumadan başka günlerde kimseler bulunmadığını görmüştüm. Cuma namazından sonra pazar işlerini bitiren köylüler eğer havalar da uygunsa, mevsimine göre atkoşuları, cirid oyunları, çeşitli koşu ve yarışmalar, güreşler, türlü spor hareketleri yanı sıra deve güreşi, horoz dövüşü ve benzeri eğlencelerin ardısıra, günün yarattığı esprileri konuşa konuşa köylerine dönerlermiş.

Edirnedeki SARAYOVASI'na da Musalla meydanı denildiğini Dr. Rifat Osman bey merhum bildiriyor.

Musallanın anlamını bütünüyle kavrayıp kapsamına alan CUMAALANI deyimini coğrafî bir mekân ifadesinden çıkarıp, Türkçe bir TERİM kabul edilmesi hâlinde, gerçek dışı bir DEYİM ortadan kaldırılmış olacaktır. Yani Musalla terimini NAMAZGÂH olmaktan kurtaracaktır.

Çok kere, mekânın kendi yapısına göre geyinerek terim hâline getirdiği gerçek adını bilmiyen, umursamıyan, veya konuşma ve yazmada yetersiz kişilerin, kendince benzeri sandığı, gerçeğe hiç de uymayan bir deyimle yetiniverenlerin, Aziz Türkçemize bilerek veya bilmeyerek ne kadar kötülük yaptıklarının acaba farkındalar mı? Bu yüzdendir ki Musalla derken, namazgâh, ve namazgâh derken musalla anlamında konuşuyoruz. Ve musalla taşını musalladan ayıramıyoruz. Günümüze kadar ulaşan eserlerin çoğunda, cenaze namazı için üzerine tabut konulan TAŞSEKE'lere:

Kadrini SENK-İ MUSALLA da bilup ey Bakî

Gelüp el bağıyalar yârân saf, saf.

beytinde olduğu gibi MUSALLATAŞI denilmesi gerekirken, koskoca Cumaalanı imiş gibi sadece musalla demekle yetinmişlerdir. Halbuki musallataşı bir araç, musalla ise bir mekândır.

Musallaların zamanla niçin, neden, nasıl cami ve mescitlere dönüştüğü ayrı ve geniş bir konu olduğundan, üzerinde fazla durmamıza ne lüzum ve ne de imkân vardır.

Küçük büyük, her üstü kapalı namaz alanına MESCİD denilmiştir. Ancak yağmurlu günler için, musalla kapsamında çoğunluğu içine alabilecek nitelikte bulunan mescidlerde Cuma namazının kılınabilmesi, islâm peygamberinin uygun karşılması üzerine mescid-i nebevî, MESCİD-İ MUSALLA ismini almış ve bu terim, zaman ve mekâna göre de-ğişe de-ğişe CUMA MESCİD, MESCİD-İ CAMİ, MESCİDİ ŞAH, CUMA CÂMİİ, SALATIYN CAMİİ, ULU-CAMİ deyimleri alan muhteşem camiler yapılagelmiş ise de, çeşitli nedenlerle dejenerasyon başlamış ve zaman zaman küçüldükçe küçülmüş, tek mekân büyük küçük bir çok mekânlara bölünmüş, cumanın amaçladığı, tek toplum düzeni bugünkü durumuna kadar düşmüştür.

Hicretin altıncı senesi, yağmur duası dediğimiz İSTİSKA namazına tanık olan musalla, bundan sonra kıranlık, korku, sefer ve benzeri dua ve namazlara, şiirlerin, on muharrem matemine, zaman zaman fonksiyon genişlemiş, halk kültüründen doğan NEVRUZ-U HARZEMİ, N. SULTÂNİ ve HIZIRILYAS bayramlarına kapularını açan musallada, iki kez, tüm şehir halkının siyasal amaçla toplandığını, bunlardan birinde GIRİD MİTİNGİ nin yapıldığını, diğerinde de bu gün kullanmakta olduğumuz yeni ölçülere karşı direnme mitingi yapıldığını, on gün sonrada kapan altına saldıran yoğun bir kadın kâfilesi tarafından, basküllerin parça parça ortadan kaldırılarak tahılların, eskisi gibi kile ile alınıp satıldığını pek çocuk yaşta görmüştüm.

Yüzyılların geliştirdiği musallalar, kur'anda bildirilen cennet bahçelerinin donnelerine göre park niteliğinde ÇIKSALIN = MESİRE haline getirilmiştir. Öyle bir mesire ki; orada ilmi, felsefi tartışmalar yapılır, İCAZET = DİPLOMA lar verilir, ustalık payesini sembolize eden PEŞTAMAL KUŞATMA töreni yapılır, içkisiz şölenler verilir. «Çevresi, kişilik bahçelerle çevrelendiğinden, içkili şölenlerin de civar bahçelerde yapılması, geleneksel saygılara dayanır.» Piknik yapılır. Öğrenciler kendilerini burada konsantre ederler.

Eğlence faslına gelince; salıncaklar kurulus kolonlar atılır, ÇINGIRAKLAR dikilir, kanadlarına göğüs veren meraklılar, birbirlerini koştura, havalandıra ÇARKIFELEK gibi döndürür uçururlar, düşenlerin, fırsat bulup tekrar yapışanların yaygarası ayuka çıkar. Sazlar çalınır, milli oyunlarla her çeşit folklor gösterileri yapılır, sesine güvenenlerin, ilahiden, gazelden tutun da Kütahyanın göbek havalalarına kadar uzanan teranelerine rekabete yeltenen çeşitli kuşların çılınca sesleri karışınca öyle bir armoni doğar ki, insan bir an için olsun kendini gerçek cennette sanır.

Buraya şöleni olarak gelenler, alkollü içkiler dışında her çeşit yiyecek içecek sebiylullah, herkes kısmetini aldıktan başka, dışarıda sofranın sonunu bekliyen fakirler çimlenirler, kalanları da kedilere köpeklere salâ.

Bütün bunlar olurken, musallanın kutsiyeti, en ince teferruatına de-ğın gözetilir, herşey derlenip toparlandıktan sonra, çemenlerin arasında çöp bile bırakmadan temizliğine riayet edirdi. Musallaların kutsiyetine yaraşan öyle bir töre geliştirilmişti ki, şamatalı bir hay ve huy içinde bile tatlı bir sükunet havası hâkimdi. İçine girenler, her türlü huzursuzluk ve tecavülden masun kaldıklarına inanırlardı.

Bu nedenle senenin bir kaç haftası, MUSALLA GÜNÜ olarak cumadan başka bir gün olmak üzere kadınlara ayrılırdı. Ailesi ile birlikte buraya gelen kızlar, yanlarına aldıkları, yüzyıllar öncesi nenelelerinden mirâs kalan cihazlık geysi ve ziynet eşyalarını beraberinde getirirler, çeşitlerine bereket, oyunun ve rakısların her türlüşünü yaparlar. Oyunların ve rakısların gerektirdiğine göre başka bir geysi ve de-ğişik bir ziynetle görünürler, musalla duvarının KAŞ (bahçe duvarlarında kullanılan bir terimdir. Mimarlıkta Harpuşa demirdi) larından, gûya kızlara görünmeden müstakbel hanımını özene bezene seçmeğe çalışan delikanlılara karşı, etrafı tatlı hatıralarla büyüleyen gövde gösterileri yaparlardı, ki bütünüyle zarif ve mâsum davranışlardı.

Kadınlar arasında dolaşabilecek yaştaki enkek çocuklar ise, ya kuzu kuzu annelerinin yanında oturur ya da dışarı çıkar ağabeylerinin bitbit, aşık, ceviz, eltopu, tullenbeç, çatal matal kaç çatal, longuz (bir çeşit golf) v.b. oyunlarını seyrederdilerdi.

Etraflarında ise, simitciler, muhallebiciler, horoz, çubuk ve elma şekercileri, mâcuncular, meyveciler, köfteciler, cevizciler, fırıldakçılar, varvarcılar (at yelesi ve çanurdan yapılan bir çeşit kaynana zırlıtısı) tümen tümen ve bunların arasında kamış külahlarıyla dolaşan çocuklar.

Bazı yerlerde, özellikle bayram namazlarının peşi sıra küçük büyük, tanışan tanışmayan, sevilen ya da küskün, bütün kalpler, tek tempo içine girerir, bütün kötü düşünceleri yetirip de kaynaşveren bir kent toplumunun bayramlaşmalarına dalıveren gönüller, heyecanla vecd içinde dolar dolar boşalırdı.

Ne yazık ki; dinsel olduğu kadar inananlara, en üstün nitelikte siyasal ve sosyal saygı kaynağı olan CUMA HUTBASI, menfaat, ihtiras ve kin ateşiyle, düştüğü yeri küleden MERVAN ın emelleriyle zedelenmiş, onun izinden gelenler kendi siyasi davranışlarından doğan bir çekinimsizlikle, kendilerini herhangi bir saldırıdan korumak amacıyla MESCİD-İ MUSALLA, başka bir deyimle CUMA veya ULUCAMİ leri artırmaya başlamışlar. Kâfi gelmedi-

ği taktirde Hutbeyi ikiye üçe bölme bahasına mimberli mescid ve câmileri çoğalttıkça çoğaltmışlar, Cumadan beklenen parlak sonuçları verimsiz duruma düşürmüşlerdir.

Bununla birlikte, halkın yararını düşünmeden yoksun siyasi liderlerin, egoist arzularına göre uygulanan HUTBA lardan sonra, dinsel ve dolaysıyla sosyal fonksiyonunu yitiren musallalar, mekânlarından da yoksun kaldılar.

Yüzyılların yetiştirdiği, baha biçilmez sanat şaheseri örneklerinden, bu güne arta kalan musallaların bakım ve onarımına önem verildiği zamanlarda, onun hariyminde dünya cennetine konanların bugünkü torunlarına sakın sormayın. Onlar omuz silkecekler yüzünüzü kızartacaklardır.

Yukarıdanberi açıklamaya çalıştığım nedenlerle, musalla manevî zevkenden yoksunlaştırılan halk, gönülleri toplum halinde perçinliyen birlik neş'esinden yoksun kalma bahasına yönünü gitgide küçülen camilere çevirmiş, buna karşılık, kırk kişiyi olsun kapsamına alamıyan mescitlere, ve hatta medrese dersanelerine bile mimber kondurulmuştur.

Orijinalitesini yitiren, bir dua kitabı düzeyine düşen, mimberde kur'an gibi okunan ve yeni kuşakların mantığı dışında kalan Hutbalara ve bu yüzden Cumaya karşı halkın ilgisi azaldıkça azalmıştır. Hatıralarıma dayanarak yazıyorum, il arı dedikodu sakıncasıyla Cumaya giden halk, menâsiki kısıdan bitirmek amacıyla, Ulu camii umursamadan geçer ve yanındaki Gökşadırvan «Şimdi Kütahya memleket kütüphanesi» caminin bahçesinde, hutbanın bitmesini bekler, cumayı iki rekâtla savuşturup dışarı fırlardı. Öbür islâm camiasında bundan farklı olduğunu sanmıyorum.

Bir zamanlar önemle ilgilenilen musallalarda, bitkilerin bakım ve tımarı, alanın temizliği, eğer varsa kapıların zamanında açılıp kapanmasıyla ilgili personelin ödevlendirilmesi, aylıklarının verilmesi, görevlerinin kontrolü, bakım ve onarım giderlerinin düzenlenmesi, bazı tören ve menâsike aid harcamaların karşılanması için hazırlanan zengin VAKFİYE lerimizi arşivlerimizde bulmak ve incelemek mümkündür.

Fonksiyonu tarih öncelerine uzanan musallalarımıza, insan zekâsının işe yaradığı günden bu güne, iz bırakan uygar dünya milletlerinin FORUM, AGORA ve emsali vasıflarla bıraktıkları eserlerin, islâmca gelişmiş benzerleridir, diyebiliriz. Bu tip yapıtların, arkeolojik tabakalarda üst üste veya çevresi içinde kaydırılmış olarak kurulduklarını görüyoruz. Nitekim :

1940 senesi, İzmirin NAMAZGÂH MEZARLIĞI nda kısmen gün ışığına çıkarılan AGORA nın kuzeybatı köşesinde, bol miktarda akan su ile duvarlarındaki Bizanten FRESK lerden, buranın Bizanslılarca AYAZMA ve üst katındaki avlununda pazar yeri olarak kullanıldığı gibi, orada çalıştığım esna-

da, Röleveme geçirdiğim, altı metre kutrundaki ÇITLEMBİK AĞACI gövdesinin arta kalan, kütüğü, Agora bu günkü durumda düzenlenirken kaldırılmış, ne yazık ki; bu ağaç Eflâtonun takrirlerine canatan tilmizlerini gölgesinde, «musallalarımız gibi» barındıran İRFAN MEŞHERİ imiş, İzmirin fetihiyle burada hem musalla ve hem de pazar yeri kurulmuştur. Zamanla tüm mezarlık haline gelen bu yere yanlış bir deyimle NAMAZGÂH MEZARLIĞI ve KOCABAĞÇE MEZARLIĞI da denildiğine göre, bu musallanın önce bir MESİYRE ve yontula yontula da mezarlık haline dönüştüğü anlaşılıyor.

Ankara OGUST MA'BEDİ de, önce bizanslılar tarafından duvarlarında pencere açılmak ve arkasına da bir Apsit eklemek suretiyle, kiliseye dönüştürülmüştür. Daha sonra da HACI BAYRAM TÜRBE VE CAMİLERİ eklemiş ve etrafını mezarlıklar sarmıştır.

Bu oluşların ışığı altında, musallaların tarih öncesi kökeninde KROMLEK leri ve kendini izleyen tesislerin daha ilkel fonksiyon örneklerini buluruz.

Bu konuda, rahmetli sayın hocam Profesör Celâl Esad Arseven SANAT ANSİKLOPEDİSİ nde «Breton-ca KROM = müdevver ve LEK=taş manasına geldiğini lügatlar beyan ederse de, bunun öztürkçe DAİRE manasına KUR veya KURUN ve KURAMLİK kelimeleriyle de münasebeti göze çarpmaktadır. Ve kur maddesinde de HALKA, DAİRE, bele sarılan KUŞAK kelimesinin aslı olan KURŞAK kelimesi de bundandır. Halka şeklinde BAĞ manasına gelir.» diyorlar.

Aslında kromlekin, ufak bir söyleyiş farkıyla KURAMLİK olabileceğini sandığım bu kuruluşa değin, yapı tekniğinin küçük ve biblo bir örneğini, tarih öncesinden günümüze kadar orta Asyada yapılagelmekte olan Türk OBALARI nda görüyoruz. Bununla birlikte, yapı gereci ne olursa olsun, çember halinde çevrelenmiş iki ayrı tipte olan, KROMLEK ten MAĞNISA MUSALLASI'na kadar kâh dörtken, kâh dikedörtgen olsun, FORUM, AGORA ve bunlar gibi çeşitli adlarla kurulmuş tiplerden olsun, tarih kökeninden bugüne kadar gelmiş, geçmiş, unutulmuş ve yaşamakta olan bütün uygarlıkların sosyal veya dinsel ihtiyaçlarının tümünü karşılayan nitelikte birer fonksiyonları bulunduğunu görüyoruz.

Özetle diyebilirizki; insanlığın, oluşları ortaklaşa paylaştıkları, tek kuruluş olması nedeniyle Musallalarımızın, günümüzde hem KÜLTÜR PARK ve hem de, CUMHURİYET ALANI pozisyonunda tarihimize mal olmuş bulunduğu, kuşku götürmez kesinlikle anlaşılıyor.

Not : Bundan sonra Musallaların teknik kuruluşlarının yine teknik resimlerle izahına çalışılacaktır. Ondan sonra namazgâhların kökeni, çemensofalarla birlikte sunulacağı bildiririm.

Şehirsel ve Kırsal Alanlarda KİTLELİ YEŞİLLİKLERİN FONKSİYONLARI

Doç. Dr. Nizamettin Koç
A. Ü. Ziraat Fakültesi,
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Öğretim Üyesi

Son 150 yıllık süre içinde hızla ilerleyen endüstri ve şehirleşme ile, bunlarla bağlantılı olarak devamlı artış gösteren ve çözümlü güçleşen çevre sorunları (Hava Kirlenmesi, Su Kirlenmesi, Toprak ve Yol Kirlenmesi, Günültü v.b.), gerek kırsal alanlarda ve gerekse büyük yerleşme sahalarında kitlesel yeşilliklerin insan yaşantısı ve sağlığı yönünden önemini belirtmeye başlamıştır. Fakat söz konusu sorunlar sadece insan yaşantısını etkilemekle kalmamakta, bitki ve hayvan tahribatını da geniş ölçüde hızlandırmaktadır. Özellikle son yıllarda, adı geçen varlıkların tahrip nedenleri ve çareleri devamlı olarak araştırılmakta, kitlesel yeşilliklerin daha geniş alanlara yayılması, bunlardan daha değişik amaçlarla yararlanılması ve mevcutlarının korunması konularında büyük çaba gösterilmektedir :

— Batı BERLİN'de takriben 200000 yol ağacından 10-12 bin kadarının kış aylarında özellikle kar ve buza karşı kullanılan serpme tuzlar nedeniyle hasara uğradığı, Dahleim Tarım ve Orman Biyolojisi Dairesinden Dr. H. O. LEH tarafından saptanmış, adı geçen daire bu zararları önlemek veya hiç olmazsa kontrol altına alabilmek için çalışmalara başlamıştır. Ağaçların dayanıklılığını arttırıcı gübreleme tekniği, toprağın hümüsçe zenginleştirilmesi, tuza mukavim yol ağaçlarının kullanılması (Meşe, Akasya vs. gibi), önerilen tedbirlerin en önemlilerini teşkil etmektedir (1).

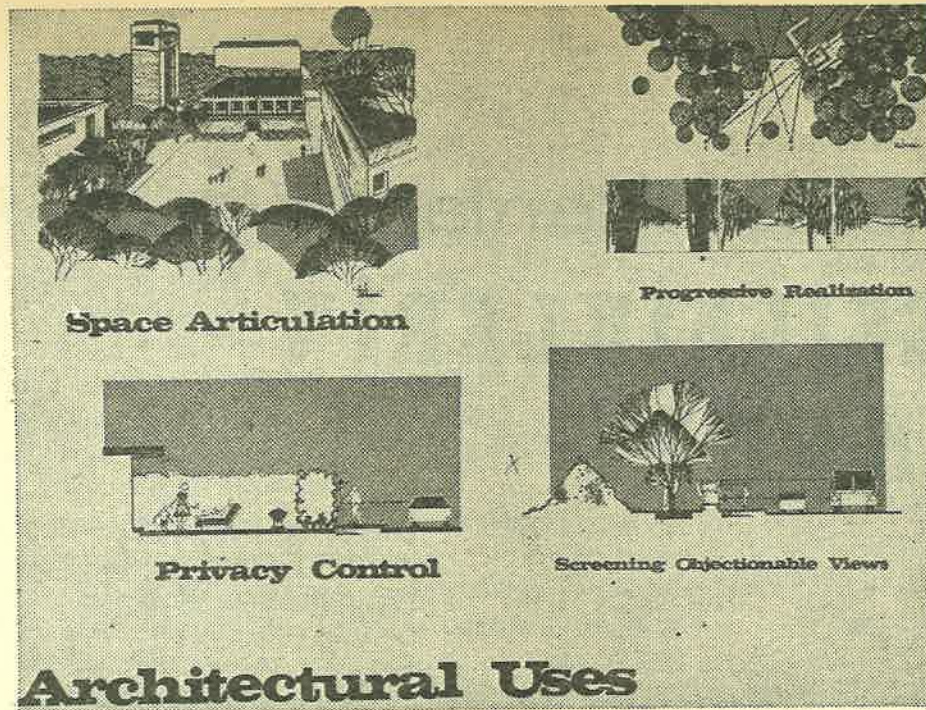
— STOKHOLM'de yeni bir metro istasyonu alanı için, şehrin politik ve idari mercilerinin kararınca önemli bir Karaağaç grubunun kesilmesi söz konusu olmuştur. Ağaçları kesmekle görevlendirilen firma, yüzlerce kişinin direnişi ve gece gündüz ağaçları beklemesi sonucu bundan vazgeçmek zorunda kaldı. Ancak ilgililerin de kesimin yapılmıyacağını bildirmelerinden sonra, direnme hareketi sona erdi (3).

— Alman « Gartenkunst und Landschaftspflege » Cemiyetinin Schleswig-Holstein kolü, 7.12.971 tarihinde Hamburg'un ağaç varlığı konusunda bir konferans tertiplemiştir. « Hermann RODEWALD » tebliğinde, büyük şehir ağacının güçlük arzeden situasyonlarını anlatmıştır. Ağaçlar için gerekli suyun kök kesiminden ulaşması (Metro ve yeraltı garajları inşaatı, direne edici etki gösteriyor), asfaltlama, uzun enerji hatları (Bunlar, bazı zararlı bakterilerin gelişmesini müspet yönde etkiliyor), havanın uzaklaşması veya zararlı unsurlarla aşılması, kışın buz ve kara karşı kullanılan mutfak tuzunun zehirleyici etkisi, çeşitli şebeke hatlarının artması nedeniyle bitki hayatı mekânının azalması veya kaybolması, vasıta tamponlarının ve durak yeri inşaatının verdiği zararlar ve ayrıca bütün bunların müşterek sonucu olarak zararlı böcek ve mantarların artışı ... gibi.

Rodewald, ağaçları korumada aktif tedbirler olarak isabetli gübreleme çabalarını, halen Hollanda'da devamı etmekte olan toprağa hava pompalama usulünü, sızdırma göstermiyen yer gazı boru sistemini ve ağaçlara daha geniş yaşama alanı ayrılmasını önermektedir. Wandsbek'te 30 ağaç üzerinde yapılan denemeler, ağaç altlarında minimum 2 m. karelik kısmın bir örtü malzemesi ile kapatılmaması gerektiğini ortaya koymuştur. Rodewald ayrıca, fidanlıkların tuza daha çok dayanıklı ve küçük taçlı yol ağacı temini konusunda çaba göstermelerini istemiştir.

Hamburg Bahçeler Müdürü Rigobert MONARD ise, şehrin 2000 ha umumi park ve bahçe yeşilligi ile 800 ha mezarlık alanının, özel bahçe ve avluların, ayrıca da 98000 yol ağacının yaz aylarında uçaktan seyredildiğinde, ancak 1000 ha'lık bir ormana denk olabildiğinin görüldüğünü anlatmıştır.

Ağaç zararlarını zamanında saptayabilme olanağı, Infra-röt hava fotoğraflarıyla ortaya çıkmış bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşında Amerika'da geliştirilen ve üç yıldır da Amsterdam'da (Hollanda) denenilen bu metod, Hamburg'da 1971 yılı Temmuz ayında 1/5000 ölçekli haritalar esas alınarak tatbik edilmiştir. Metodun esasına göre, sıhhatli klorofil kırmızı renkte yansıma göstermekte, zarar görmüş olanlar ise, solgun veya leylak ren-

Space Articulation

Progressive Realization

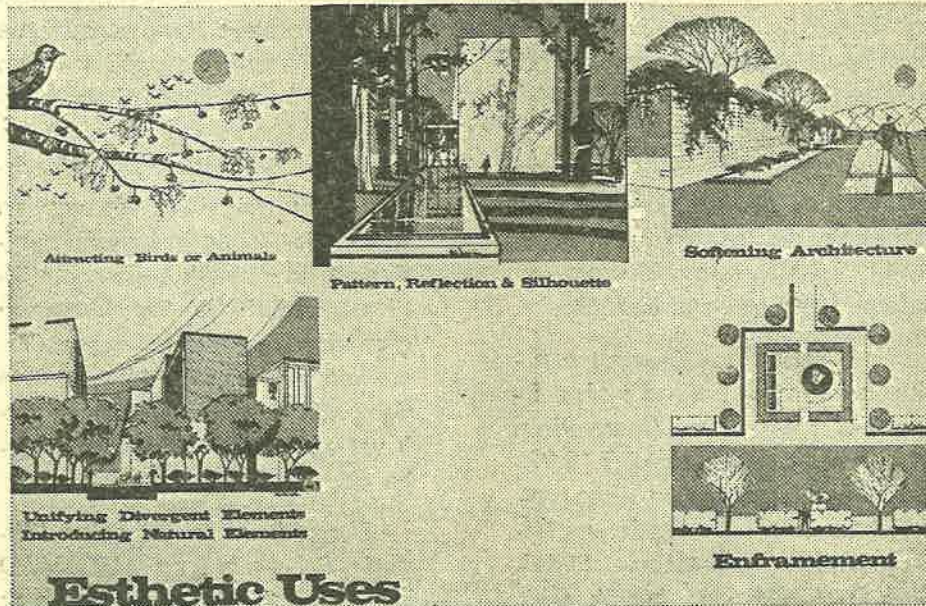
Privacy Control

Screening Objectionable Views

Architectural Uses

• MİMARİ KULLANIŞLAR

- a) Mekan tanzimi (sol üst), b) Peyzajın kademe kademe ortaya çıkarılması (sağ üst), c) Özel yaşantıyı çevreden ayırma (sol alt), d) Çirkin görünümleri maskeleyme (sağ alt)

Attracting Birds or Animals

Pattern, Reflection & Silhouette

Softening Architecture

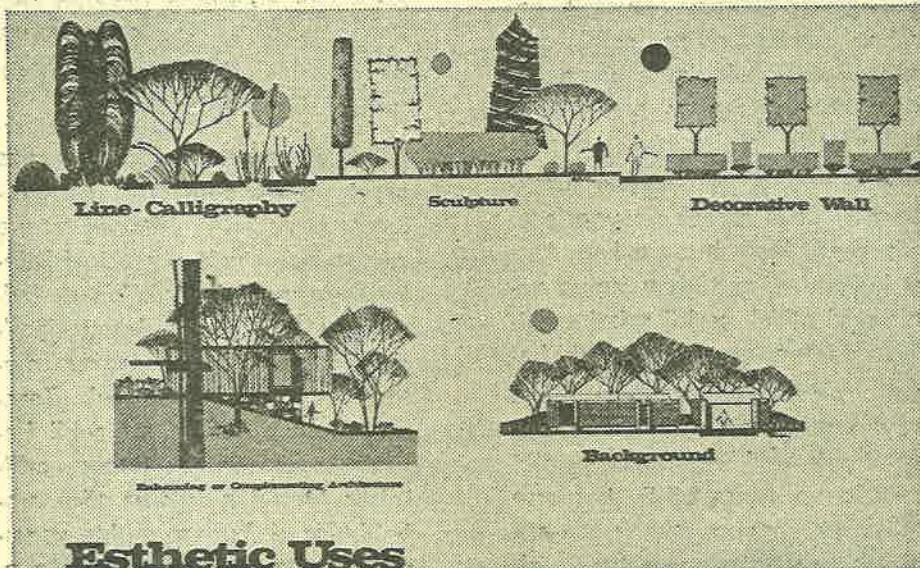
Unifying Divergent Elements
Introducing Natural Elements

Enframement

Esthetic Uses

• ESTETİK KULLANIŞLAR

- a) Kuşların ve hayvanların cezbedilmesi (sol üst), b) Tertip, refleksiyon, silüet (orta üst), c) Mimarinin yumuşatılması (sol alt), d) Farklı elemanlar arasında bütünlük yaratma (sol alt), e) Kuşatma (sol alt)

Line-Calligraphy

Sculpture

Decorative Wall

Enhancing or Complementing Architecture

Background

Esthetic Uses

• ESTETİK KULLANIŞLAR

- a) Çizgisel (sol üst), b) Plâstik etki (üst orta), c) Dekoratif duvar (sol üst), d) Mimari elemanları kuşatma ve tamamlama (sol alt), e) Arka fon (sol alt)

ginde şualar meydana getirmektedir (7).

— İlim adamlarının en yeni saptamalarına göre, yeryüzünün 20000 den fazla bitki türü, kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Buna sebep olarak aşağıdaki etkenler gösterilmektedir :

1. Dünya nüfusunun pek hızlı artış göstermesi,
2. Hatalı arazi kullanma ve toprak politikası,
3. Dünyanın doğal bitki örtüsünün devamlı artan ölçüde tahribine yol açan modern teknoloji gelişmesi.

Bu nedenle WWF, LUCN ve British Royal Society'nin müşterek çabalarıyla, bir «Tehdide Maruz Bitkiler» kitabı hazırlanmaktadır. Söz konusu kitap, dünyanın yok olma tehlikesine maruz hayvanları için hazırlanmış bulunan «Kırmızı Kitaplar» serisinin devamı olacaktır (8).

— Dünya Sağlık Teşkilâtı, 200 den fazla böceğin kendilerine karşı kullanılan Pestisid'ler için bünyelerinde antitoksin etkili maddeler meydana getirdiklerini bildiniyor. Bunlardan 105 kadarı, insan ve hayvanlarla birlikte bitkilere de zarar vermektedir (5).

— Pek yakında 240 km. uzunluğunda bir orman şeridi, Buhara'dan itibaren Kızılkum çölünü geçecek ve Urallar-Merkezi Rusya yönündeki gaz boru hattı boyunca inşa edilmiş oto yolu, kum esintilerinden korunacak. Halen söz konusu yolun 1 m. karesine yılda 15 m. küpten fazla kum taşındığı bildiriliyor. Ağaç ve çalılardan oluşacak yeşil barikat, 50 m. genişliğinde olacak ve kum tepeleri ortasındaki rüzgâr kanallarında 1 km. yi bulacaktır (4).

— 1948 yılında İsrail Devleti kurulduğu zaman, ülkede 5 milyon ağacın bulunduğu, devamlı ve sistemli çalışmalarla bu miktarın 1971 de 10 milyona çıkarıldığı, bu ülkede her ağacın bir kimlik kartının bulunduğu bildirilmektedir (6).

(Kitleli yeşilliklerin fonksiyonları)

Çevre tanzimcisi tarafından kullanılan materyal ve elemanlar arasında bitkiler, şüphesiz en komplike olanlardır. Bunlar, günden güne daha çok insan hakimiyetine giren objektif bir dünyanın doğal ve subjektif unsurlarıdır ve eski devirlerden kalma yadigârlar olarak ta adlandırılabilir. Fakat gerek insan kültürü ve tarihi, gerekse şuursuz beşeri hareketler, onları çözümlenemez derecede girift bir duruma sokmuş bulunmaktadır. Çevre tanzimcisi tarafından kereste, duvar, çelik veya beton materyali gibi muameleye tabi tutulmaları çok güçtür ve bu nedenle inşai materyal olarak ya hiç kullanılmamışlardır, ya da sık sık hatalı kullanımlarla karşılaşmaktadır.

Tanzimci, komplike durumları düzene sokmak gibi daimi bir temayül göstermektedir. Eğer bitkilerden geleceğin çevre tanziminde yararlanmak isteniyorsa, söz konusu anlaşmazlıkların behemahal aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir.

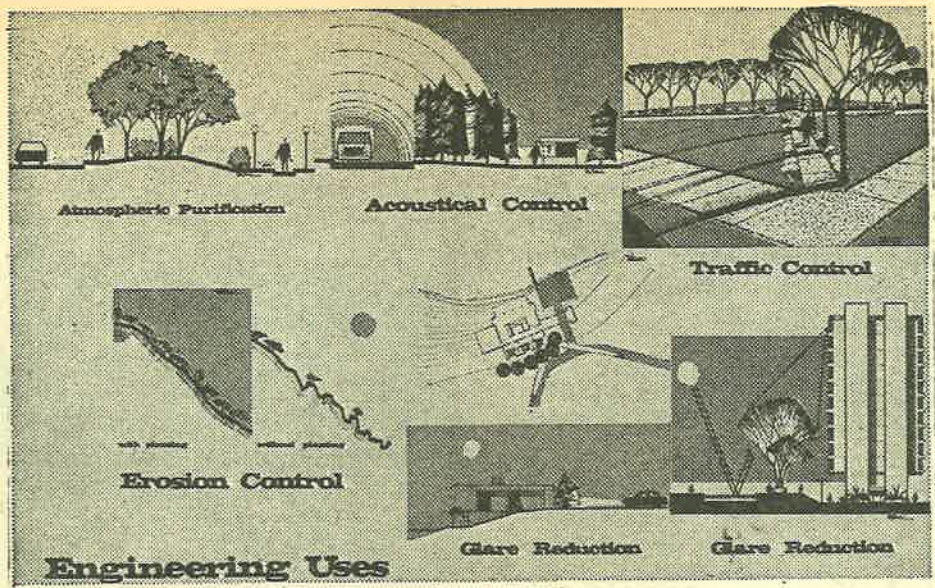
Farklı, münasebetsizmiş gibi görünen gerçeklerle bağlantısı bulunan bitkileri, çevre komponentleri olarak sınıflamak, ya da düzene sokmak için bir denemenin yapılması kaçınılmaz olmuştur. Nitekim, « American Society of Landscape Architects Foundation », bitkisel unsurların çeşitli kullanım şekillerinin geniş temeller üzerine tariflerini yapmak için bir araştırma programını sürdürmektedir (2). Aşağıda, kitleni yeşilliklerden çeşitli amaçlarla yararlanma şekilleri, metin ve fotoğraflarla belirtilmiştir.

1. Arşitektonik Fonksiyon

İster soliter ister grup halinde kullanılmış olsun bitkiler, mekansal sınıflama yoluyla alan tekdüzelici strüktürleri veya mekanla ilgili aksanları, arşitektonik fonksiyonları yerine getirebilir (Şekil 1).

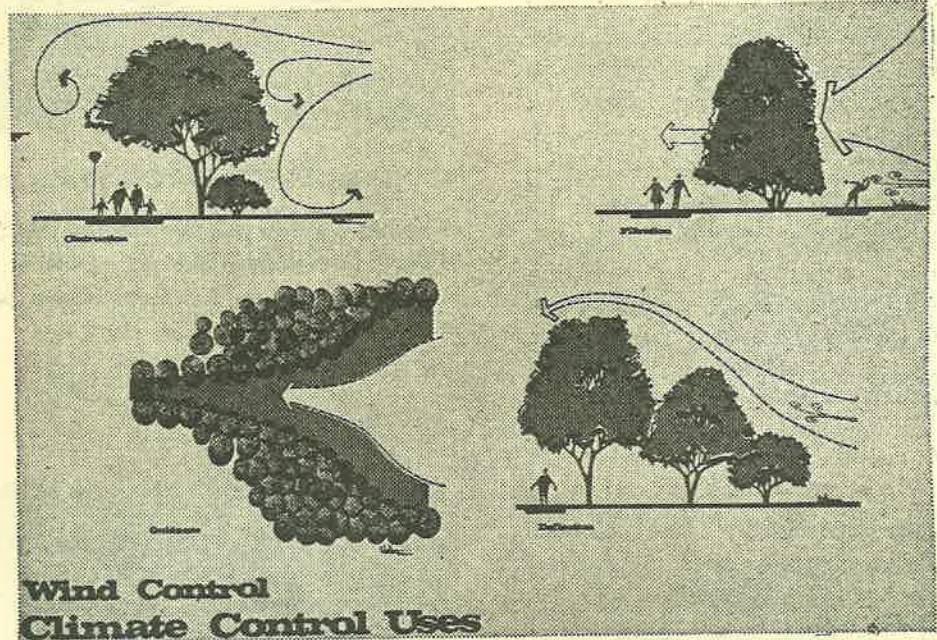
2. Teknik Fonksiyon

Bitkiler, spesifik teknik fonksiyonları da yerine getirebilir, bu

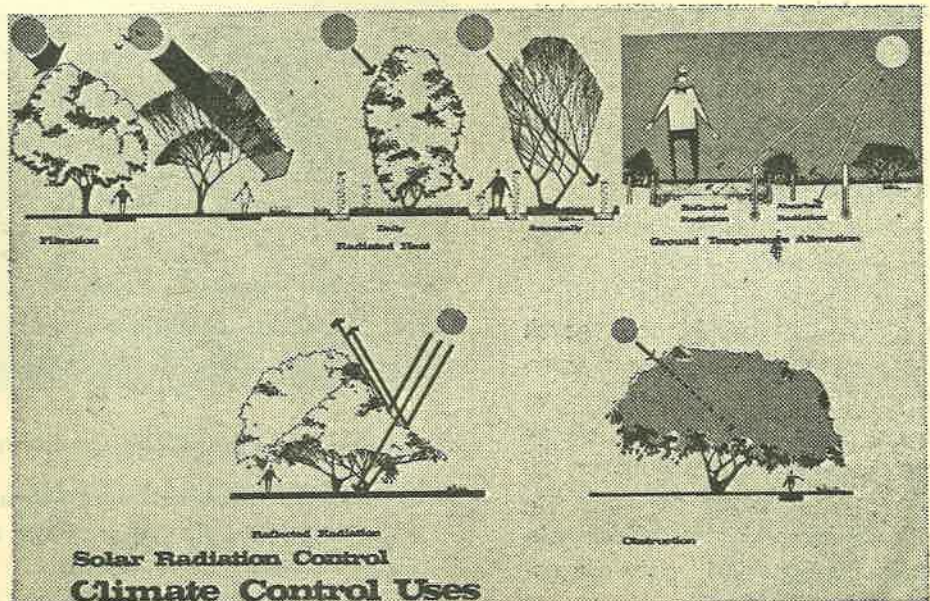
● TEKNİK FONKSİYON

a) Atmosferin temizlenmesi (sol üst), b) Gürültünün maskelenmesi (orta üst), c) Trafik düzeni (sağ üst), d) Erozyon kontrolü (sol alt), e) Oto farlarının etkisinden korunma (orta ve sağ alt)

● KLİMATİK FONKSİYON (Rüzgar yönünü değiştirme)

a) Rüzgar siperi teşkili (sol üst), b) Filtreleme (sağ üst), c) Rüzgar yönünü horizontal olarak değiştirme veya istenilen yöne sevk etme (sol ve sağ alt)

● KLİMATİK FONKSİYON (Güneş ışınlarını kontrol)

a) Filtreleme (sol üst), b) Isı dalgalarından korunma (günlük ve mevsimlere bağlı olarak. Üst orta), c) Toprak ısısını mutedilleştirme (sağ üst, sol ve sağ alt)

arada kirli havayı filtreleme, gürültüyü maskeleye, trafiği ayırma ve ona yön verme, motoristin oto farlarından korunması ve erozyonla (Rüzgar ve su erozyonu) mücadele ikonularında kendilerinden geniş ölçüde yararlanılabilir (Şekil 2).

3. İklimatik Fonksiyon

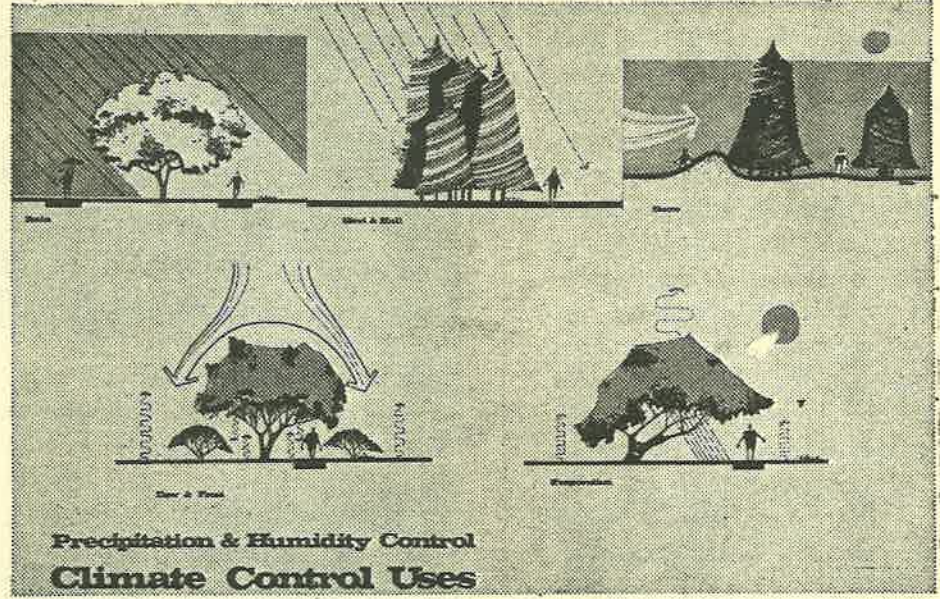
İklimin daha elverişli bir özellik kazanmasında veya ekstrem iklim koşullarına uyabilmede bitkiler, en etkili unsurlardır. Gölge ağaçları, rüzgar ve kar şipeni olarak kullanılan bitkiler, bu konuda verilebilecek önemli örneklerdir. Mikroklimanın bitkisel elementlerin düzenleyiciliğiyle ne derecede etkilendiğini saptamak için, geniş ve çok sayıda denemelerin yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte genel olarak bilinmektedir ki, bitkiler mikroklimatik etkileri için kullanılmakta ve bu suretle çevre, insan için daha mutedil ve yaşanılabilir biçimde tanzim edilebilmektedir (Şekil 3, 4, 5, 6).

4. Estetik Fonksiyon

Estetik, bitki materyalinden yararlanmada ön sırayı almakla birlikte, nadiren fonksiyonel olarak ta kıymetlendirilmektedir. Fakat her bitki, ister soliter ister grup halinde kullanılmış olsun, doğal olarak büyümeye bırakılsın veya budamaya tabi tutulsun, örneğin « Calder » veya « Henry Moore »'un bir heykeli gibi plastik değere sahiptir ve çevrede bu anlamda inkâr edilemez bir görevi yerine getirmektedir (Şekil 7, 8).

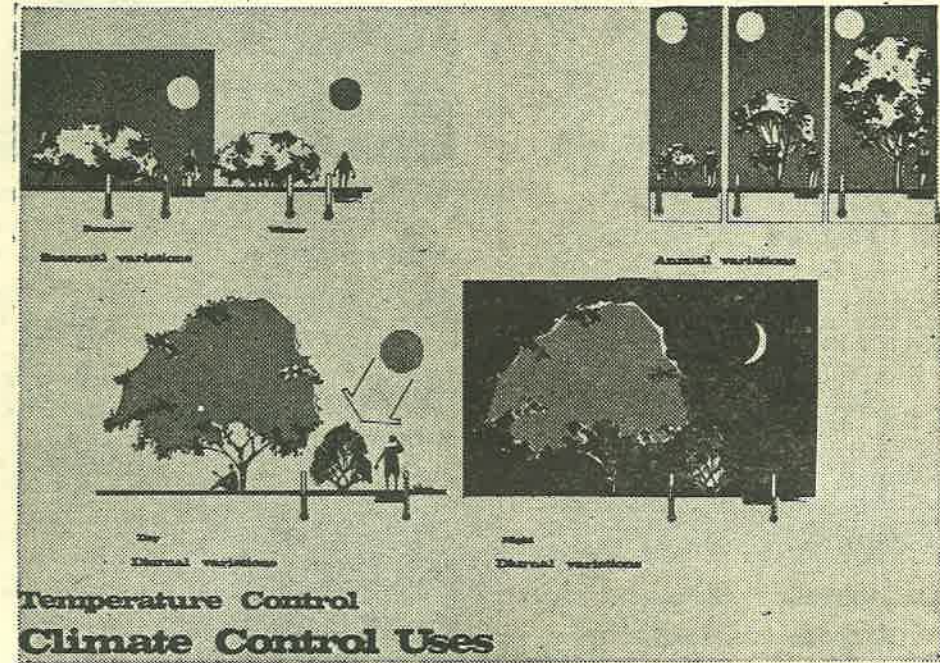
Verilen örnekler, özellikle kiteli yeşilliklerin sadece estetik değer taşımak ve bu yönde yararlı olmakla kalmadıklarını, gerek şehirselleşen ve gerekse kırsal alanlarda çeşitli kültürel aktivitelerin ve doğal etkenlerin sonucu olarak ortaya çıkan çeşitli sorunların çözümlenebilmesinde de pek büyük rol oynadıklarını göstermektedir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Memleketimizde estetik amaçlarla olduğu gibi, erozyon a-

● KLİMATİK FONKSİYON (Yağış ve nem kontrolü)

- Yağmur ve dolu yağışlarından korunma (sol ve orta üst)
- Kar fırtınalarından korunma (sağ üst)
- Nemi muhafaza ve dona karşı korunma (sol alt)
- Buharlaşmayı önleme (sağ alt)

● KLİMATİK FONKSİYON (Isı kontrolü)

- Mevsimsel ısı değişimleri (Ağaç altlarında yaz aylarında daha düşük, kışın ise daha yüksek ısı teşkili. Yine yazın ağaç ne kadar büyükse altında o derecede düşük ısı teşekkülü. (Sol ve sağ üst)
- Ağaç altlarında gündüzleri düşük, geceleri ise düşük ısı teşekkülü (Sol ve sağ alt)

ğaçlaması, ikumul ağaçlaması, rüzgar siperlerinin teşkili, yol ağaçlaması ve ibataklıkların kurutulması çalışmalarında halen büyük çapta olmamakla birlikte yeşil örtü materyalinden yararlanılmaktadır. Fakat söz konusu ikitlelerin iklimatik, hava kirliliğini filtre edici, gürültüyü maskeleyici, oto tanınmamakta, ya da bu konuda tanınmamakta, ya da bu konuda hiç bir çalışma yapılmamaktadır. Yine mevcut yeşil örtünün korunması, genişletilmesi çabaları yetersiz kalmaktadır. Asırlar boyunca devam eden hesapsız kesim, yangın, hayvan otlatma, maden ve taş ocakları açılması v.s. gibi tahrip faktörlerine endüstri çağının ortaya çıkardığı etiketlerin de eklenmesi, bu türlü çabaların ne derece büyük önem taşıdığını anlamak için yeterlidir.

ZUSAMMENFASSUNG

Die in den letzten 150 Jahren immer mehr entwickelnde Industrialisierung, Verstaedterung und die immer zunehmenden Umweltfragen, die ihre Ergebnisse sind, haben gezeigt, dass die Baeumen und Straeucher in delaendlichen und besiedelten grossen Raeumen sehr wichtig für das menschliche Leben sind. Aber diese Fragen haben nicht nur auf das menschliche Leben, sondern auch Pflanzen und Tiere Einfluss.

Dr. H. O. LEH von der Biologischen Bundesanstalt für Land- und Forstwirtschaft, Berlin-Dahlem hat festgestellt, dass etwa 10000 bis 12000 von den rund 200000 Strassanbaeumen durch Auftausalze geschaedigt und in ihrem Bestand ernsthaft bedroht sind.

Es handelte sich um eine markante Ulmengruppe, die nach einem Beschluss der politischen und fachlichen Instanzen Stockholm gefaelt werden sollte, um einem neuen U-Bahnhof Platz zu machen. Die mit dem Fallen der Baeume beauftragte Firma musste unverrichteter Dinge umkehren, da dieser Beschluss stark kritisiert und die Baeumengruppe Tag und Nacht von Hunderten von Menschen bewacht wurde.

Bei einem Vortrag der Landesgruppe Hamburg/Schleswig-Holste-

in der Deutschen Gesellschaft für Gartenkunst und Landschaftspflege schilderte Hermann RODEWALD in seinem Referat die schwierigen Situationen des Lebewesens Baum in der Grosstadt. Als aktive Massnahmen für den Baumschutz nannte er gezielte Düngung, Luft in die Erde zu pumpen, nahtlose Rohre für Erdgas, salzresistentere und kleingronige Baeume zu züchten usw.

Ein 240 kilometer langer Waldstreifen wird sich demnaechst von Buhara durch die Wüste Kysylkum ziehen, und damit wird die neue Autostrasse, die entlang der in den Ural und in den Zentrale Landesteile führenden Gasleitung gebaut worden ist, vor Sandverwehungen geschützt werden.

Unter den von dem Umweltgestalter verwendeten Werkstoffen und elementen zaehlen lebende Pflanzen zweifelsohne zu den kompliziertesten. Sie sind naturgeschaffene, subjektive Bestandteile einer zunehmend von Menschen beherrschten objektiven Welt.

Ein Versuch musste sich, die verschiedenen, anscheinend beziehungslosen Tatsachen bezüglich Pflanzen als Umweltskomponenten zuegliedern und zu ordnen, unausweichlich aufdraengen. So führt «die American Society of Landscape Architects Foundation» ein Forschungsprogramm durch, um eine Umschreibung auf breiter Basis saemmtlicher funktionell bedingter Anwendungen von Pflanzenelementen zu ermöglichen. Nachstehend sind die verschiedenen Verwendungsformen von Baeumen und Straeuchern erwaeht worden.

1. Architektonische Funktion

Einzelnen oder gruppenweise verwendet, können Pflanzen durch Raumgliederung, raumbildende Strukturen oder umgebundene Akzente, architektonische Funktionen übernehmen.

2. Technische Funktion

Pflanzen können auch spezifisch technische Funktionen erfüllen.

3. Klimatische Funktion (Klimabeeinflussung)

Pflanzen eignen sich bestens für eine günstige Beeinflussung des Klimas.

4. Aesthetische Funktion

Obwohl diese Faktor ausschlaggebend für die Verwendung von Pflanzen ist, wird er selten als «funktionell» bewertet. Jede Pflanze besitzt aber plastische Werte.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1. AID, 1972. Gesucht werden streusafzefeste Strassenbaeume. Garten und Landschaft 1972/3, s. 89.
2. Anthos, 1971/1. Leitbilder für die funktionelle Pflanzenverwendung.
3. Bauwelt, 1972. Die Ulmen von Stockholm. Garten und Landschaft 1972/4, s. 134.
4. DDP, 1972. Waldstreifen durch die Wüste. Garten und Landschaft 1972/3, s. 90.
5. Europarat, 1972. Schaedlingsbekaempfungsmittel. Garten und Landschaft 1972/2, s. 43.
6. İsrail Sefareti Basın Bürosu 1972. İsrail'de 100 milyon Ağaç. İsrail Sefareti Basın Bülteni, 1972 - Ankara.
7. SCHLİNCK, Hans-Jürgen, 1972. Hamburg ohne Baeume? Garten Landschaft 1972/2, s. 43.
8. WWF, 1972. Datenbuch für bedrohte Pflanzen. Garten und Landschaft, 1972/2, s. 41.

Çile dolduran parklar...

Dr. İsmet GÜRSES (*)

Bahçe sanatı, uzun geçmişi boyunca, doğa ile sürekli alışveriş içinde bulunmuştur. 19. Asırda bu bağın bir kez koptuğunu ve ayırıcı gücün parktan bahçeden değil, doğanın kendisinden geldiğini görüyoruz. Yöre parçalanmıştır, bahçe ölçüsünün biçimsel bitki yığınları içinde o pek iyi bildiğimiz tradisyonunu yitirerek kişisel beğenisizliklere sığınır hale gelmiştir. Bu sessiz sedasız bırakışın, çöküşün bir başka örneğini vermiyor bize kültür tarihi.

Bahçe sanatı, yapı sanatının özleşmiş bir kolu olarak, yaratıcı fantaziye dayanan eylem alanıdır ve diğer sanatlar gibi, maddenin özüne eğilme, onu biçimsel deyimler içinde daha anlamlı kılma, bunu yaparken de içinde bulunduğu zamanı aşma çabasıdır. Sanat, zaman çizgesindeki yerini, kendine özgü yasaları ortaya koymakla bulur; onun amacını yitirmiş olması, zamanın eğilimlerine tüm boşvermezliği ile başlar (Goethe).

Bahçe sanatı tarihini araştıranlar, insan davranışının açınımını ve doğa karşısındaki sezgisini de görür. Eski Mısır'da başlar insanın çevresinden ayrımı: Bu bir yaşam siteminden gelme içe dönüklüğün biçimsel deyimidir, yoksa, korku ve çekingenlik duygusu mudur bilinmez. Ama benzeri davranışı bir daha Rönesans doruğunun aşıldığı bir evrede benzetleme rönesans bahçeleri ile bulmuyor muyuz?

Bahçe sınırlarını aşan doğa duygusu ilk kez İtalyan Rönesansında oluşmuştur. Burckhardt'ın deyişiyle bu, doğa ve insanın keşfi çağıdır. Petrarca (1304 - 74) yöre güzelliğini dile getirir, Franz von Assisi (1182 - 1226) kararmış Ortaçağ gözlerini aydınlığa, altın pırlıtsında akan ırmak zenginliğine açar. İlkel çevre kademe, kademe zengin ve ayrımlı bir doğa sahnesinde, arazi, teras ve su formları ile uyumlu düzen kazanır; sanatçının yaratıcı eli doğayı mekân içinde dokur, zaman içinde boyutlandırır. Çok sonraları bir başka evre gelir ki, dış mekân düzeni, yaygın ve kalıpsal sezilere itilir. Barok'tur bu. Watteau (1648 - 1721) nun park yöresini paletinde kullandığı sihirli renklerle özümlediği Barok. Müzik öyle: Doğa ilgisini yalın ve sezgisel ölçülerde verir. Bahçe sanatı da insan beğenisinin ve eğlence düşkünlüğünün tekeline girer - sic transit gloria mundi - . Yapı sanatı açınımsal bahçe formlarında etkisini yayarken park, insan için bir gösteriş sahnesi olur çıkar.

Buna karşın, 18. Asır İngilteresinde parkın mimarileştirilmesi değil, düzeni ve içeriğinde doğa aslına dönüştürülmesi istenir. Bu, Doğu'nun etkisinde romantik bir istemdi. Ama yine bu, bir sanat deyiminden çok doğalcılığın kendisi değil miydi? İkisi arasındaki başkalıktan habersiz nasıl olur da «**sanat doğanın kendisidir**» denirdi. Doğa, ona dokunulmaksızın insan ayağına getirilmeliydi. Ama nasıl? Bunun tam karşılığını verecek yoktu, yoktu ama, bu çağrıya karşı çıkanlar olacaktı. 1757 de William Chambers veryansın ediyordu: «**Olurundan fazla değer veriliyor şu doğaya, yalnızlığa. Doğalcılık yaygarasını basanlar yarı okumuşlardır. Doğa benzerliği yetkin bir ölçü olsaydı Fleet Street'deki balmumu figürlerinin üzerine çıkacak olmazdı.**» Evet soru «ama nasıl» da düğümlemlenip kalıyordu.

Sonradan parklar, yapısal öğelerin desteğinde çeşitli bitki materyeli ile sergi yerlerine dönecekti: Park bu değildi. Bir ara parkları Peyzaj ressamlarının yapıtlarına benzetmeği istediler. 18. Asır güçlü ressamları Ruisdael'i, Poussini, Caspar David Friederichi ansıyalım, öncü olmuşlardı zamanın beğenilerine. Çok geçmez anlaşılır ki park yapısal bir imaj değildir, yaşayan, değişen, oluşan bir ortamdır ve hem de çevresiyle, sınırlarının çok daha ötesinde. İşte, denemelerin bu kıvamında pücker ortaya çıkar «**park**» der kendisini çevreleyen yöre karakterine uysun (1830)». Dilediği bu temel ilke, naifliğini yansıtan romantik yapıtlarının da ötesinde, etkilerini 20. Asır başlarına değin sürdürür.

Bahçe sanatının geçmişi, belirli belirsiz dönüş ve sapış yolları ile, çile doldurmanın evrelerini yansıtan bir tarih dokusu görünümündedir. Nereye ulaşmayı isteriz? Teknoloji çağında, köklü bir doğa ve park görüşüne varabildik mi? Sanmıyorum.

Doğa olsun, park yerleri olsun, insan gerekleri için fonksiyonel tutulsun, isterler. Gerçekten de, bahçe sanatının çağdaş düşünce yönünde temel ilkelere biridir bu, insana dönüklüğü ile.

Sanatın özleşmesi yolunda insanın odak noktası tutulmasını benimsemesine benimserim de, onun doğa ilişkisinde mutlu aşama örneklerini görmedikçe o yönlü düşüncüler için bayram etme hevesine kapılasım gelmez.

*) Amerika Peyzaj Mimarları Birliği (ASLA) Üyesi - Kanada.

yurdumuzun kuşlarını koruma üzerine bazı uyarılar

Dr. Türker ALTAN

Adana Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Kürsüsü

● Ülkemizin en nadir, dünyanın en eski kuşlarından biri: KELAYNAK'lar.

Yurdumuzun avifauna bakımından zenginliği ve dünyada ender rastlanan bazı kuşların halen Anadolu'da mevcut olması son yıllarda Avrupa'da oldukça geniş bir «İlgi Grubunun» meydana gelmesine sebep olmuştur. (*)

Ne varki bir kısım yabancı ilim adamları ornitolojik alanda gerçekten değerli çalışmalar yaptıkları halde, zararlı bazı faaliyetlerde bulunan kimselere de rastlanmaktadır.

Türkiye kuşları ile ilgili bazı problemleri ve kuşukuları anlatması bakımından, son yıllarda birçok defalar Türkiye'ye gelerek ornitolojik alanda çalışmalar yapan G. GROH (673 Neustadt/Weinstrasse, Amalienstr. 12, B. Almanya) ile yapılan bir temasta tartışılan bazı konuları yararlı olur kanısı ile özet olarak veriyorum.

1) Son yıllarda varlığından habermiz olan Tuz Gölü güneyinde bulunan ve yine burada kuluçkaya yatan Flamingo Kolonisi ziyaretçiler ve özellikle kuş fotoğrafçıları tarafından rahatsız edilmektedir. Küçük gruplar ve tek kişiler tarafından yuvalara gidildiğinden orada kuluçkada bulunan kuşlar ürkütülerek büyük zararlar verilmektedir.

2) Manyas Gölü «Kuş Cenneti» ne yapılan bir ziyarette bekçi Bandırma'da üslenmiş olan Amerikan Hava Kuvvetlerine ait uçakların göl üstünde pike yaparak alçak uçuş yaptıkları ve bu gibi uçuşların özellikle kuluçka döneminde bulunan kuşlar için çok zararlı olduğu anlatılmıştı. Ayrıca, 1.6.1972 tarihinde buna benzer bir durum G. GROH tarafından görülmüştür. Yalnız bu seferki askeri uçak değil de küçük bir özel uçak idi.

3) Çok ender sarsılan bir kuş «Anadolu Kiraz Kuşu» (Emberiza cineracea), şimdiye kadar yalnız

Bornova/İzmir'de Topçu Taburu üst tarafındaki yamaçlarda küçük bir gruba rastlanmıştır (Biyotop: Makilik, taşlı ve meyilli yamaçlar). Mevcut kuş sayısının az olması ve yalnız burada bulunması dikkate alınarak korunması için buradaki silâhlı kuvvetler yetkilileri ile işbirliği yapılamaz mı?

4) Wuppertal Tabii İlimler Derneğinin yıllık dergisi 1971 de (Jahresbericht des naturwissenschaftlichen Vereins in Wuppertal 1971) Dr. Heinz LEHMANN'ın (56 Wuppertal - Barmen Wikingenstr. 11, B. Almanya) Anadolu'da bulunan ender rastlanan iki kuş cinsi hakkındaki yazıtı aşağıdaki dikkate değer ve okuyan her kimseyi şaşırtacak bilgileri taşımaktadır.

Dr. LEHMANN yazıtında bu ender rastlanan kuşlardan Almanca adı Rotflügelgimpel ve Latince adı: Rhodopechys sanguinea olan kuşun yumurtalarından 20 tanesinin ve yağmur kuşunun bir türü olan Chardrius teschenaultii'nin yumurtalarından 41 tanesinin «Yumurta kabuğu ağırlıklarını» vermektedir.

Bundan anlaşılan, bu yumurtalar ender rastlanan bu kuşların kuluçka yerlerinden alınarak içleri boşaltılmış ve kabukları tartılmıştı.

Bu şahıs Almanya'da yumurta toplaması ile ünlü olup, çoktan önemini kaybeden «yumurta toplayarak ilmi araştırma yapma metodunun» Türkiye'de ve özellikle ender rastlanan kuşlar üzerine uygulanmasının önlenmesini önermektedir.

5) Bir süre önce yayımlanan, Alman Avifaunistleri Derneği Üst Teşkilâtı 14. No lu genelgesinde (Dachverband Deutscher Avifaunisten das Rundschreiben Nr. 14) Avusturya - Almanya sınırında kontrol edilen Günter DEMERSBURG (433 Mülheim/Ruhr, an der Werkstatte 10, B. Almanya) adlı bir şahsın a-

rabasında 25 adet yavru şahin ve 12 adet kartal bulunmuştur. Yapılan araştırma neticesi bu şahsın Türkiye'de yaptığı gezide kuşları bularak Almanya'ya sokmak istediği saptanmıştır. Yıllardır yukarıda adı geçen dernek tarafından yirtici kuşları bulundurma ticaret ve değiştirilmeleri hakkında bir yasak konması için yaptığı çalışmalara yardımcı olunması ve nesilleri her geçen gün azalan bu kuşların ticaret aracı olarak kullanılmasına mani olunması gerekir.

Çok ender rastlanan kuşların yumurtalarını tahrip eden ve bunların çoğalmalarına engel olan, nesli ortadan kalkmakta olan yirtici kuşları yuvalarından toplayarak onlarla ticaret yapan bu şahısların faaliyetleri önlenmelidir. Burada akla gelebilecek bir çözüm örneği, Yunanistan'da olduğu gibi bu kimselerin isimlerini sınır giriş kapılarına vererek bunların yurda girişlerini yasaklama olamaz mı?

Yukarıda açıklanan durumlar bizim rastgele öğrendiklerimiz veya duyduklarımız olup, bunların dışında daha pekçok bu gibi tahrip faaliyetleri olduğu tahmin edilebilir. Yetkili kuruluş ve şahısların dikkatini çekmesi ve hazırlık halinde olan «TABİATI KORUMA KANUNUNDA» bu konu ile ilgili bazı tedbirlerin alınmasının yarar olacağı ümidi ile konu buraya aktarılmıştır. Üzerinde durulmasında fayda vardır.

(*) Son olarak Birecik, Urfa'da kayalıklar arasında kuluçkaya yatmakta olan ve nesli yok olmak üzere bulunan «Kelaynak» (Geronticus eremita) kuşuna korunmak için «Uluslararası Tabiatı Koruma Fonu» tarafından maddi yardımda bulunulması da açıkça bu ilgiyi gösterir.

rasyon; bilinçli temel üzerine oturtulmuş kritik sirkülasyon bağlantılarını kapsayan, istenen ilişkilerin karşılanabilmesi için basit parçaların tanzimidir. Birlik ve temel ilişkiler şekil 1'de gösterilmiştir. Kamp, piknik ve Karavan sahasından meydana gelen üç önemli arazi kullanım sahası vardır ve değişik elemanlar arasındaki ilişkiler ve bağlantı siyah hat ile gösterilmiştir (geniş siyah çizgiler fazla derecede plâj yeri ile ilişkiye sahiptir ve servis yapılarıyla ikinci derecede bağlantılıdır).

Bu adımın ilk amacı en önemli kullanım ilişkisi ve seyahat güzergâhı ile bağlantıların ideal ifadesini tayin ve tesbit etmektir.

4 — Sahanın analizi : Topografik haritanın yardımı ile bütün doğal ve insan yapısı çevre faktörleri incelenir. Bunlar şekiller veya raporlar halinde kayıt edilir.

Dikkate alınacak değişik faktörler, tanzim edilecek parkın karakterine ve analiz yapmak için eldeki imkânların varlığına bağlı olacaktır. Böyle olunca aşağıdaki faktörler grafik olarak gösterilebilir :

A — Bitki Örtüsü

- 1 — Bütün bitkilerin yerlerinin tesbiti
- 2 — Ağaç ve çalıların tesbiti
- 3 — Saha yüzeyinin durum ve özelliği
- 4 — Sahanın genel ekolojisi

B — Toprak

- 1 — Değişik toprak tiplerinin yerleri
- 2 — Her toprak tipi gelişmesinin değerlendirilmesi (Drenaj, yükleme kapasitesi, bitki besleme kabiliyeti ve rekreasyon sınırlandırılması) muhakkak düşünülmalıdır.

C — Meyiller - Aşağıdakilere göre tesbit ve sınıflandırılırlar :

- 1 — % 0,3 meyil - Genellikle bina yapımı, yollar, oto parkları ve rekreasyon oyun sahaları için tesviye edilmeden veya çok az bir tesviye ile uygundur.
- 2 — % 4-9 meyil - bina yapımı ve yol inşaatı için orta derecede saha hazırlığı ile uygundur.
- 3 — % 10 ve daha yukarı yerlerde, genellikle inşaat için arazi tesviyesi gerekir.

D — İklim

- 1 — Yazın ve kışın esen sürekli rüzgarların yönleri
- 2 — Su sıcaklığının (yükseliş ve düşüşleri) değişmesi
- 3 — Mevsimlere göre hava sıcaklığının değişmesi
- 4 — Yıllık yağışın dağılışı
- 5 — Güneş ışıklarının meyil açısı
- 6 — Mikroklima durumları

Şumullü analiz çalışmalarında jeoloji, estetik faktörler, sahaya yaklaşım imkânları, yaban hayatı ve mevcut arazi kullanımı gibi faktörlerde iyice etüd edilmelidir.

5 — Fonksiyon diyagramının sahaya uygulanması : Tertipçi sahanın potansiyelini ve limitlerini iyice tanıdıktan sonra şematik (abstrak) diyagram sahanın üzerindeki özel durumlara uygulanır. Böylece şematik diyagramın sentezi ve planlayıcının anlayışı saha diyagramı haline gelir. 3 cü ve 4 cü kısımların birleştirilmesinden yararlanılarak, arazi kullanımının yerleştirilmesi için aşağıdaki kriterler dikkate alınır.

A. Kamping

- 1) Sahada serin yaz rüzgârı
- 2) Toprağın taşıma gücünün uygunluğu (Nebat - insan)
- 3) Su kenarına yakınlık
- 4) Düz bir saha

B. Karavan - Treyler sahası

- 1) Karavanların kolayca girip çıkabileceği uygun topografya
- 2) Mevcut bitki örtüsünün asgari derecede tahribi
- 3) Doğal sahil kumluğuna yakın yer
- 4) Park içinden karavan trafiğini geçirmeden ana girişe yakın bir yerin seçimi

C. Piknik

- 1) İlkbaharda güneş alan yerlere yerleştirme
- 2) Yazın serin rüzgârlara açık yerler
- 3) Güzel manzaraların en çok olduğu yerler
- 4) Topoğrafyanın hafif dalgalı olduğu sahalılar

D. Yollar

- 1) Toprağın yol inşaatına uygun olduğu yerler
- 2) Aşırı kazı ve dalgaları önlemek için uygun topoğrafya
- 3) Mevcut ağaçları korumak için güzergâhın iyi tayini
- 4) Park içindeki elemanların bağlantılarıyla güzel görünümünün takdimi için uygun güzergâh seçimi

6 — Son plan formu : Planlamanın son şekli, projenin sahaya tam uygulanması ile ortaya çıkar. Bunun amacı, programda belirtilen önemli plan ilişkileri bozulmadan saha ile harmoni içinde bir proje meydana getirmektir. Son amaç belirtilen objektiflerin temel fikirlerini muhafaza ederek sonuçların birleştirilmesi ve adaptasyonudur.

Bu programın ve sahanın birleştirilmesi peyzaj mimarlığını meslek olarak kabullendiren kritik bir durumdur ve yine bu girift metod yalnız, kalitasyona sahip planlayıcıların ellerinde optimum neticeyi verecektir.

bahçede çiçek :

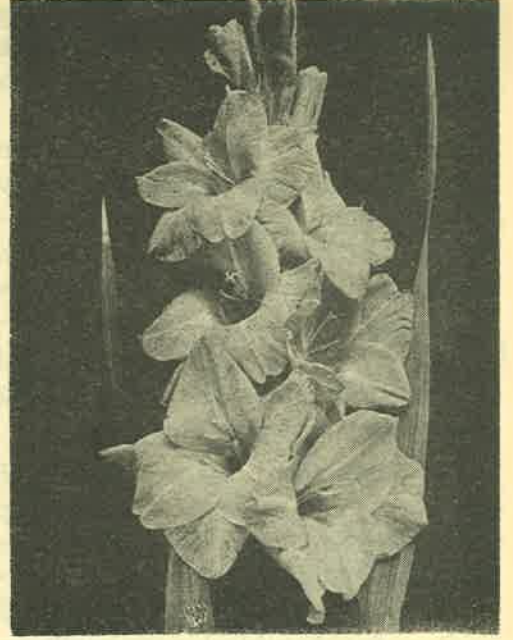
Glâyöl - *Gladiolus* (Lat.)

Küçük birer kılıca benzeyen yapraklarından dolayı, Latince bu adla anılmaktadır. Soğana benzeyen yumruları üzerinden çıkan 3 - 7 adet kılıç şeklindeki uzun ve yassı yaprakları, birbiri içinden çıkarak gövdeyi oluştururlar. Çiçekleri güzel, gösterişli ve dayanıklıdır.

Doğal yayılış alanları, Akdeniz ikliminin etkilediği bölgelerle, tropik ve Güney Afrika'dır. Bu yayılış alanı içinde 250 kadar türe sahiptir. Sadece kuzey Afrika'da yaygın 15 türü bulunmaktadır. Bunlardan yazın çiçek açan 10 türün halen kültürü yapılmaktadır. Bunlar orijinleri itibarile soğuğa dayanıklı türler olmamakla beraber, korunmuş yerlerde kışı toprakta zararlanmadan geçirebilirler. Üretimi yapılan kültür formlarının ana türleri: *G. cardinalis*, *G. oppositiflorus*, *G. psitacinis*, *G. saundersii*, *G. cruentus*, *G. popilio*, *G. pirimulinus*, ve *G. nebulicola*'dır.

Bazı türler dışarda kolaylıkla yetiştirilebilirler ki bunlar: *G. byzantinus*, *G. illyricus*, *G. sagetum*'dur. Diğer bir grupta ılık ortamda sera bitkileri gibi yetiştirilirler. Mart ve Nisan aylarında çiçeklenen bu türler: *G. alatus*, *G. blandus*, *G. carinatus* ve *G. grandis*'tir. Soğuğa yarı dayanıklı türlerden, *G. cardinalis* ve *G. blandus* ılıman iklim bölgelerinde açıkta yetiştirilebilir ve Mayıs - Haziran aylarında çiçek açar.

Açıkta yetiştirilen Glâyöller, Mayıstan Ekime kadar değişen bir dönem içinde, varyete özelliklerine, mevsimin gidişine, dikim yer ve zamanlarına göre çiçeklenmede geniş açılım gösterirler. Çiçeklerindeki değişik renkler ve bunların farklı kombinasyonları sayılamıyacak kadar çoktur. Mevsimlik çiçek bordürlerinin takdimini, çiçek ve yaprak güzellikleri ile kuvvetlendirirler. Bordürlerde, tek başına veya gruplar halinde kulla-

● *Gladiolus* J. S. Bach

nılır. Geniş üretim alanlarında ve bahçelerdeki kesme çiçek parsellerinde düzgün sıralara dikilir.

Glâyöller tam bir soğan olmayıp, üstten tomurcuklanan bir yumrudur. Sıkıştırılmış rizom veya bitki besin maddeleri ile doldurulmuş yer altı gövdesi niteliğindeki yumrunun üstünde yeni sürgün gözleri, altta ise, taban düzleminin etrafını çevreleyen kök taslakları bulunur. Çiçek rengi ile yumru rengi arasında bir bağıntı bulunmamakla beraber, iyi doldurulmuş, ağır ve tabanında kök taslakları bulunan yumrular, yaşlı yumrular dan daha büyük gelişme gücüne sahiptir.

Glâyöllere günün büyük bir kısmında güneş alan, nötr veya hafif asit toprağa sahip yerler ayrılmalıdır. Büyük çiçekli formların bol miktarda bitki besin maddelerine ve devamlı faydalı suya ihtiyaçları vardır. Bunların yanı sıra yumruların çabuk drenaj imkânı sağlayan kum veya

Metin BAŞAL

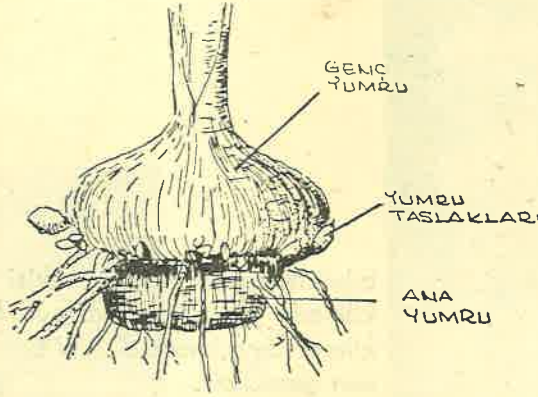
A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Asistanı

SÜYÜK BOY TASLI YUMRU İYİ BÜYÜMÜŞ GENÇ YUMRU

YASLI GENÇ AYNI ZAMANDA DİKİLMİŞ YUMRULARDA SÜRGÜN DURUMU

● Gladiolus yumruların gelişme ve üreme durumları

geçirimli hafif bir toprak cep içine dikilmesi gereklidir. Toprağın yapısı yanında, organik maddece zenginliği önemlidir. Dikimden önceki toprak hazırlığı sırasında, yanmış çiftlik gübresi bahçe kompostu ve diğer organik materyal toprağa karıştırılır vejetasyon dönemi içinde ise gübre serbeti ve sun'î gübreler suda eritilmiş olarak, her üç dört haftada bir verilmelidir.

Ayrıca çiçeklenme zamanından bir ay kadar önce fosforlu gübre tatbikatı çiçek kalitesi yönünden yararlı olacaktır.

Çeşitli zararlı etkenleri elemine etmek amacı ile dört yıllık bir rotasyonun uygulanması verim yönünden faydalı ve gereklidir

Dikim derinlikleri toprak tekstürü ile yakından ilgilidir. Dikimler toprağın ısınmaya başladığı dönemde yapılır. Son turfanda çeşitler için Mayıs'a kadar dikim yapılabilir. Tek dikimlerde plantuar yerine ufak fide küreği (şasula) kullanılmalıdır. A-

çılan çukurun dibine bir avuç kadar ince kum koyup yumrular bu tabana bastırılarak oturtulur. Etrafına bir miktar ince kum serpidikten sonra çukur kapatılır. Sıra halinde yastıklara dikimde bu usul sıralar için de uygulanır.

Dikim aralıkları türlere göre değişmekle beraber, 30 - 35 cm açıklıktaki sıralara 15 - 20 cm aralı ile dikilir.

Ot mücadelesi sürgünler toprak yüzüne çıkıncaya kadar yapılabileceği gibi, sonradan da geniş yapraklı bitkiler için ot öldürücü preparatlardan (Herbicide) biri kullanılabilir. Kuvvetli topraklarda az emek sarfı ile üretim yapılabilmesi için en basit metod, dikimden 15 gün kadar önce etkili (Çimlenmekte olan tohumlar için) ot öldürücü bir preparatla alanın temizlenmesidir. Çapa masrafları ve çapa sırasındaki zararlanmaları önlenmesi yönünden yararlı olmakla beraber etkili preparatın seçilmesinde, elde olunacak so-

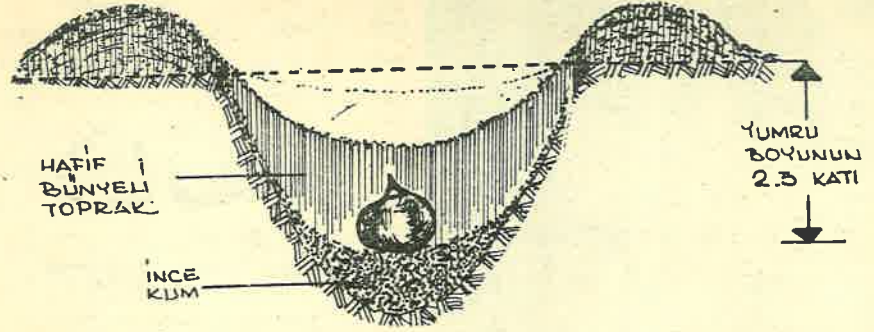
nuç yanında meydana gelebilecek yan etkilerin de dikkate alınması gereklidir.

Trips, püseron ve tırtıl zararlarına karşı dikim öncesi koruyucu ilaçlamaya başlanmalı, büyüme döneminde de muntazam aralıklarla devam edilmelidir. Mantari hastalıklara karşı fungicide tatbikatı, depolama ve yetiştirme döneminde aksatılmadan yapılmalıdır. İlaç seçimi hastalığın türüne ve kullanma dönemine göre yapılmalıdır.

Kurak dönemde dipten emdirme veya dren sistemi ile sulama, yüzeyden ya da püskürme ile sulamadan daha olumlu sonuç verir. Malçlama su kaybına engel olursa da, çürümüş materyalin kullanılması zararlıdır. Büyüme dönemlerinde özellikle çiçeklenme zamanında susuz kalmamaları yeterince sağlanmalıdır.

Açık alanlarda Glayöllerin çiçek sapları büyüdükçe hereğe alınmalıdır. Çiçek saplarının eğri

● Glayöl yumrularının dikim metodu

Glayöl'ün vozo tanziminde kullanılışı. Dikey olarak yerleştirilmiş Glayöl çiçekleri ile alt kısımdaki petunia'lar arasında form ve renk bakımından ilgi çekici bir görünüş vardır.

büyümemesi, rüzgâr etkisi ile köklerin zararlanmaması ve bitkilerin devrilmemesi için bu işlem gereklidir.

Tömurcuklar gelişip petallerin rengi görünmeye başlayınca çiçek sapsarı kesilmelidir. Çiçeklerin kesime gelme durumu ısı derecesi ile yakından ilgilidir. Sıcak havalarda üç veya dört çiçeğin rengi görüldüğünde kesim yapılır. Serin havalarda ise beş veya altı çiçek bu olgunluğa erişmeden kesim yapılmaz. Çiçekler, tomurcuklar kapalı durumda nakledilir. Kesimden sonra Glayöller çiçek sayısına, boyuna ve çiçeklerin renk ağırlık ve büyüklüğüne göre sınıflandırılır. Çiçek sapsarlarının eğilme ve bozulmalarına engel olmak için dik durumda nakledilir.

Çiçeklenmeden sonra, melezleme çalışmaları dışında tohum bağlamalarına imkân verilmeden sapsarlar kesilir. Kesim sırasında yumruların yeterli gelişmeyi yapabilmeleri için, dört yaprak mutlaka bırakılmalıdır. Söküm için yaprakların kahverengine dönüşmesi beklenir. Olgunlaşan yumrular sökülerek temizlenir. Kurutma işlemi en kısa zamanda gölgede tamamlanmalıdır. İki veya üç hafta sonra da, dipteki

eski yumru ile genç yumrucuklar olgun yumruya zarar vermeden ayrılmalıdır. Ayrılan yumrularla taslaklar temizlenerek, insektisit ve fungusit toz preparatlarla ilaçlanmalıdır. Depolama altına tel kafes geçirilmiş kasalarda, kuruy, havadar ve serin bir yerde yapılır. Kış mevsimi boyunca depolanmış malzeme kontrol edilerek bozuk ve enfekte olmuş yumrular ayrılarak yok edilir.

Yeni yıl için ufak taslaklar özel besin preparatlı yatak ve kasalarda büyütülür. Kasalarda organik ve bitki besin maddelerince zengin hafif bünyeli bir ortam hazırlanmalıdır. Taslaklar 5 cm ana ile 5 cm derinlikte bu kasalara dikilmelidir. Kasalar her zaman iyi sulanmalı ve her onbeş günde bir sulandırılmış suni gübrelerle takviye edilmelidir.

ansiklopedik bilgiler

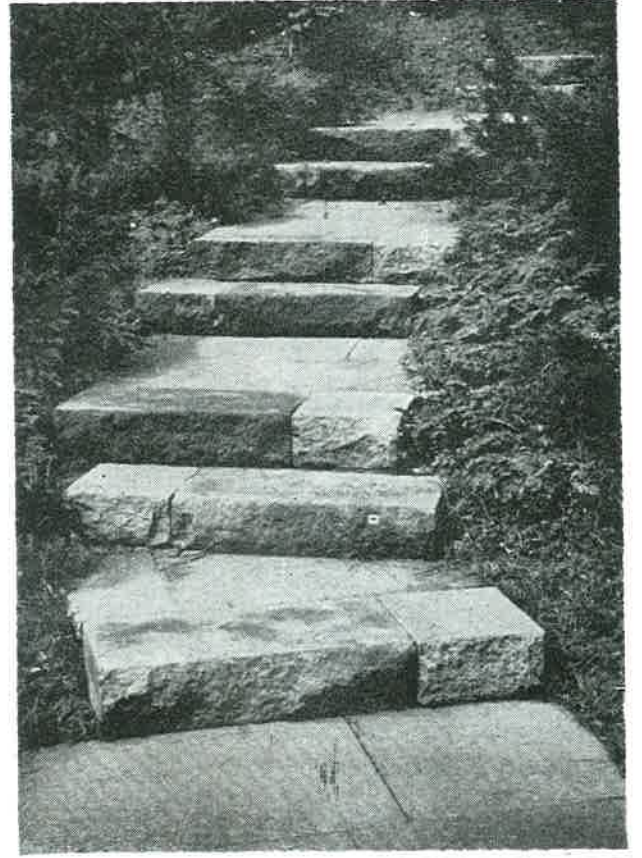
Dış mekânda bağlantı elemanları

• BASAMAKLAR

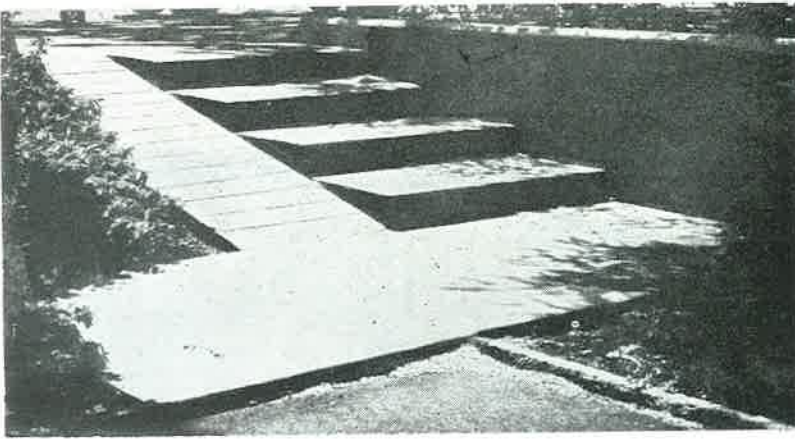
1

4

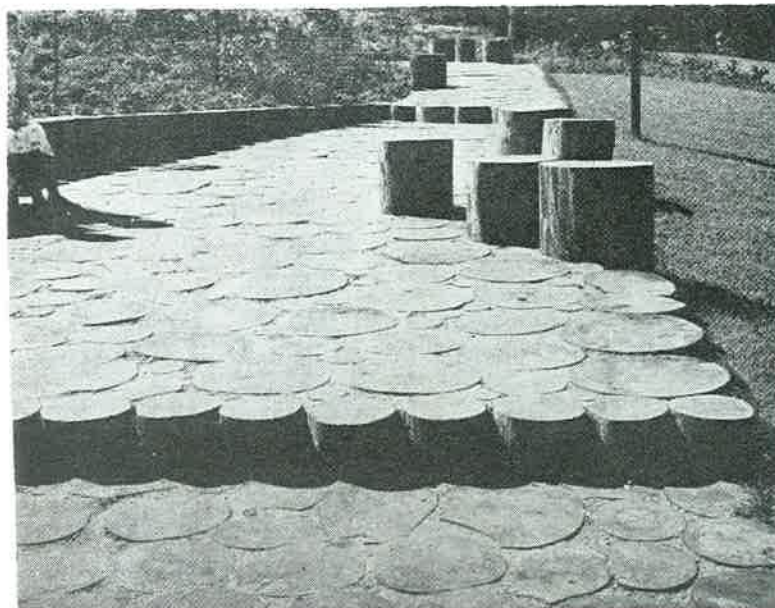
2

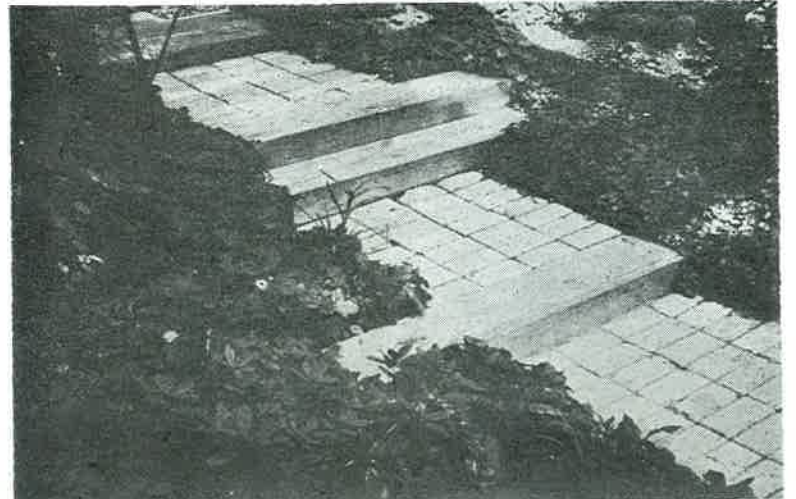
5

3

6

1. Tabii plak formlu taşlardan basamak ve duvar
2. Bisiklet ve çocuk arabalarının da rahatça kullanabilecekleri basamak - rampa kombinasyonu
3. Ağaç gövdesinden elde edilen kesitlerle düzenlenmiş basamaklı bir yol
4. 15 cm. yükseklikte blok taşlardan yapılmış rustik görünümlü basamaklar
5. Ahşap platformlardan yapılmış basamaklar
6. Tuğla formunda beton plaklardan yapılmış sahanlıklar ve meşe basamak kombinasyonu

ev içinde minyatür sera bahçesi

Bu sayımızda, ev içinde kolaylıkla elde edebileceğiniz minyatür bir sera bahçesi için gerekli pratik bilgileri sunuyoruz.

Özellikle kaloriferli evlerimiz bitkilerin gelişme şartları için uygun bir ortam yaratmakta, bitki severlerin bu konudaki çabaları ise olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadır.

Cam kaplarda mikroklima şartları sağlanarak dekoratif minyatür bir bahçe tertibi herkes tarafından kolayca ve başarı ile uygulanabilir.

Bu sayfalarda yararlanacağınız bilgiler «grün das gartenmagazin» 2 - 73 sayısından derlenmiştir.

1. Kâğıttan bir boru yardımıyla cam kavanoz içine kum dökülür. Cam kabın takriben 45° lik açıda meyilli tutulması tavsiye olunur.
2. Kum zemin, uzun saplı bir kaşıkla tesviye edilir.
3. Kum üzerine toprak tabakası serilir.
4. Toprak tabakası tesviye edilir. Bu işlem sırasında cam kabın iç yüzeyinin temiz olmasına dikkat edilmelidir.
5. Bundan sonra ikiye bitki huni biçiminde kıvrılmış bir kâğıt yardımıyla kabın içine sokulur.
6. Kök ve gövde kısmından sonra, yapraklar hafifçe kıvrılarak kolayca cam kabın içine itilir.
7. Uzun saplı bir çatal veya kaşık yardımıyla kâğıt sargı itinalı bir biçimde açılır.
8. Daha sonra, bu bitki cam kabın bir kenarına çekilir, diğerleri için yer açılır.
9. Kerpeten fonksiyonunda uzun saplı bir alet yardımıyla kâğıt yukarı çekilir ve dışarı çıkarılır.
10. Diğer bitkiler de aynı şekilde cam kaba konur.
11. İki üç bitki cam kaba sokulduktan sonra dikime başlanır. Bu bitkilerin uygun bir kompozisyon yaratacak biçimde yerleri tesbit edilerek, uzun bir çubuk ile çukurlar açılır. Bitkiler uzun saplı bir çatal veya kaşığın sırt kısmı ile bu çukurlara yerleştirilir ve kökleri toprakla örtülerek, hafifçe bastırılır.
12. Yüksek boylu bu bitkilerin dikimi tamamlandıktan sonra, zemin örtücü küçük bitkiler cam kaba sokulur. Bu bitkilere zarar vermemesi için kâğıda sarılmadan içeri sokulması tavsiye edilir.
13. Bu safhada bütün bitkilerin topraktaki yerleri ve tertibi kesinleştirilir; gerekli düzeltmeler, bir çubukla yapılır.
14. Bitkilerin sulaması, bir bardak ve lâstik borudan yapılan basit bir sifonla yapılır. Her bitki ayrı ayrı sulanır. Cam kap hafifçe meyilli tutularak, iç yüzeyleri yıkanarak temizlenir.
15. Bir süre sonra, cam kabın ağzı bir mantarla kapatılır.
16. Bütün bu çalışmalardan sonra, dekoratif bir sera bahçesi için gerekli uygulamalar tamamlanmış olur. Böyle bir minyatür bahçenin herkes tarafından başarı ile uygulanması mümkündür.

1. *Tradescantia grubu* (40 lt. lik kapta)

Tradescantia albiflora, *Tradescantia fluminensis*, *Tradescantia warszewicziana*, *Zebrina pendula*, *Zebrina floccosa*, *Stewweasea striata*,

2. *Eğrelti grubu* (20 lt. lik kapta)

Adiantum diaphanum, *Blechnum occidentale*, *Selaginella kraussiana*, *Aspidium sp.*

3. *Selaginella grubu* (3 lt. lik kapta)

Selaginella apus, *Selaginella serpens*, *Selaginella viticulosa*.

4. *Orkide grubu* (15 lt. lik kapta)

Phalaenopsis equestris var. roseus, *Pellionia pulchra*, *Fittonia verschaffeltii* *Argroneura*, *Stenandrium lindenii*, *Sphagnum sp.*

5. *Bromelia grubu* (25 lt. lik kapta)

Guzmania lingulata hybr. *Cryptanthus bivittatus*, *Cryptanthus bromelicides*, *Ficus pumila*.

6. *Sporlu bitkiler grubu* (25 lt. lik kapta)

Pteris cretica, *Adiantum tenerum*, *Polypodium aureum*,

7. *Ekzotik bitkiler grubu* (12 lt. li kapta)

Nepenthes hookerianae, *Fittonia verschaffeltii* *Argroneura*.

8. *Çayır Bitkileri Grubu* (4 lt. lik kap)

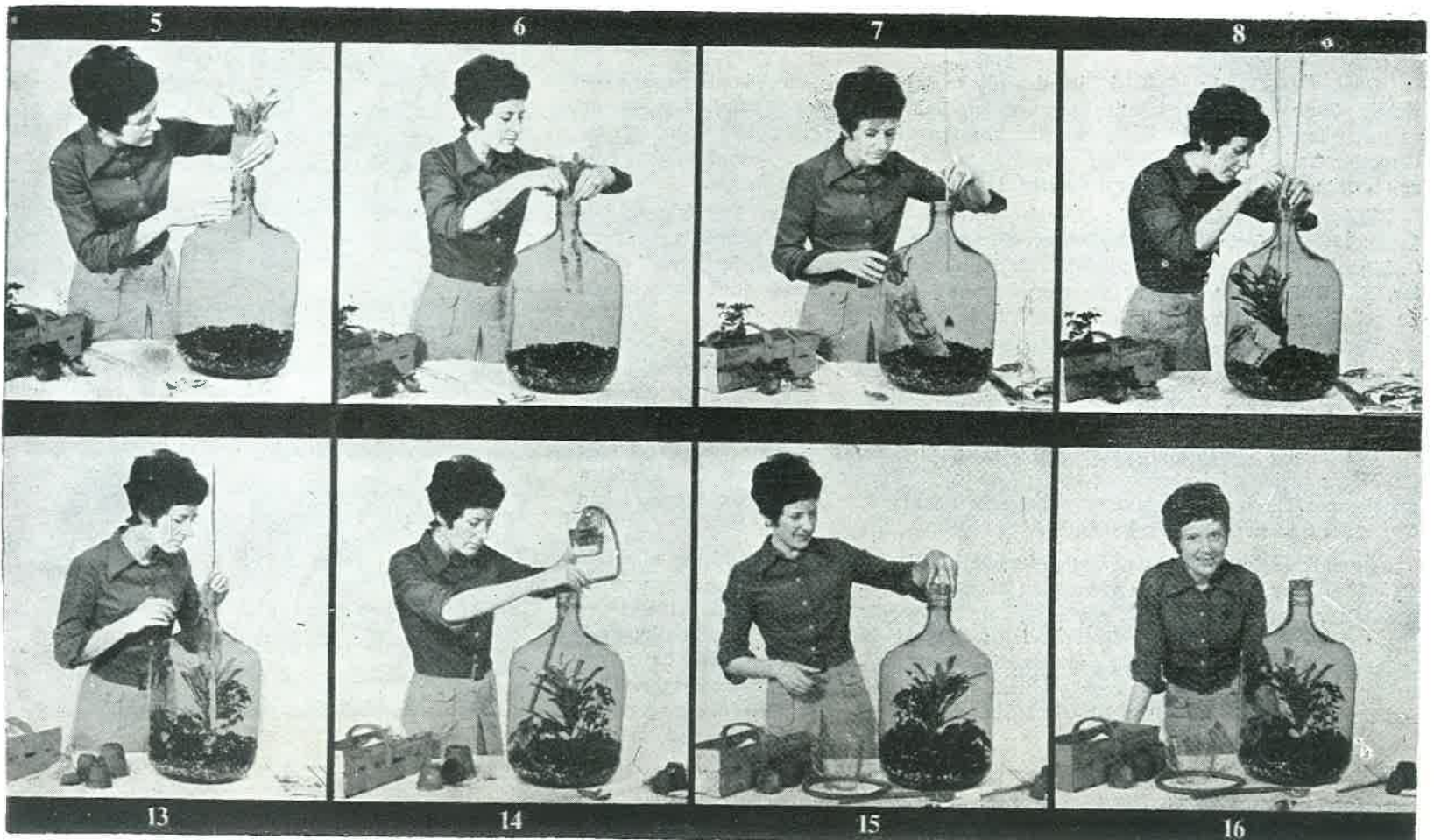
Carex morrowii var.

9. *Peperomia grubu* (8 lt. lik kap)

Peperomia argyreia, *Peperomia caperata*, *Peperomia griseoargentea*, *Peperomia glabella variegata*,

10. *Scindapsus grubu* (4 lt. lik kap)

Scindapsus pictus

• BİTKİ TANIMI

AT KESTANESİ

Familyası : HIPPOCASTANACEAE

Aesculus (Lat.)

Horse chesnut (İng.)

Genel Özellikleri : Kışın yaprağını döken, genellikle büyük ağaç, nadir olarak çalı formunda dekoratif bitkilerdir. Güney - Doğu Avrupa, Kuzey Amerika ve Kuzey - Doğu Asya'da yerli bitkidir. 25 türü vardır. Kış tomurcukları çok büyük ve bazan çok reçinelidir. Yapraklar kenarları dişli 5 - 7 ve ender olarak 3 - 9 adet yaprakçıktan müteşekkildir. Çiçekler bir çok çiçeğin meydana getirdiği iri salkımlar halindedir. Çiçeğin kaliksi çan veya tüp şeklinde, petaller 4 veya 5 adettir. Meyveleri bazen dikenli, bazan siğil gibi çıkıntılı veya pürüzsüzdür. Meyvenin içinde bir veya iki tane tohum bulunur. Tohumlar iri, Parlak kırmızı kahve renginde kestanelerdir.

İklim ve toprak istekleri : Soğuk ılıman bölge bitkileridir. Çoğu hemen her toprakta barınabilirlerse de, genellikle drenajı iyi, derin tınlı toprakları tercih ederler.

Peyzaj Planlamasında kullanım yerleri : At kestaneleri, dalların gövdeye çatışması, gövde, dal kabuğu rengi, tomurcuk güzelliklerinin yanısıra özellikle yaprak tekstürü, formu ile çiçek güzelliği için değer verilen bir bitkidir. Küçük boy ve kırmızı çiçekli çeşitler ev bahçeleri, küçük parklar, bulvarlar için en uygun olanlardır. İri yapılı çeşitler, büyük parklarda tek gurup halinde kullanılabilirler. Yol ağacı olarak yazı hava nisbi neminin uygun olduğu yerlerde kullanılmalıdır. Orta Anadolu'da yol ağacı olarak yaz kuraklığından ve asfalt gazlarından müteessir olmakta, yapraklar kavrulup sararmaktadır.

Üretilmesi : Tohumla üretim en çok kullanılan yoldur. Bir çok çeşit ve özellikle varyeteler aşı ve göz aşısı ile üretilirler.

Önemli Çeşitleri : *Aesculus carnea* (Kırmızı At Kestanesi) Pembe çiçekli bir melezdir. 20 - 25 m boylanır, mayısta çiçeklenir. *Aesculus Californica* (Kaliforniya At Kestanesi): 10 - 15 m. boylanan, yuvarlak tepeli, küçük yapraklı çalı veya küçük bir ağaçtır. Çiçekleri beyaz veya pembemtrak renkte ve kokuludur. Temmuz Ağustos aylarında çiçeklenir. *Aesculus hippocastanum*: 25-30 m boyunda, yuvarlak taçlı, güzel bir karakter ağacıdır. Kış tomurcukları çok iri ve reçinelidir. Çiçekleri beyaz ve koni şeklinde büyük salkımlar halindedir.

SEDİR

Familyası : PINACEAE

Cedrus (Lat.)

Cedar (İng.)

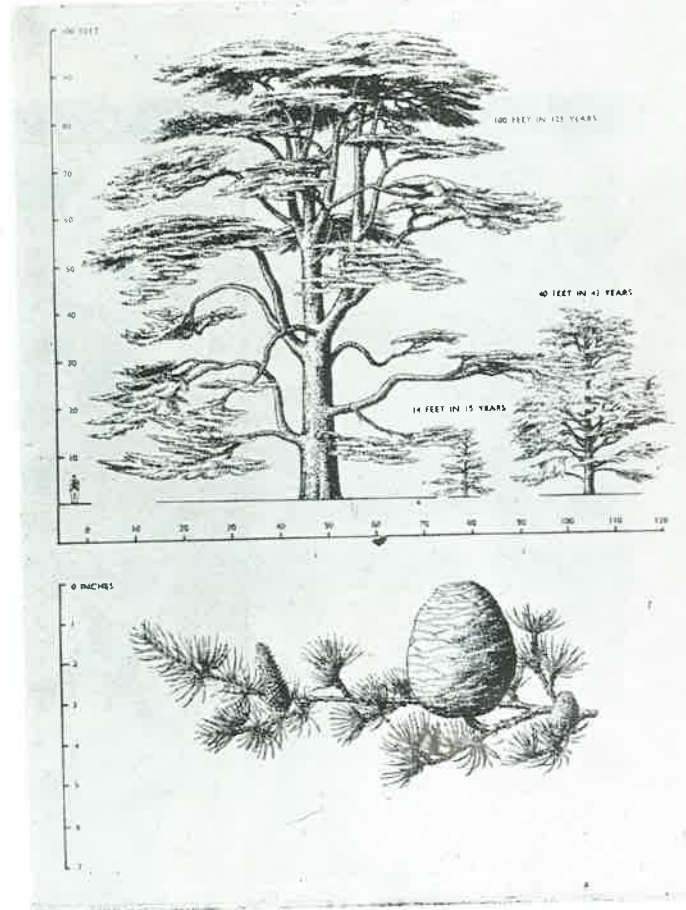
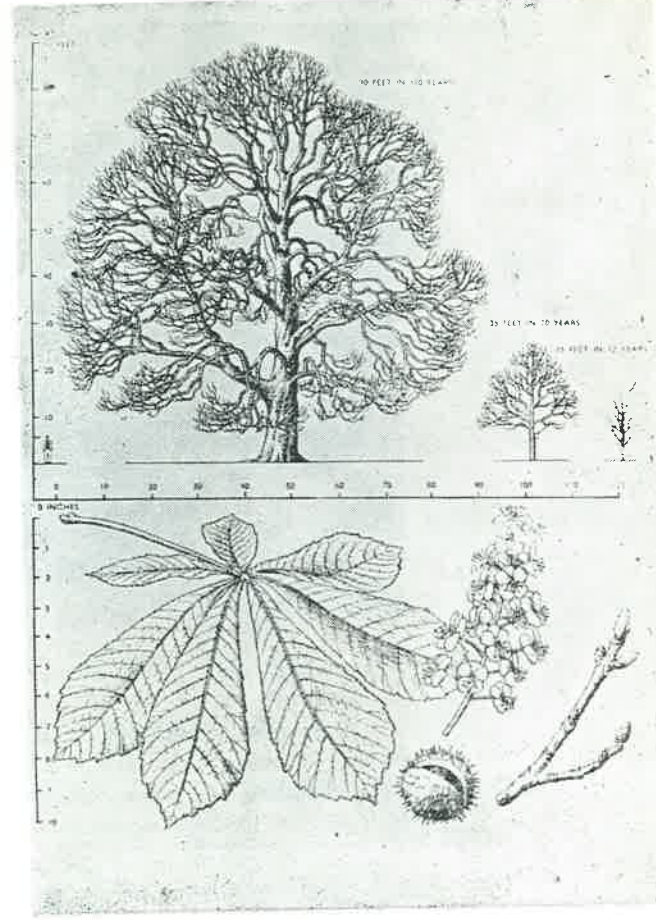
Genel Özellikleri : Çok iri çüseli geniş ve yaygın taçlı güzel koniferlerden birisidir. Genç yaşlarda piramit formu yapan Sedirler, yaşlandıkça, taçları yayılır ve çok pitoresk bir görünüm kazanırlar. İbrelere türlere göre değişik uzunlukta ve demetler halindedir. Kozalakları yumurtamsı ve 7.5 - 12.5 cm. uzunlukta. Kuzey Afrika, Anadolu'nun Güneyi ve Himalayalarda tabii olarak yetişir.

İklim ve Toprak İstekleri : Genel olarak hava nisbi nemi ve toprak nemi bakımından çok fazla istekli değildirler. Genellikle nazlı bitkiler olmakla beraber, *C. Libani* istisna teşkil eder, oldukça dayanıklıdır. Bol güneşli yerleri tercih ederler. Süzek kumlu toprakları severler, bununla beraber, kumlu kilil topraklarda da gelişirler. *C. Deodora* kireçli topraklarda barınmaz.

Peyzaj Planlamasında Kullanış Yerleri : Sedirler kıymetli bir orman ağacı oldukları kadar, değerli bir peyzaj planlama elemanıdır. Kırsal alanlardaki ağaçlamaların yanısıra, parklarda ev bahçelerinde, bulvar orta şeritlerinde tek veya gruplar halinde kullanılabilirler.

Üretilmesi: Genellikle tohumdan üretilirler. Tohumlar ilk baharda tarlaya ekilir. Nadir çeşitler için emzirme aşısı kullanılır. Tohumdan üretilmiş *C. Atlantica* anaçlarının üzerine yaz sonu veya baharda uygulanır. Daha sıcak bölgeler için *C. deodora* da anaç olarak kullanılır.

Önemli Çeşitleri : *Cedrus atlantica* (Atlas Sediri): Tabii yetişme alanında 40 - 50 m. boy yapar. İğne yaprakları mavimsi yeşil veya nadiren koyu yeşildir. Glauca mavi ibrelili zarif görünümlü bir varyetedir. Soliter olarak iyi etki yapar. *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri): Yüksek boylu, piramit formu, zarif habituslu bir çeşittir. İbrelere koyu mavimsi yeşil, 3 - 5 cm. uzunlukta, hafif sarkıktır. Aşağı doğru sarkan tepe sürgünü ve dallar ile diğerlerinden ayrılır. *Cedrus libani* (Lübnan Sediri): 20 - 30 m. boyda, geniş piramit formu bir ağaçtır.

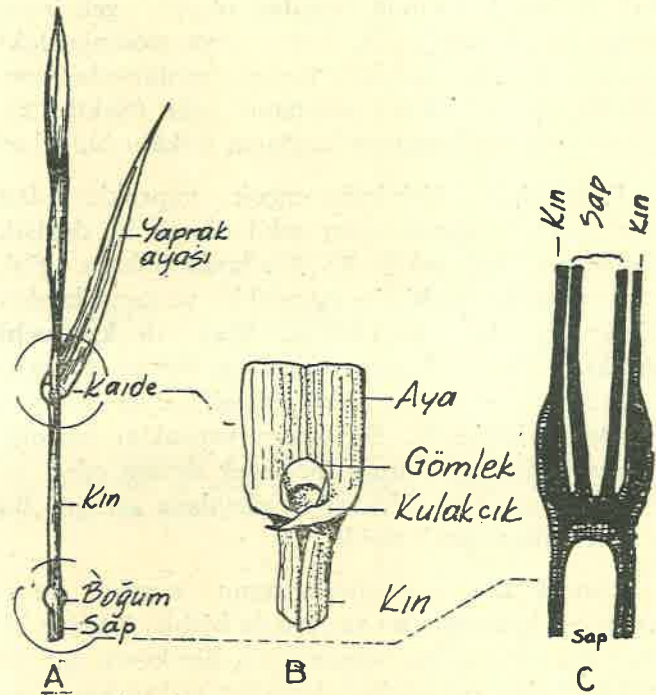
Futbol alanları için kullanışlı çim bitkisi çeşitleri, özellikleri

Ekrem GÜRENLİ
Ziraat Y. Mühendisi
T.B.M.M. Bahçeler Müdürü

Dergimizin bundan önceki sayısında, futbol alanlarının çimlendirilmesindeki başarı şartlarını belirtmeğe çalışırken uygun çim bitkisi türlerinden söz ederek, bunların bazı tohum özelliklerine ve kullanma değerlerine değinmiş, karışım örnekleri vermiştik. Önemli çeşitlerin ayrı ayrı tanıtımını da bu sayıya bırakmıştık.

Buğdaygillerden olan bu çim bitkileri ve çayır otları çok çeşitlidir. Hemen hemen bin kadar çeşitten biz pek azını çim alanlarda kullanmaktayız. Futbol alanlarına uygun karışımların yapımında da tür seçimini ortalama 20 - 25 çeşit arasında gerçekleştirebiliyoruz. Karışımlarda yer alan türlerin bir kısmı **esas** ve bir kısmı da **ilâve** çeşitlerdir. Bir kısmı **üstçim**, bir kısmı da **altçim** olarak değerlendirilmektedir. Üst çimler, etrafa yayılmadan yukarı ve yanlara doğru derlitoplu büyüyen, kısa boylu veya yüksek gelişme gösteren bitkilerdir. Alt çimler ise, basık formulu olup stolon veya rizomları ile etrafa yayılarak büyüyen gelişenlerdir. Her çim alanda olduğu gibi futbol alanlarında da sık, dayanıklı ve kullanışlı bir çimenliğin elde edilmesi bu iki tip çim bitkisinin birlikte kullanılması ile mümkündür.

Futbol alanlarında kullanılan karışımlarda çoğunlukla yer alan esas türler **Agrostis stolonifera**, **Agrostis tenuis**, **Festuca rubra**, **Poa pratensis** ve **Poa trivialis**dir. Bazı durumlarda bunlar arasında **Agrostis canina** ve **Poa annua** da girebiliyor. İlâve çeşit olarak ta başta **Festuca ovina**, **Lolium perenne** ve **Cynosurus cristatus** gelmekte. Adı geçen **Agrostis** türleri, **Festuca rubra** var. **genuina**, **Poa pratensis** ve **Cynosurus cristatus** altçim, diğerleri de üstçim özelliğindedir. Biz bu çeşitleri teşhis özellikleri ile birlikte ele almak istiyoruz. Bunun için de önce, çim bitkilerinin yapısal özelliklerini ve bu özellikler yönünden çeşitler arasındaki farklılıkları, gelişme özelliklerini bilmek zorundayız.

ŞEKİL 1 : A) Çim bitkisinde sap ve yapraklar, B) Saptan ayrılmış yaprak kaidesi, C) Sap boğumundan boyuna kesit.

ÇİM BİTKİSİNİN YAPISI :

Her bitki gibi çim bitkileri de toprak içi ve toprak üstü kısımlarından ibarettir. Bizi daha çok toprak üstü organları ilgilendirir. Bu da yapraklar ve yaprak saplarıdır. Çiçekler ve çiçek sapları söz konusu değildir. Çünkü devamlı biçimler nedeniyle çim alanlarda çiçeklenme ve tohum bağlama imkânı yoktur. Şekil 1'de görüldüğü gibi yaprakları aya ve kın olmak üzere iki bölümdür. İkisi arasında ve

yaprak ayasının sapa birleştiği kısımda az veya çok belirli bir **yaprak kaidesi** oluşur. Yaprığın kenarları kaide kısmında çeşitli derecelerde genişliyerek ve uzayarak iki taraflı bir de **kulakcık** meydana getirebilir. Çoğunlukla, yaprak kaidesine oturmuş çeşitli formlarda **yaprak gömleği** vardır. Yaprak kınlarının üstüste, kat kat sarılması ile **yaprak sapı** oluşur. Sap üzerlerinde **boğumlar** vardır. Buboğumlarda yaprak kınları kabarıklık yaparak son bulur.

TEŞHİSE YARIYAN ÖZELLİKLER VE FARKLILIKLARI :

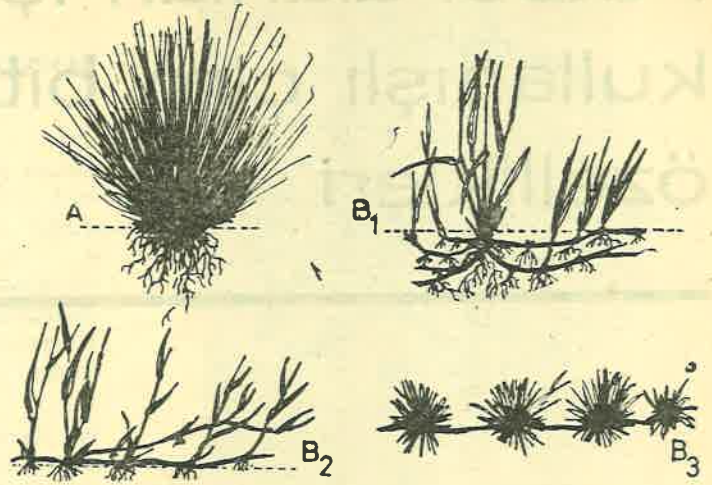
Çim bitkilerinin büyüme ve gelişmeleri iki şekilde olur. Bir kısmı etrafa belirli bir yayılma göstermeden, derli toplu ve yukarı doğru büyüyerek kendine has **çalımsı** bir şekil alır. Bunlar **üst çimler**dir. Bir kısmı da toprak yüzündeki uzantıları ile lerdir. Bir kısmı da toprak yüzündeki uzantıları ile (stolon) veya toprak altındaki uzantıları (rizom) ile basık formda, **yayılıcı** olarak gelişirler. Bunlar da **alt çimler**dir. Rizom veya stolonlardaki boğumlarda, ana bitkinin hemen yanlarında veya açığında yavru bitkiler meydana gelir (**Şekil : 2**). Böylece toprağı tamamen kaplama imkânı bulurlar.

Teşhis için bitkilerin birçok yapraklarından faydalanılır. Yaprak ayası şekil olarak üç değişik tip gösterir (**bak şekil : 3**). Poa'larda olduğu gibi, bazan kenarlar birbirine paraleldir ve uçta birden birleşerek geniş ve kısa bir uç yapar. Bu **kısa uçlu** yapraktır. Bazan da ortası genişçe, dip ve uca doğru daralır. Çok dar ve dibi, ucu gibi sivri olmayan bir **elips** şeklindedir. Bir kısım yapraklar ise dipden uca doğru muntazam incelerek devam eder ve ve böylece uzun ve sivri bir uç meydana getirir. Bu da **sivri uçlu** yaprak tipidir.

Yaprak kını çoğunlukla sapın etrafını sarar. Bazan kın kenarları bu sarılmada birbiri üzerine biner. Tam bir sarılma yapamayan, bir kısım açıklık bırakan kınlar da vardır. Veyahut ta kın kenarları birleşerek kaybolur. Çim türleri içinde kın ile sap arasında boşluk bırakanlar da vardır. Yaprak kını üzerindeki çizgi özellikleri de teşhiste kullanılabilir.

Yaprak ayası **geniş, genişçe, dar, ince, derimsi, düz** veya **ikiye katlı** olabilir. Bazan da rulo gibi üstüste kıvrılarak bir tel veya **kıl** şeklini alır. Üst yüzü, alt yüzü veya her iki yüzü az veya çok **tüylü, çıplak, mat** veya **parlak** olur. Oluk gibi kamburlaşan yapraklar da vardır.

Teşhise yararlı en önemli özelliklerden biri de yaprak ayasındaki **yiv ve setler**dir. (**Şekil - 4'e bakınız**). Bazı çeşitlerde bunlar çok belirli, derin ve keskin iken, bazılarında bombeli, yuvarlakça bir kesit gösterir. Bir kısmında da basık ve az belirlidir. Yiv ve setsiz yapraklı çeşitler de vardır. Ancak bun-

ŞEKİL 2 : Çim bitkilerinde büyüme ve gelişme şekilleri : A) Üst çimlerdeki çalımsı yüksek şekile örnek yumak formu. B) Alt çimlerdeki yayılıcı ve alçak şekiller (B₁, rizomlarıyla toprak içinde, B₂ ve B₃, stolonlarıyla toprak yüzünde)

ların da çoğunlukla yaprak ayaları ortasında boydanboya hafif bir oluk vardır. Bu oluk ortasındaki bir perde çıkıntısı ile ikiye ayrılır. Işığa tutulunca yanyana iki paralel çizgi halinde farkedilir. Buna **çift çizgili** veya **çift oluklu** yaprak denir. Mesela Poa'lar buna iyi örnektir.

Bazı çeşitlerde yaprak ayasının arkasında omurga gibi bir **sırt çıkıntısı** vardır. Bu çıkıntı ayanın uzunluğunca devam edebileceği gibi, yaprağın sadece bir kısmında yer aldığı da olur. Bıçak ağzı gibi keskin bariz olabileceği gibi, ince bir iplik gibi veya az belirli olanlar da vardır.

Yaprak kaidesindeki özelliklere ait farklılıklar, **kulakcık** ve **yaprak gömleği** killeri, renkleri ve tüylülük durumları ile ilgilidir. Bu konuda Şekil - 5'i tetkiklerinize sunmakla yetinebileceğiz.

Çim bitkilerinin **tüylülük** durumu, daha çok bir cins'e ait türleri ayırtetmeğe yarar. Meselâ Festuca rubranın bazı türlerinde yaprak ayası çıplak, bazılarında da kadifemsi tüylüdür. Burada konu edindiğimiz çeşitler yönünden fazla yararı olmayacağından üzerinde durmıyacağız.

Bir çim alanda yer alan çim bitkisi türlerini teşhis için, bu bilgilerin ışığı altında yapılacak tetkiklerle edinilecek tecrübelerle mutlaka ihtiyaç vardır. Türleri birbirinden ayırtedemiyenler, aynı yaşama ve bakım şartlarına karşı gösterecekleri ilgi ve tepkileri de izleyemezler. Bu da başarı yönünden önemli bir eksiklik olur. Hiç değilse bir dereceye kadar teşhis özelliklerine değinerek faydalı olmayı bu nedenle düşündük. Şimdi, bu bilgilerden de yararlanarak futbol alanları için kullanışlı olan önemli çim bitkisi çeşitlerini ayrı ayrı ele alabiliriz.

ŞEKİL 3 : Yaprak ayası şekilleri

- Kenarları gittikçe daralan ince ve uzun uçlu,
- Geniş ve kısa uçlu,
- Ortası geniş uca ve dibe doğru daralan yaprak şekli.

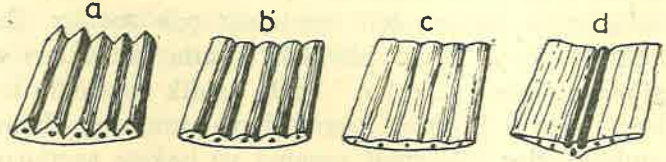
TAVUS OTLARI (Agrostis) :

Stolon veya rizomları ile iyi gelişen, yayılıcı, çoğunlukla sık bir örtü halinde toprağı kaplayan alt çimlilerdir. Yaprakları uzun sivri uçlu, renkleri açık veya boz yeşildir. Tohumları en küçük olan çim bitkisidir. Türlerini birbirlerinden ayırdetmek oldukça zordur.

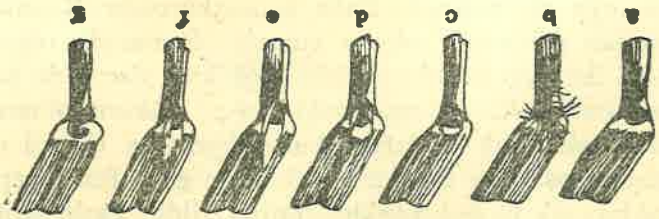
Agrostis canina (Köpek tavusotu) : Toprak yüzünde stolonları ile yayılır. Uzun ömürlüdür. Sık bir örtü meydana getirir. Çıplaktır. İnce ve kısa yaprakları, oluk gibi kıvrılmıştır. Yaprak ayası yiv ve setleri belirli derecede fakat yuvarlakça bir kesit gösterirler. Beyazamsı yaprak gömleği çok uzun ve ucu açıktır. *Agrostis stolonifera*'dan daha az yayılıcıdır. Futbol alanlarında daha az kullanılan bu çim, golf alanları için çok uygundur. Fakir, kireçsiz, rutubetli ve asidik toprakların bitkisidir. Sıcak ve kurak bölgelerde başarılı sonuç vermez. Kurağa dayanmaz. Çim alanda muntazam sulama ve iyi bakıma muhtaçtır. **Agrostis canina arida** varyetesi kurağa oldukça dayanıklı olup kumlu topraklardan hoşlanır. Fakat yayılıcı olmayıp üstçim özelliğindedir.

Agrostis stolonifera : Futbol alanları için çok kullanışlıdır. Kısa rizom ve uzun stolonları ile yayılarak çok sık bir çim örtüsü meydana getirir. Yaprak ayasının yiv ve setleri basık, gömlek çok uzundur. İlk gençlik gelişmesi çabuk olup sık biçim ister. İyi toprak, gübreleme ve bakım şartlarında haftada iki defa biçilmelidir. Toprak nemini sever, fakir topraklarda da normal gelişir. Fazla sıcak ve nemli havalarda hastalıklara direnci azalır.

Agrostis tenuis (İnce tavusotu) : İnce, zarif bir görünüşü vardır. Kısa rizomları ile sık bir şekilde yayılarak iyi bir örtü meydana getirir. Çıplaktır. Yiv ve setleri bariz, setler yuvarlakça ve basıktır. Yaprak ayası sırt çıkıntısı sadece dip kısımdadır. Gömlek oldukça kısa, düzgün kenarlı ve esmerimsidir. Hemen her toprakta yetişebilmesine karşılık kumlu toprakları ve kısmen gölge yerleri tercih eder. Rutubet durumu yönünden kanaatkârdır. İyi direne edilmiş ve hazırlanmış olan ağır topraklarda da yetişebilir. Kurağa ve hastalıklara dayanıklılığı iyidir. Kirece karşı hassastır. Fazla gübrelenmeği sevmez. İklimi serin ve sert bölgeler için uygundur. İyi bakım şartlarında, özellikle sık ve kısa biçimle, alandaki diğer türler içinde kendini ikinci yıldan itibaren göstermeğe başlar. Geç biçim, karışımındaki diğer bazı kuvvetli çeşitlerin üstün gelişmesine ve bunların gerilemesine hatta yok olmasına yol açar. İlk gençlik gelişmesi ağırdır.

ŞEKİL 4 : Yaprak ayası yüzündeki yiv ve set durumları : a) Kuvvetli ve keskin, b) Belirli ve yuvarlak, c) Belirsiz veya hafif yivli, d) Düz çift oluklu.

ŞEKİL 5 : Farklı yaprak kaidesi ve gömlek şekilleri;

- Gümleksiz ve düz yaprak kaidesi,
- Gömlek yerine tüylü,
- Kısa ve düz kenarlı gömlek,
- Uzunca ve dişli gömlek,
- Uzun ve sivri uçlu gömlek,
- Uzun ve çentikli gömlek,
- Kulakçıklı yaprak kaidesi.

YUMAK OTLARI (*Festuca*) :

Yumak otları hemen her karışım için çok önemli bir ana türdür. Futbol alanları için «*Festuca rubra*» türü ve bunun iki varyetesi (*F. rubra fallax* ve *F. genuina*) çok önemlidir. Kumlu ve kuru topraklarda «*Festuca ovina*» ilâve tür olarak değerli bir çimdir. Yumak otlarının bir kısmı rizomlu ve yayılıcı, bir kısmı da üst çim karakterindedir. Yani çalimsı formda gelişir. Bu iki büyüme ve gelişme şeklini birlikte gösteren türleri de vardır. Bazı türlerinin yaprakları tel veya kıl gibi olup serttir.

***Festuca rubra* (Kırmızı yumakotu) :** Güzel, tatlı yeşil renkleri ile alanın çekiciliğini de arttıran bu tür, karışımların çok önemli bir esas çeşiti olarak bilinmelidir. Sık ve bol yapraklı, uzun ömürlüdür. İlk gelişmesi ağırdır. Gelişme şekli yönünden de farklı olan iki önemli varyetesi vardır. Bunları aşağıda tanıtaacağız. Yaprakları uzun ve dardır. Kıl halini almıştır. Yaprak ayasında belirli ve keskin 5 - 7 adet yiv ve set sayılabilir. Çok ince bir tüylülük durumu da göze çarpabilir.

Yaprak ayası sırt çıkıntısı boydanboya devam eder. Yaprak kaidesi pek farkedilmeden kına geçiş yapar. Yaprak kını tamamen kapalı, çıplak veya tüylüdür. Gömlek çok kısadır. Bu özelliklerde çok benzerlik gösterdikleri için yukarda sözü geçen iki varyetenin birbirinden ayrılması çok zordur. Genellikle yeteri kadar hümüslü kumlu toprakları ve güneşli yerleri severler. Fazla asidik topraklardan kaçınırlar. Normal toprak havalanmasına daima muhtaçtırlar. Normal yaşama ve bakım şartlarında güçlü bir gelişme gösterirler. Devamlı kısa biçim ve sık sık silindirme bu gücün eksilmesine yol açar. Biçilen yaprakların çimenlikte bırakılması hatalı olur. Çünkü sert yapraklar kolay kolay çürümezler. Şimdi tanıtilacak olan iki varyetenin karışımında birlikte kullanılması daima başarılı sonuçlar verir. Karışık çim toplumu içinde en iyi «*Poa pratensis*» ile anlaşılır.

***Festuca rubra var. Fallax* (*F. rubra commutata* veya *nigrescens*) :** Daha kanaatkârcadır. Kırmızı yumak otlarının çalimsı yumak formunda olanı, yani üst çim karakterlisidir. Çok kısa rizom da yapabilmektedir. Karışımındaki değeri yüksek olmakla beraber tek başlarına kullanılamazlar. Çünkü alanda boşluklar bırakırlar. Gelişme gücü fazla, yaprakları sık ve bol, renkleri tatlı yeşildir. Fazla azotlu gübrelerle gübreleme hastalıklara dayanıklılığını azaltır. Basılmağa ve ezilmeğe, hatalı biçime karşı dayanıklı olmadığı için de mutlaka karışım halinde kullanılması gereklidir.

***Festuca rubra var genuina* (*F. rubra eurubra* veya *vulgaris*) :** Tatlı yeşil renktedir. Uzun toprak altı rizomları ile yayılıcı olarak, kuvvetli gelişen alt çim tipidir. Rizom boğumlarında oluşan yavru bitkilerin durumu birbirlerine göre biraz seyrekçedir. Bu nedenle karışımında çok başarılı fakat tek başına sakıncalıdır. Az hümüslü, hafif ve nemli toprakları sever. Kireç ve besin ihtiyacı yönünden özel istekler göstermez.

Festuca ovina* (Koyun yumakotu) :** Karışımında önemli bir ilâve türdür. Yumak şeklinde, bodur, sık bir büyüme şekli vardır. Uzun ömürlüdür. Yaprakları çok sert kıllar halindedir. Çoğunlukla çıplak olup, olgun halde boz koyu yeşil renktedir. Yaprak kını çıplak veya çok hafif tüylü olabilir. Kının canlılığını kaybetmesi halinde samanimsı bir kılıf gibi uzun zaman kaldığı görülür. Gömlek çok kısadır. Yaprak kaidesi, iki taraflı ve yuvarlakça iki çıkıntı halindedir. Çok kumlu, kuru ve fakir toprakların bitkisiidir. Kanaatkârdır. Kök sistemi kuvvetlidir. Biraz hümüslü olan hafif topraklarda daha iyi gelişir. Kaba görünümlü bir üst çimdir. Tek başına kullanılmaz, bu halde çok boşluk bırakır ve toptop bir yüzey yapar. Bodur olduğundan sık biçim istemez. İlk gençlik gelişmesi ağırdır. Güneşli yerleri sevmesine rağmen kısmen gölge yerlerde de yetişebilmektedir. Bunun daha zarif ve ince yapraklı bir varyetesi olan ***F. ovina capillata futbol alanları için daha uygundur. Genellikle hafif ve asidik toprakları tercih eden bu çeşit, karışımında esas tür olarak yer alan «*F. rubra var. fallax*» geliştikçe zayıflayabilir. Bu da az bakımla yetinebilmektedir.

SALKIM OTLARI (*Poa*)

Karışımların esas çeşitlerinden olan Salkımotu türlerini vazgeçilmez çim bitkileri olarak bilmek gerekir. Tatlı yeşil renkleri, iyi gelişme yetenekleri ile futbol alanları dışındaki bazı süs çimenliklerinde, tek çeşit olarak da kullanılabilir. Diğer cins ve türlerden ayırdedilmesini en iyi, yapraktaki bazı özellik farklılıkları sağlar. Bu da, yaprak ayasındaki çift çizgi veya çift oluktur. Bir de, Yaprak kenarları paralel olarak devam ettikten sonra birden birleşerek uçta geniş ve kısa bir uç meydana getirirler. Yiv ve setler yoktur. Futbol alanları yönünden en kullanışlı türleri «*P. trivialis*» ve «*P. pratensis*»tir. Bazı hallerde «*P. annua*» da karışımlara girmektedir.

Poa pratensis (Çayır salkımotu) : Koyu yeşil veya mavimsi yeşil renkte çok kullanışlı bir alt çimdir. Kısa rizomları ile kardeşlenerek toprağı sınıksıkı kaplar. Uzun ömürlüdür. Tek başına ekildiği yerlerde hastalıklara dayanıklı olmaz. Genellikle çıplaktır. Altyüzü parlak olan yapraklar bazan incecik tüylü olabilir. Kısa uçlu yaprakları iki parmak arasından çekiştirildiğinde uç ekseri yarılarak çatallaşır. Işığa tutulursa düz yaprak ayasındaki çift çizgi rahatlıkla görülür. Açık yeşil veya beyazımsı renkteki gömlek çok kısadır, kenarları da düzgündür. Bazı alt yürlerinde (P. pratensis ssp. angustifolia) yaprak ayası çok uzun ve ikiye katlıdır. Aynı zamanda dardır da. Bazılarında ise, (P. pratensis ssp. latifolia) yaprak ayası daha kısa ve geniş, düz veya çok az bir katlanma yapar. İlk gelişmesi ağırdır. İkinci veya üçüncü yılda alana tamamen hakim olur. Yeşilliğini uzun zaman korur. Hümsü ve iyi geçirimli toprakları sever. İyi yasma ve bakım şartlarında kurağa da dayanır. Fakat derin biçimlere asla dayanmaz. Karışımında en iyi «Festuca rubra» ile anlaşır. Güneşli yerleri tercih eder. Toprak fazla asitli olmamalıdır. «Lolium perenne», ile bağdaşması zayıftır. Bu nedenle İngiliz çiminin karışımındaki oranı fazla olmamalıdır. Kışları fazla sert geçmeyen yerlerde kışın da yeşil kalabilir.

Poa trivialis (Adi Salkımotu) : Uzun ömürlü, stolonları ile gelişen bir alt çimdir. Toprağı kapatma özelliği iyidir. Çıplak ve yaprak alt yüzleri parlaktır. Belirli derecede çift oluklu olan yaprak ayası gittikçe daralan uzun sivri uçludur. Beyazımsı yaprak gömleği olgun bitkide çok uzun ve gideerek sivrilir. Gölge yerde ve ağır, nemli topraklarda iyi gelişir. Toprağın kötü havalanma durumundan rahatsız olmaz. Basılmağa ve biçime karşı da çok dayanıklı olduğundan futbol alanları için değerli bir bitki olmaktadır. Ancak yapraklarının biraz sarımsı olması ve kurakta kızarması, stolonlarının toprak yüzünde keçeleşme yapması değerine gölge düşürmektedir. Sıcak ve bol güneşli bölgeler için hiç uygun değildir.

İNGİLİZ ÇİMİ (Lolium perenne)

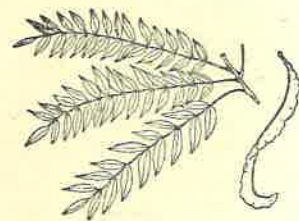
Futbol çimenliği karışımlarında önemli bir ilâ ve türdür. Yüksek ve çalimsı formu bir üst çimdir. Koyu yeşil renkli ve tüysüzdür. Parlak yaprak sırtlarında boydan boya devam eden, keskin ve belirli bir sırt çıkıntısı vardır. Ayadaki yiv ve setler çok belirli olup yuvarlakçadır. Yaprak gömleği oldukça kısadır. Kulakçık da zayıf gelişmiştir. Yap-

rak saplarının dip kısmı kırmızımsı renktedir. Az miktarda ve kısa rizomlar yapabilir. Kuvvetli ve süratli gelişir. Buna karşılık ilerki yıllarda bu gücünü kaybeder. Üç dört yıl sonra da kaybolur. Bu nedenlerle karışımındaki oranı fazla olmamalıdır. Hava nemini çok sever. İlk gençlik döneminde sık biçime çok dayanırsa da sonraları bu da azalır. Basılmağa dayanıklıdır. Genellikle killi, nemli, besince zengin toprakları sever. Karışık ekimde ilk bu tür çıkar ve alanı hemen yeşillendirir. Buna aldanarak alanı kısa zamanda oyuna açmak büyük hata olur.

TARAK OTU (Cynosurus cristatus) :

Devamlı bir bitki olarak tanınmakla beraber, karışımında 4-5 yıl sonra kaybolur. Açık veya mavimsi yeşil renktedir. Rizomları ile kuvvetli yayılan, bodur büyüyen bir alt çimdir. Yaprak saplarının dibi beyazımsı sarıdır. Yaprak alt yüzü cilalı gibi ve sırt çıkıntısı vardır. Yaprak gömleği oldukça kısa, beyazımsı yeşil, sağlam ve kenarları yuvarlakça uzamıştır. Kulakçık bariz değildir. Toprak yönünden kanaatkârdır. Ağır ve nemli toprakları sevdiği halde kumlu topraklarda da yetişebilir. Yeşil rengini çoğu yerlerde kışın da koruyabilir. Basılmağa ve biçime karşı dayanıklıdır. Yapraklarının az ve kaba olmasına rağmen diğer uygun özelliklerinden dolayı karışımlarda yer almaktadır.

DÜZELTME : Önceki sayıda yayınlanan yazımızın 35. sayfadaki sondan beşinci satırına baktınız. «Melâ demir dirgen veya çatal belle yapılacak iş KURLAMADIR.» cümlesi, «Bundan sonra, yapılması gerekli bakım işi KURLAMADIR.» şeklinde düzeltilecektir. Özür dileriz.

Yazan : E. R. Honeywell¹
Purdue Üniversitesi
Lafayette Indiana/U.S.A.
Çeviren : Doç. Dr. Fuat Tanrıverdi
Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Kürsüsü

İKEBANA ÇİÇEK TANZİMİNİN ANA PRENSİPLERİ

Çiçek, tarihin en eski devirlerinde, en ilkel cemiyetlerde dahi çeşitli Seremonilerde daima en önemli yeri işgal etmiştir.

Çiçek tanzim sanatı ise asırlarca önce uzak - doğuda doğmuş, gelişmiş ve nesilden nesile intikal ederek günümüze kadar gelmiştir. Son yıllarda Amerika ve Avrupa ülkelerinde de benimsenen çiçek tanzim sanatı, artık evlerde, günlük yaşantı içerisinde amatör bir sanat olarak tatbik edilmektedir. Çiçek tanzimi bugün müzik, resim ve heykeltıraşlık gibi bir güzel sanat kolu haline gelmiştir. Bu sanat çevremizdeki güzel objelere, özellikle çiçeklere karşı duyulan his ve duyguları eğiten, geliştiren bir özelliğe sahiptir. Çiçek tanzimi, kişilerin günlük düşünce ve yaşantılarında güzel olan objelere ilgi duymasını temin eden, onlara belli bir üslub içinde anlam ve ifade kazandıran bir tertip veya dizilim metodudur.

Tanzim edilmiş çiçeklerin güzelliği veya iyi kompozisyonu, kullanılan çiçek materyalinin değeri ve miktarı ile ölçülmez, bilakis onların seçimi, dizilişi ve sanat prensiplerine göre kompozisyonu ile ölçülür.

Çiçek tanziminde, tertibi teşkil eden fertler arasında emniyet hissi, tabiiyet, denge ve sadelik yönünden belli bir münasebet ve ahengin bulunması lazımdır. Dolayısı ile iyi bir çiçek tanzimi için, tertibin bütün eleman ve prensiplerini çok iyi bilmek gerekir.

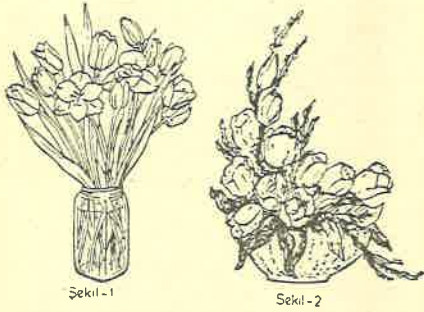
Tanzimden önce, tanzimin ana teması, zihinde tasarlanmış şekli, ifade edeceği fikir, salonunda yerleştirileceği yer ve fonksiyonu iyice bilinmelidir. Buna ilâveten evin iç dekorasyonu, renklerin durumu, yılın mevsimi ve zamanı, çiçeklerin temini ve estetik özellikleri, iç dekorasyona iştirakı gibi hususların nazarı dikkate alınması lâzımdır.

Çiçek tanziminde gözönünde bulundurulması lâzım gelen temel prensipler önem derecelerine göre aşağıda sıralanmıştır:

Tertip veya Düzen, Ölçü, Denge, Harmoni, Anagözü noktası, Ritim, Dikkati çekme - Vurgu, Tekrar, Birlik ve Renk'tir.

TERTİP VE DÜZEN : Tertip çiçeklerin seçilmesi, tanzim edilmesi, şekillendirilmesi ve kompozisyonudur. Tertip göze ve ruha hitap eden iyi düşünülmüş güzel bir planın tatbik neticesidir. İyi bir tanzim hemen gerçekleştirilmez, çünkü tertibi teşkil eden bütün fertler arasında iyi ve ahenkli bir münasebetin sağlanması şarttır (Şekil 1, 2).

1) Honeywell E. R. 1958, *Principles of Flower Arrangement (İkebana) Ho 13-1. Purdue University Agricultural Extension service Lafayette INDIANA.*

Şekil 1 : Bir buket Lâle su dolu bir kavanoza geliş güzel yerleştirilmiştir. İyi bir tertip veya kompozisyon mevcut değildir.

Şekil 2 : Aynı lâle'ler iyi düşünülmüş bir plâna göre tanzim edilmiştir.

Herhangi bir tertibin bünyesinde şu hususlara dikkat etmek lâzımdır.

1. Güzel olmasına ilâveten gayeye uygun olması. Tanzim belli bir kullanış ve yer için yapılmalıdır.

2. Sade olmalıdır. Sadelik tanzimin esasını teşkil eder.

3. İyi ölçülü olmalıdır. Ölçü bakımından objeler arasında ahenkli bir münasebetin olması lâzımdır.

4. Seçilen objelerin (çiçeklerin) aynı tabiatla ve birbirlerine uygun olmaları lâzımdır.

ÖLÇÜ : Ölçünün anlamı, tanzimde yer alan objeler (çiçekler) arasında, uygun, göze hoş görünen bir münasebetin olması ve birbirlerine yardımcı olmalarıdır. Küçük çiçekler büyükler arasına geliş güzel serpiştirildiklerinde daha çok küçük görünürler.

Küçük ve büyük çiçekler bir araya yerleştirildiklerinde kontrast vasıtası ile birbirleri üzerine vurgu yaparlar ve ölçsüz olduklarından daha az hoş görünürler.

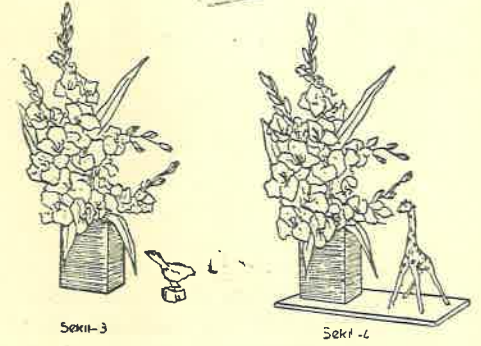
Küçük çiçekler kendi aralarında gruplandırıldıklarında kendilerine daha çok ferdi teşhir imkânı verildiğinden daha iyi bir ölçü dengesi elde edilmiş olur. Örneğin vazosu ve çiçekleri iyi ölçülü olmıyan bir tanzimde, çiçekler ne kadar kaliteli ve güzel olursa olsun iyi netice alınmaz.

DENGE : Denge veya balans bir sağlamlık, emniyet, sükûnet ve istirahat hissinin ifadesidir. İki tip denge vardır. Formal (simetrik) ve informal (asimetrik) denge. Her iki tip dengede bir çok hallerde tabiatla mevcuttur. Örneğin; Papatya ve zambak gibi pek çok çiçekler oldukça formaldır. Bunların tac yaprakları ayrı büyüklükte olup aynı merkezden çıkarlar.

Hercai menekşe ve bezelye çiçekleri gibi bir çok çiçeklerde her ne kadar taç yapraklarının büyüklüğü değişirse de bunlarda aynı şekilde formaldır. Bu çiçeklerin taçları da belli bir merkezden etrafa radial olarak çıkarlar. Pek çok ağaçlarda formal olarak kadlandırılırlar. Çünkü bunların taç ve dalları genel bir eksen teşkil eden ana gövdeden çevreye yayılırlar. Bu husus bilhassa çam, ladin, göknar ve sedir gibi koniferlerde gayet belirgindir.

Informal veya asimetrik denge genel merkezin her iki tarafında aynı büyüklük veya şekle sahip olmıyan fakat eşit dikkat çeken ve görünen ağaç ve çiçeklerde rastlanır. Diğer bir ifade ile, Informal dengede iki taraf kati olarak birbirinden farklı olabilir. Fakat ağırlıkları eşittir. Dolayısı ile biri diğerine dengelidir (Şekil 3, 4, 5, 6).

Çiçek tanziminde formal denge çok daha kolay tatbik edilir. Daha muhteşem ve tesirli olabilir. Fakat çok mekanik bir gö-

Şekil 3 : Tanzimdeki kuş figürü hacim ve ağırlık bakımından denge sağlayacak bir kuvvete sahip değildir.

Şekil 4 : Tanzimde denge sağlamak için alt kısımda biraz daha büyük çiçek kullanmak veya hacim ve ağırlık bakımından daha büyük figür kullanmak lâzımdır.

Şekil 5 : Informal denge tahtaravallî üstündeki iki çocukla iyi bir şekilde tasvir edilmektedir. Eğer çocuklar eşit ağırlıkta ve tahtaravallî kolları eşit uzunlukta olsaydı. Bu formal dengeyi karakterize ederdi.

Şekil 6 : Tanzimde formal denge sağlamak için her iki tarafta da aynı miktar, çeşit, form, hacim ve renkteki çiçekleri kullanmak lâzımdır.

nünüşe sahip olur. Informal denge ilham verici olduğundan etkisi tanzim edenin kabiliyeti ve yaratıcılığına bağlı olarak entere-san ve sakin bir ifade kudretine sahip olur (Şekil 7, 8)

Şekil - 7

Şekil - 8

Şekil 7 : Tanzimde Süsen çiçeklerinin dizilişi kötü bir informal dengeyi göstermektedir.

Şekil 8 : Tanzimde aynı çiçek materyali kullanılarak iyi bir informal denge sağlanmıştır.

HARMONİ : Harmoni kompozisyonun tümünde birlik hissinin uyandıran temel prensiplerden biridir. Tanzime iştirak eden bütün çiçeklerin bir arada hoş ve uygun bir üslupla özelliklerini ifade etme fırsatına sahip olmalarıdır. Tanzimde objelerin bir ahenk içerisinde bulunmaları lâzımdır. Ahenksizliğe yer verilmemelidir.

Çiçek tanziminde harmoniyi temin etmek için seçilecek çiçeklerin büyüklük, şekil, doku, ifade, renk ve çiçek açma zamanları bakımından birbirlerine uymaları lâzımdır. Çiçeklerin yerleştirileceği vazolar, kablar çiçekler ve yapraklar çok dikkatli seçilmelidir (Şekil 9, 10).

Şekil 9

Şekil 10

Şekil 9 : Bu tanzimde harmoni iyi bir şekilde sağlanamamıştır. Çünkü Zinnia gibi ağır ve kaba olan bir çiçeğin ilkbaharda çiçek açan bir çalı ile uzaktan veya yakından bir ilgisi yoktur.

Şekil 10 : Tanzimde kullanılan çiçek ve bitki materyalinin çiçek şekli, rengi ve çiçeklenme zamanı birbirine yakın olanlar seçilmelidir. Nergizler genel olarak ilkbaharda çiçek açan çalı ile çok güzel harmoni teşkil ederler.

ANA GÖRÜŞ NOKTASI: Ana görüş noktası herhangi bir tertibin ilk defa dikkati çektiği kısmı veya noktadır. Hedefin merkezi olarak adlandırılır.

Çiçek tanziminde ana görüş noktası Vazonun yatay çizgisini kırmak amacı ile vazonun biraz üstünde tanzim edilen çiçek demetinin merkezi noktasının biraz altına yerleştirilir. Normal olarak ana görüş noktasını belirgin hale getirmek için, derhal dikkati çekmek üzere büyük çiçek, parlak renk gibi kitle tesiri uyandıran ağır objeler kullanılır. Ana görüş noktası yaratma gayesi ile küçük çiçeklerden meydana gelen bir gurup, bir kaç büyük çiçek yerine de kullanılabilir (Şekil 11, 12).

Şekil 11

Şekil 12

Şekil 11 : Bu tanzimde ana görüş noktası tam manası ile ifade edilmiştir.

Şekil 12 : Tanzimde görüldüğü gibi hacim, renk veya form bakımından dikkati derhal üzerine çekecek objeler kullanmak sureti ile belli bir ana görüş noktası yaratmak lâzımdır.

RİTİM : Ritim bir hareket ifadesidir. Tanzimde dalgalanma ve hareket, gözün ilk defa ana görüş noktasına cezbedilmesi ve sonra bütün tanzimi kavraması için normal bir tekrarın yapılması ile sağlanır (Şekil 13, 14).

Çiçek tanziminde ritim aşağıdaki usullerle sağlanabilir.

1. Materyal şeklinin tekrarı vasıtası ile
2. Materyal büyüklüğünün tedricen artırılması ile
3. Çiçeklerin, dalların, sapların veya renklerin devamlı şekilde çizgi halinde hareketi ile.

Şekil-13

Şekil. 14

Şekil 13 : Her tanzimin belli bir canlılık ve hareket hissinin ifade etmesi lâzımdır. Bu misalde hareket ve canlılık tamamen eksiktir.

Şekil 14 : Aynı materyal'in bilinçli dizilişi ile tanzim canlılık ve hareket kazanmıştır.

DİKKATİ ÇEKME VEYA VURGU: Ana görüş noktasını izah ettiğimizde her tertip tanzim veya kompozisyonun bir ana görüş noktasının bulunmasını işaret etmiştik. Ana görüş noktasının gayesi ani dikkat ve ilgi çekmektir. Her tanzimin bir dikkati çekme özelliğine (noktasına) sahip olması lâzımdır. Bu noktadan itibaren bütün detaylar önem sıralarına göre dizilirler. Genellikle vurgu, şekil, hacim ve renk bakımından keskin kontrastlar meydana getirerek tamamlanır. Tanzimde iyi bir vurgu teşkili için aşağıdaki hususlara dikkat etmek gerekir.

Şekil 15

Şekil -16

Şekil 15 : Bu tanzimde dikkati çekme veya vurgu noktası tamamen eksiktir. Çünkü çiçeklerle vazo arasında sabit bir sınır çizgisi mevcuttur.

Şekil 16 : Aynı tanzimde şekil ve hacim bakımından keskin kontrast teşkil eden iki adet yaprağın ilavesi ile vurgu noktası uygun bir şekilde ifade edilmiştir.

1. Dikkati çekme; tanzimcinin tercih ettiği bir gül, zambak veya büyük bir yaprak ve diğer yeşilliklerle sağlanabilir.

2. Dikkat çekmek için kullanılan çiçek ve yaprak materyalinin birbirleri ile münasebeti iyi organize edilmelidir.

3. Elde bulunan materyalin kalite ve kantitesinin böyle bir tanzime yeterli olması şarttır.

4. Dikkati çekme veya vurgu noktasının kompozisyonda bütün objelerin iyi bir ahenk içinde bir araya toplanabileceği yere yerleştirilmelidir.

TEKRAR : Bir kompozisyonda monotonluk şekil ve renk bakımından bir veya daha çok elemanların tekrarı ile elemine edilebilir. Tekrar ölçüyü kaçınmak ve tesiri kaybetmemek şartı ile büyük bir vurgu, ritim harmoni ve denge elde etme metodudur (Şekil 17).

Şekil 17 : Solda, diagonal uzanmış tek bir dal manastır bir şekilde durmaktadır. Sağda aynı tanzime iki dal daha ilâve etmek sureti ile daha çok ritim, denge, harmoni ve ana görüş noktası sağlanmıştır.

Şekil 18 : Bu tanzimde kullanılan yapraklarla çiçekler arasında yakın bir ilgi yoktur. Çiçek ve yapraklar birbirlerine tamamen yabancıdır.

BİRLİK : Birlik, uygunluk ahenk, işbirliği ve müşterek çalışma ile bir kompozisyon yaratma metodudur.

Bir tanzim veya kompozisyonda birlik meydana getirmek için bütün prensip ve elementlerin bir ahenk içinde uygun bir şekilde tatbik edilmesidir. Herhangi bir kompozisyonda birlik ve uygunluğu sağlamak için aşağıdaki hususlara dikkat etmek lâzımdır (Şekil 18, 19, 20, 21).

1. Tanzimde kullanılan çiçek, yaprak, sap, vazo gibi materyaller iyi kaliteli ve kullanışlı olmalıdır.

2. Kullanılan materyalle Vazo arasında birliğin mevcut olması lâzımdır.

3. Tanzim güzel ve gayesine uygun olmalıdır.

4. Tanzim sade, etkileyici ve insanı üzerinde hoş bir tesir bırakacak özelliğe sahip olmalıdır.

5. Tanzim pasif tabiatta olmamalı; dikkatli bakışlara mukavemet edecek güçte olmalıdır.

6. Tanzim iyi ölçülü, dengeli olmalı ve tanzim edenin hislerini ifade edebilmelidir.

RENK : Çiçek tanziminde renk önemli bir rol oynar. Renklerin uygun olarak seçilmesi çiçek kompozisyonuna, salona ve tablolara büyük bir değer ve ifade kazandırır.

Tanzime tertip, ölçü, denge v.s. ile birlikte renkte gerçek mana kazandırır. Renk bir hat veya çizgiye vurgu yaparak kompozisyonun merkezine dikkati çekerek ona şahsiyet kazandırır. Hayatımız renksiz solum ve kasvetli olur. Renk hayata canlılık ve gerçeklik getirir. Bu sebeple tanzimde renk ve renk harmonisine çok önem vermek gerekir. Bütün renkler güzeldir. Fakat uygun olmayan kombinasyonlardan sakınmak lâzımdır (Şekil 22, 23).

Şekil-19

Şekil-20

Şekil 19 : Birlik, birbirlerine uyan veya birbirleri ile münasebeti olan materyalleri bir arada kullanmak sureti ile sağlanır. Bu tanzimde birbirine uygun çiçek ve yaprakların seçimi ile ahenkli bir birlik sağlanmıştır.

Şekil 20 : Bu tanzimde vazonun süslü oluşu doku ve birlik yönünden zambaklarla bir harmoni teşkil etmez.

Şekil-21

Şekil-22

Şekil-23

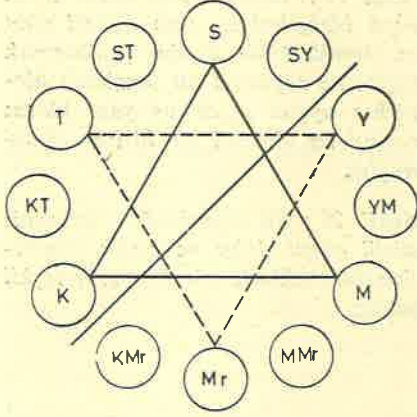
Şekil-22

Şekil 22 : Bu tanzimde ana görüş noktası zayıftır. Çünkü koyu renkli çiçekler kuvvetli bir ana görüş noktası sağlamak için guruplandırılmamıştır.

Şekil 23 : Bu tanzimde büyük ve koyu renkli çiçekler ana görüş noktasına dizildiklerinden iyi bir denge ve ahenk sağlanmıştır.

PRANGE SİSTEMİNE GÖRE RENKLERİN SINIFLANDIRILMASI:

1. Birinci renk'ler (Ana renk-ler) : Kırmızı (K), Sarı (S) ve Mavi (M) ana veya bi-rinci renklendir. Bütün renk-ler bu üç rengin muhtelif nisbetlerde karıştırılması ile elde edilir (Şekil 24).

Şekil-24

Şekil 24 : Kırmızı (K), Turuncu (T), Sarı (S) gibi sıcak renkler, Yeşil (Y), Mavi (M), Mor (Mr) gibi soğuk renklere nazaran daha avantajlı ve tesirli bir renk gösterisine sahiptirler. Diğer bir deyimle aynı hacimdeki bir kırmızı çiçek, mavi çiçekten hacim ve ağırlık bakımından daha büyük bir etkiye sahiptir.

Sıcak renklerin ana görüş noktası civarında kullanılmaları çok uygundur.

2. İkinci renkler: Eğer iki ana renk birbiri ile eşit nisbette karıştırılırsa yeni bir renk meydana gelir. Ana rengin bu şekilde eşit nisbetlerde birbirleri ile karıştırılmasından üç yeni renk meydana gelir ki bunlara ikinci renkler denir. İkinci renk-ler Turuncu (T), Mor (Mr) ve Yeşil (Y) dir. Üç birinci, üçte ikinci renkler genellikle altı standart renk olarak adlandırılırlar.

3. Ara renkler: Birinci ve ikinci renkler eşit nisbetlerde karıştırılırlarsa ara renkler meydana çıkar. Altı tane ara renk vardır. Bunlar; Mavi-Yeşil (MY), Mavi-Mor (MMr), Kırmızı -Mor (KMr), Kırmızı -Turuncu (KT), Sarı Turuncu (ST) ve Sarı -Yeşil (SY) dir.

4. Sıcak renkler: Şekil 24 te hattın solunda kalan sarı, Tu-

runcu ve Kırmızı v.s. gibi renk-ler parlak, aydınlatıcı ve yaklaşı-tıcı olduğundan bunlara sıcak renk-ler denir.

5. Soğuk renk-ler: Şekil 24 te hattın sağında kalan Yeşil, Mavi ve Mor v.s. gibi renk-ler durgun ve uzaklaştırıcı olduklarından bunlara soğuk renk-ler denir.

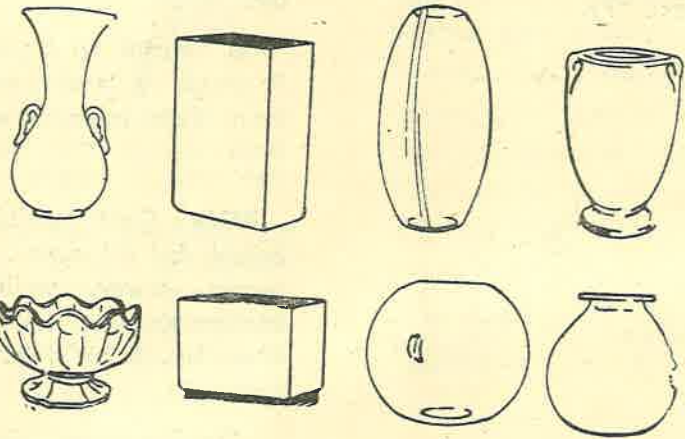
6. Nötür renk-ler: Siyah, Be-yaz ve gri nötür renk-ler olarak adlanırlar.

RENK HARMONİSİ VEYA UYUMU:

1. Renklere bağlı harmoni.

a. Tek renkli harmoni: Bir rengin farklı kıymet ve şiddet-lerinde kullanılmasıdır. Bu usul daima emniyetli bir renk kombinasyonudur.

b. Benzer renklerin harmo-nisi: Renk ıskalasında bir birine çok yakın olan renklerin kombinasyonudur. Örneğin: Turuncu, Sarı -Turuncu ve Sarı renk-ler bir arada emin olarak kullanılır.

Şekil-25

Şekil 25 : Formal ve sade karakterli vazo ve kap örnekleri.

2. Harmoni ve kontrast renk-ler.

a. Tamamlayıcı harmoni : renk ıskalasında birbirinin tam karşıtı olan renklerin kombinasyonudur. Örneğin; Sarı ve Mor; Mavi ve Turuncu; Kırmızı ve Yeşil gibi renk-lerdir. Bu renk-ler en çok dikkati çekici harmoniyi meydana getirirler. Fakat renk mik-

tarının seçiminde ve kullanılma-sında çok dikkatli olmalıdır.

b. İkili tamamlayıcı harmoni : İki yakın renk ile ikendi tamamlayıcı renklerin kullanılması ile meydana gelen kombinasyondur. Örneğin; Mor, Kırmızı -Pembe, Sarı ve Sarı -Yeşil gibi. Her renk doğru miktarlarda kullanıldığında bu şekile çok güzel bir renk kombinasyonu meydana gelir. Bunlar arasında bir rengin üstün olması lâzımdır.

c. Ayrı şekilde tamamlayıcı harmoni: Ana veya ara renklerle bu renklerin her iki tarafındaki yardımcı renklerin kombinasyonudur. Örneğin; Mor ile Sarı -Turuncu ve Sarı -Yeşil renk-ler.

d. Üçlü harmoni: Prange sistemindeki renk ıskalasında üçgen meydana getiren renklerin kombinasyonudur. Çok zengin bir harmoni meydana getirir. Örneğin; Mor, Turuncu, yeşil veya kırmızı, mavi ve sarı renklerin kombinasyonudur.

Tanzimde gerekli plan zihin-de canlandırıldıktan sonra kullanılacak çiçekler ve vazo seçilir. Önce vazo seçildiğinde, daha az çiçeğe ihtiyaç hasil olur ve çiçekler daha iyi seçilir. Bütün bu işlemler tanzim başlamadan önce 2 - 3 saat içerisinde yapılmalıdır.

Tanzimde kullanılacak Vazolar ve kablalar :

Vazolar dekorasyonda kullanılacak materyalle birlikte dikkatli bir şekilde seçilmelidir. Vazolar herhangi bir kompozisyonda ayrı olarak düşünülmezler. Materyalle uygun olmayan vazolar kompozisyonda çok yabancılık ve acayip kalırlar.

1. Büyüklük : Vazo, tanzimde kullanılacak çiçekleri rahat bir şekilde alacak büyüklükte ve kafi suyu alacak derinlikte olmalıdır.

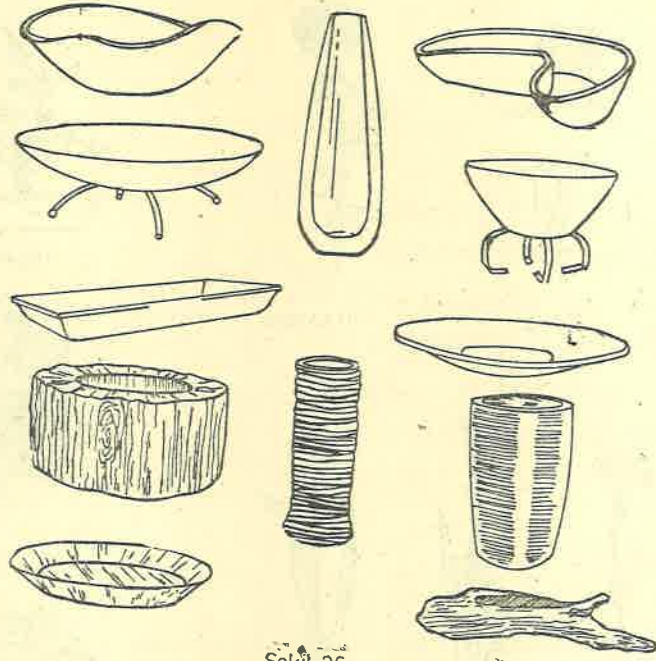
2. Vazo şekli: Vazonun şekli; dış görünüşü sade, iyi ölçülü, dengeli ve çiçek formlarına uygun olmalıdır. Ekseriya Vazonun şekli çiçeklere uymadığından tanzimin güzelliği yok olur. Çiçeklerin şekli, çiçek yaprağı ve sapının çizgilerindeki bütün güzellikler vazonun karakteri ile birlikte düşünülmelidir. Çiçeklerin tabii büyüme şekillerine uygun vazolar tanzimde iyi bir ahenk yaratırlar.

3. Renk: Düz, sade cam vazolarla, bakır veya nötür renkli kablara çiçek tanzimi için çok uygundur. Renkli vazolar kullanıldığında bunların çiçeklerle birlikte iyi bir renk dengesine sahip olmaları gerekir.

4. Çok iyi süslenmiş, dilalanmış parlak renkli vazolar çiçeklerle dekore edilmek istenirse, bunlara tam uygun çiçekler temin edilmedikçe kullanılmamalıdır.

Çiçek tanziminde kullanılması uygun görülen formal, informal ve sade karakterli bazı vazo ve kab örnekleri şekil 25 ve 26 da verilmiştir.

Çiçek Tutucuları : Bilhassa geniş ve büyük vazolarda çiçeklerin arzu edilen şekilde sabit olarak durması için vazonun içine yardımcı elemanlar yerleştirilir. Bunlar tahta, sünger, lastik veya kantaona geçirilmiş sivri uçlu iğneler olabilir. Çiçek sapsarı bu iğnelere geçirilir. Yayvan ve sathi kablara için 1 x 2 cm. genişliğinde örülmüş tel veya plastik eleklerde kullanılabilir. Çiçek sapsarı örgülerin arasına yerleştirilir.

Şekil-26

Şekil 26 : Çiçek tanzimine elverişli informal karakterli vazo ve kab örnekleri.

Şekil-27

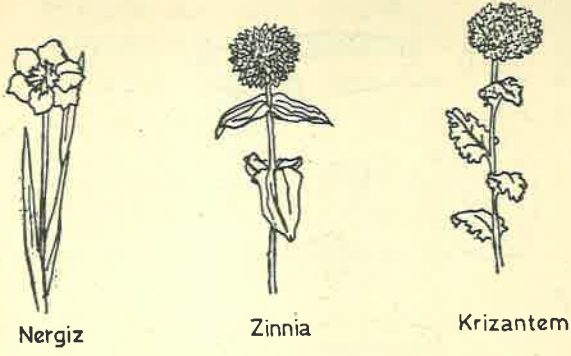
Şekil 27 : Tanzimde kullanılacak çiçekler kesildikten sonra hemen temiz su dolu bir kaba yerleştirilmelidir.

Çiçeklerin Kesimi ve Muhafazası : Çiçek tanziminde en önemli husus çiçeklerin taze olmasıdır. Solmuş çiçek ve bitki materyali çok can sıkıcı bir tesir yaratır. Tanzimde iyi netice alabilmek için aşağıdaki hususlara dikkat etmek lâzımdır.

1. Çiçekler sabah erken veya öğleden sonra güneş batarken kesilmelidir. Bu esnada çiçekler turgor durumunda olduğundan iyi kokulu, canlı ve tesirlidir.

2. Çiçekler keskin bir bıçakla kesilmeli ve kesildikten sonra birkaç alt yaprağı koparılarak sapsarı hemen serin ve temiz su içine konmalıdır. Sapsarı uzun ve düz olarak kesilmelidir.

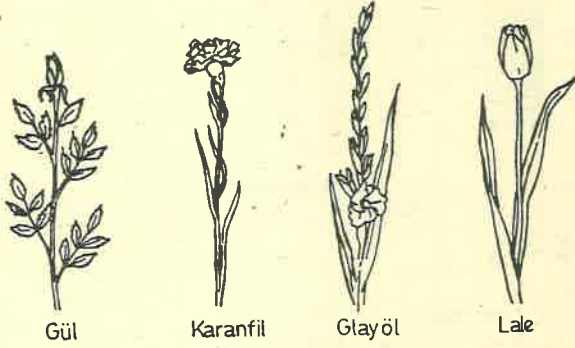
3. Çiçekler kesildikten sonra serin suda karanlık bir yerde birkaç saat bekletildikten ve turgor durumuna geçtikten sonra tanzime başlanmalıdır.

Nergiz

Zinnia

Krizantem

Gül

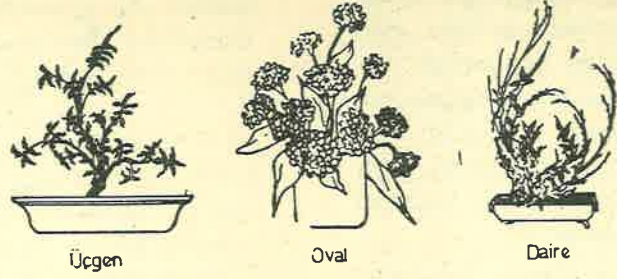
Karanfil

Glayöl

Lale

Şekil - 28

Şekil 28 : Çiçek tanziminde kullanılan bazı çiçeklerin sap, yaprak ve çiçek özellikleri.

Üçgen

Oval

Daire

Kitle şeklinde

Ayna önünde tanzim

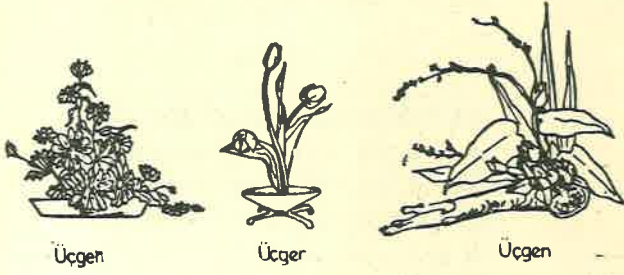
Oval

Daire

Siprial

Şekil - 30

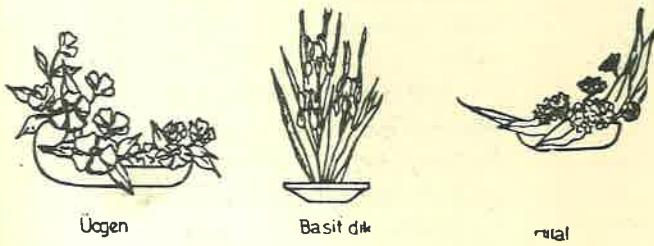
Şekil 30 : Çeşitli çiçek tanzim şekilleri.

Üçgen

Üçgen

Üçgen

Üçgen

Basit dik

Oval

Piramit-üçgen

Kavrişli eğri

Diagonal-çizgi

Şekil - 29

Şekil 29 : Çeşitli çiçek tanzim şekilleri.

4. Kesim esnasında çiçeğin tam açmış olup olmamasının tanzimin kalitesi ve devamlılığı üzerine büyük etkisi vardır. Örneğin; Gül, glayöl, zambak, süsen, gelincik ve şakayık gibi çiçekler Tomurcuk (gonca) safhasında kesilmelidir. Aster, yıldız zinnia, kadife ve kasımpatı gibi çiçekler tomurcuk (gonca) safhasında kesilmelidir. Aster, yıldız, zinnia, kadife ve kasımpatı gibi çiçekler iyice açtıktan sonra kesilmelidir.

5. Kesme çiçekler en iyi geceleri serin bir odada muhafaza edilmeli ve suyu her gün değiştirilmelidir. Çiçekler direkt güneş ışığında veya hava ceryanında tutulmamalıdır (Şekil 27, 28).

Tanzimde Çizgi, Dizi veya Form : Çiçek tanziminin en önemli özelliklerinden biri de çizgi, Dizi veya form teşkilidir. Çiçekler değişik şekillerde dizilerek çeşitli kompozisyonlar yaratılır.

Herhangi bir formu ifade eden bu kompozisyonlar özel isimlerle adlandırılırlar.

Çiçek tanziminde çizgi, Dizi ve form teşkilinin prensipleri uzak doğuda çok eski yıllarda doğmuş ve yüz yıllarca nesilden nesile intikal ederek günümüze kadar gelmiştir. Bu prensipler bugün Amerika ve Avrupa başta olmak üzere bütün milletlerce benimsenmiştir.

Çizgi veya dizi tanzimi; genel olarak ritmik çizgilerle hareket sağlamak, özel bir güzellik ve cazibe yaratmak, kişilerin duygularında hoş bir etki ile hayatı canlandırmaktır.

Aşağıdaki özellikler mevcut literatürlenden de istifade edilerek dikkatli bir tetkik ve analiz neticesinde dizi veya formlarına göre sınıflandırılmışlardır (Şekil 29).

Tarihî açıdan

SPOR ALANLARI

ANTİK DEVİRDE

Şimdi hemen her tür sportif yapıya (strüktüre) uyguladığımız «Stadion» sözcüğü eski Yunanca da Hellenler için üç anlam taşırdı : bir uzunluk standardı, bir alan ve bir yarış. Bu anlamlardan hangisinin en eski olduğunu şimdi saptamak zordur, fakat hepsi 180 m. uzunlukla ilişkilidir : Stadium'ların pist uzunlukları ve yarışılan uzaklık 180 m. idi. İlk kez Yunanlılar bu büyüklükte spor tesisleri inşa etmişlerdi. Fakat onların stadiumları sporcu yetiştirme ve beden sağlığı amacıyla değil, daha çok hepsi de dinsel seremonilerle ilgili olan yarışma sonuçlarının alındığı alanlar olarak kullanılırdı. Antik dünyaya ait yalnız altı stadia bilinmesinin nedeni budur : Delos, Delphi, Epidaurus, Athens, Priene ve hepsinden üstün olan Olympia. Antremanlar bütün yıl boyunca açık arazide, ancak ara sıra sportif amaçlara hizmet eden alanlarda yapılırdı. Yunan kültürünün mirasçıları olan Romalılar örnek aldıkları kültürün ruhsal yönünü değil, sadece akılcı yönünü benimsediler. Yunanlılar sporu sadece insan vücudunu geliştirici bir vasıta olarak değil, daha çok inançlarına kutsal bir hizmet telâkki ettikleri halde; Romalılar spor yarışmalarına esas olan geleneksel dinsel anlayışı bir kenara

ra bırakıp, spor ve oyunları seyirci için bir eğlence haline getirmişlerdir. İmparatorlar, Diocletian kaplıcası ve Caracallus, Circus Maximus, Coliseum ve benzerlerini inşa ettindikleri zaman daha çok adlarını ebedileştirmeyi düşünmüşlerdir.

ORTA ÇAĞDAN ROKOKO'YA

Ort çağ süresince Romalıların akılcı, duygusal ve Yunanlıların ruhsal, dinsel beden sağlığı görüşleri zihniyete tamamen yabancı kaldı. Asilzadeler Tanrıya, Hristiyanlığa, Meryem'e hizmet gibi yeni idealler ararken; turnuvalar, avcılık, kuşla avcılık gibi sporlar için tesisler geliştirilmedi. Spor yarışmaları açık kırlarda veya sadece geçici bir süre için spor alanı olarak düzenlenen pazar meydanlarında yapılırdı. Kentisel yerleşim evrimini takiben ilk spor tesisleri geliştirildi. Bunlar daha çok önceleri ok ve benzeri, sonraları ise ateşli silâhların talim edildiği alanlar olarak düzenlendiler. Bu talim alanlarına ilâveten çeşitli oyunlar için halkın yarıştığı alanlar da vardı. Aeneas Silvius Piccolomini'nin (daha sonraki Papa Pius II) 15. Yüzyıldaki kayıtlarına göre : Basel St. Peter meydanında mızrak ve ok talim yeri yanında gençlerin ata binme, uzun atlama, taş kaldırma ve mancınıkla atma, top oyunları vb. sporları yaptıkları alanlar bulu-

Yazan : F. K. Mathys

İsviçre Jimnastik ve Spor Müzesi

Koruyucusu

«Anthos» dergisi; 1970/4

Çeviren : Nur Sözen

A. Ü. Ziraat Fakültesi

Peyzaj Mimarisi Bölümü Asistanı

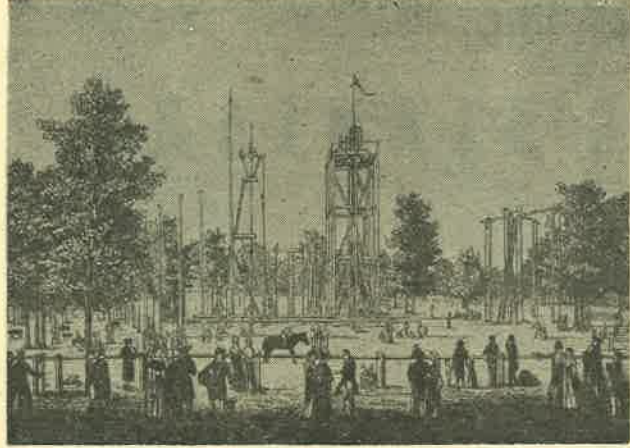
nurdu. Basel'de olduğu gibi tören veya talim meydanları spor için kullanılmış, fakat bu amaçla hiç bir özel tesis yapılmamıştır. Rönesans başlangıcında gerçek spor tesisleri, önce asiller daha sonra üniversite ve şehrin çeşitli toplulukları tarafından tesis edilmiştir. Bunlar daha çok tenisin ilkel bir şekli olan bir çeşit top oyunu için ve aynı zamanda gezginci tiyatro kumpanyaları ve sanatçı gruplarının temsiller verdiği yerler olarak kullandılar. Böyle bir top oyun yerinde (Versay kortunda) 20 Haziran 1789 da Milli Meclis Başkanı Jean Sylvain Bailly başkanlığında toplananlar halk için bir anayasa yapılmadan dağılmayacaklarına yemin etiler. Bu Fransız devriminin başlangıcına bir işaretti. Top oyun yerlerine ilâveten bir çok kentlerde «mail» (Mall) denilen ahşap tokmaklarla bir kaleye doğru sürüklenen tahta toplarla oynanan bir oyun için açık hava tesisleri yapıldı. Bugün Cenevre'de Avenue du Mail ve Dresden yakınlarında Pillnitz de Mail Alle gibi cadde isimleri eski spor yerlerini belirtmektedir. Bütün diğer fizik ekzersizler (yüzme, yarış, güreş, v.b.) için tesislere ihtiyaç duyulmamış, bunlar açık alanlarda yapılmıştır.

Kont Maria Sforza'nın 1466-1476 Milano'da veya Faconette'in Padova'da yaptırdığı bazı istis-

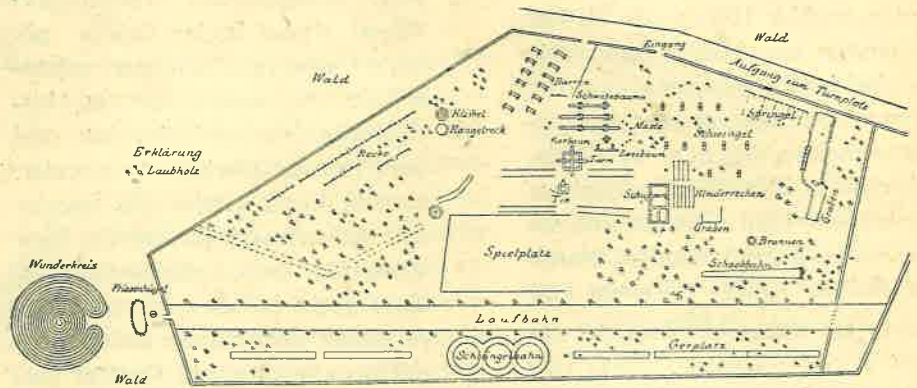
nalara spor arenalarında rastlanmaktadır. Fakat genellikle Facönette, Göthe'nin İtalya Verona'da gezisi sırasında gördüğü gibi özel bir tesise ihtiyaç göstermiyordu. Kentin duvarları dışında açık bir alanda oynanırdı. İki Sicilyalının Kralı için 1780 de Diocletian tarafından düzenlenen plânlardan ve Canova tarafından Milano'da uygulanan oval amphitheatre veya 18. Yüzyıl sonlarında Macerata yakınlarında tesis edilen top oyun yeri o devrin spor tesisleri konstrüksiyonunda takdire lâayık istisnalardır. Charles I'in Londra'da 1634 de tesis ettiği Hyde Park, gençler tarafından sportif faaliyetler için kullanılırdı. Fakat burada da pist, atlama yerleri veya atletik ekipmanlar gibi tesislere yer verilmemişti. 18. Yüzyılda İngiltere'de biniciliğin önemi kazanması üzerine New Market, Blackhampton, Epsom v.b. gibi koşu pistleri yaptırıldı.

19. YÜZYILDA İLK SPOR ALANLARI

Avrupa'da ilk modern spor alanları Friedrich Jahn (1778 - 1852) tarafından tesis edildi. «Zum Grauen Kloster» adlı okulda öğretmen olan Jahn Jimnastik hareketlerinin kurucusu idi. Özellikle İngiltere'den gelen oyunlardan başka, sağlam bedene sahip olma gereği fikri geliştirildi. Onun Jimnastiği, gençlik için boş zaman aktivitesi anlayışından doğdu. Öğleden sonraları boş zamanlarda öğrencilerini alarak Berlin çevresine gider, koşma, atlama, tırmanma, harp oyunları, cirit atma v.b. yarışmalar düzenler, böylece öğrencilerin aktif kalmasını sağlardı. Hasenheide'da gönüllü yardımcılarıyla birlikte ilk modern spor alanlarını rekor yarışmaları izlemek isteyen seyirci için değil, gençlere oyun ve ekzersiz alanı olarak kurdu. Alan tel örgü içine alınmış ve soyunma yeri olarak ilkel bir kulübe yapılmıştı. Hükümet ve otoritelerin izni olmaksızın, Jahn ara-

Jahn'ın 1811 yılında Berlin'de kurduğu Hasenheide Jimnastik alanı.

Berlin'deki Hasenheide Jimnastik alanının 1815 deki planı. Deyimlerin çoğu bugün kullanılmadığından en önemlileri tercüme edilmiştir : «Schlaengebahn» yarış oyunları için bir çeşit pist; «Gerplatz» bir hedefe doğru mızrak atılan yer; «Schockbahn» gülle atmak için alan idi. Jahn «Schwingel» i beygir, «springel» i ise atlama apareyi olarak yapmıştı; tesislerin ortasında yer alan «Tie» halkın karşılaştığı, dinlendiği, şarkılar söylediği, kahramanlık konuşmalarını dinlediği yerd; «klime!» horizontal bar ve oktagon olarak düzenlenmiş bir merdiven arasında değişik şekiller gösteren bir jimnastik aleti idi.

ziye el koydu, engel teşkil eden ağaçları kesip gerekli gördüğü yerlere yenilerini dikti. Tesviye işlemleri yapıldı, bir tepe meydana getirildi, yarışlar için kulvarlar kazıldı, engeller tesis edildi ve bazı ekipmanı temin edebilmek için Jahn, karısının 1500 Taler tutan bütün drahomasını harcadı. Jahn, Jimnastik alanının ağaçların gölgesinden yoksun bir çöl haline gelmemesine çok dikkat etti ve daha sonra onun kurduğu bu tesis peyzaj plânlamasında hatırdan çıkarılmaması gereken spor alanı tesislerinin prototipi oldu, ve onlara örnek teşkil etti.

JAHN JİMNASTİK ALANININ EKİPMANI

Modern ekipmanla karşılaştırılırsa Jahn'un ekipmanının çok ilkel ve çoğunlukla yere sağlam şekilde tesbit edilmiş olduğu görülür. Paralel bar ve horizontal bar yenilikdi. İkincisi, orijinal şekliyle yukarı ve aşağı sallanmayı imkânsız kılan üç tane ahşap kare barla bir üçgen teşkil edecek şekilde yapılmıştı. Sadece asılma ve tırmanma eksersizleri için uygundu. Horizontal barlar daha sonra yan yana, fakat ayarlanamayan çeşitli yüksekliklerde yerleştirildi. Asılma pozisyonunda öne doğru hareketi sağlamak için kullanılan özel horizontal barlar polygonal bir tabana dayanacak şekilde düzenlenmişlerdi. «Klimmel» ise tırmanmak için kullanılındı. «Schwingel» (Jimnastik beygiri) en basit şekliyle öncekini çıplaktı, daha sonra keten veya deni ile örtüldü. Bunlar modern jimnastik beygirlerinden (horse) farklı idi. Baş ve kuynukları vardı. Tırmanma kuteleri farklı şekillerde idi. Önceleri paralel barların genişlik ve yükseklikleri ayarlanamazdı, bunlar yere sıkıca tespit edilir ve çeşitli yükseklik ve genişliklerde yapılırlardı. Hasenheide'in tam ortasında yüksek boylu bir meşe vardı, bunun altında yer alan bir tablaya bir kaç

basamakla çıkılırdı. Buradan bütün alanı görebilmek mümkündü. Bu meşenin çevresinde ise «Tie» adı verilen sıralar bulunur. Ve milliyetçi konuşmaların yapıldığı toplantı yeri olarak kullanılırdı. «Tie'in» yanında oyun alanı, bunun ötesinde ise Jahn'ın ağaçlı bir allee'ye sevimli bir tarzda yerleştirdiği yarış pisti yer almıştı. Bunun arkasında ise koşu ekzersizleri için pist, cirit atma yeri ve hedefleri bulunurdu. Hasenheide'de Jimnastik elbiselerinin koyulduğu barakalar vardı. Jahn, ekzersizlere katılanların farklı görünüşte olmamaları için özel jimnastik kıyafetleri geliştirmişti. Bütün ekipman o şekilde yerleştirilmişti ki tel örgü dışında bulunan seyirciler her ekzersizi rahatlıkla seyretmek imkânına sahipti.

PEDAGOGLARIN TALEPLERİ

Jimnastik hareketinin ikinci önemli adamı olan Adolf Spiess (1810 - 1858) jimnastiği boş zamanları değerlendirme olarak geliştirip okullar için zorunlu kılınca, jimnastik alanlarını okulların yakınına getirmek gerekti. Jahn'ın en yakını olan Wilhelm Eiselen (1792 - 1846) ve Hans Ferdinand Massmann (1797 - 1874) gibi pedagoglar buna karşı çıktılar. Onların tartışmalarının bugünün şehircilik anlayışı yönünden büyük anlam taşıdığı göz önünde tutularak burada belirtilmesi faydalı görülmüştür :

«Kesinlikle kabul edilen ilk şart, her açık hava gymnasium'unun yeri, kentin surları dışında küçük bir kasaba veya büyük bir kentin gösterisinden uzak, mümkünse uygun ağaçlıklar ve temiz orman havası içinde oyunlar için yeterli bir alandır. Bu şart bir okul eğitim kuruluşu, öksüzler yurdu v.b. gibi günlük belirli bazı jimnastik derslerinin yapıldığı kuruluşlara bitişik veya yakın küçük spor alanlarını kapsamaz;

aksine biz etrafı çevrili fakir jimnastik alanları değil, ders aralarında çocukların kafaca dinlenmelerini sağlayacak, her okul için yeterli ve daha kullanışlı; geçici ve ara sıra kullanılan küçük ölçekli alanlara oranla daha yararlı olan tesisler istiyoruz. Fakat tel örgü, duvar veya yapılarla çevrili bile olsa kentin ortasında halka ait bir açık hava gymnasiumu kurma fikrinin karşısındayız. Mümkün olduğu kadar sık, halkı ev, okul, v.b. kapalı yerlerden çıkarıp onları açık havaya kent dışına yöneltmek bizim için kaçınılmaz bir görevdir. Böyle bir gymnasium'un yarım saatlik bir ulaşım uzaklığında bulunması gerektiği söylenebilir.»

Adolf Spiess 1840 larda Burgdorf ve Basel gibi küçük kentler dışında gymnasium'u kuracak olanları bulmakla şanslıydı. Jimnastiğin İsviçre'deki kurucusu Phokion Heinrich Clias (1783 - 1854), Bern'de benzer şartları bularak 1816 da «Kleine Schanze» tesislerini açtı, altı yıl sonra da özel yardımlar sayesinde Aare nehrinde ilk İsviçre açık yüzme havuzunu kurdu. Beden eğitiminin gençler arasında popüler hale gelmesi gereği sadece öğretmenler ve otoriteler değil, sporu destekleyen özel bazı kuruluşlar tarafından da kabul edildi, bu yüzden halk sağlığının jimnastik, spor ve oyunlarla gelişmesini sağlamak için daima daha çok ve yeni tesisler geliştirmek gerekti.

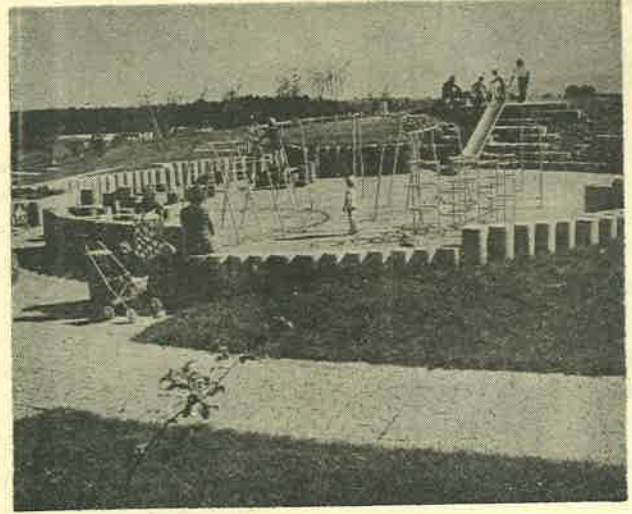
REKREASYONEL HİZMETLERDE SPOR

«Zürich Eğitim Kurulu Jimnastik ve Spor Bölümünün 1968 Spor Tesisleri planından özet»

Çeviren : **Nur Sözen**
A. Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
Asistanı

GİRİŞ

Toplum için yeterli oranda rekreasyon, spor, oyun alanı (playground) tesislerinin yapımı ve bakımının ivedilikle sağlanması gerekmektedir. Çünkü endüstrileşme sürekli olarak artmakta, motorlu araçlar ve hareket olanağı hızla gelişmektedir, gelecekte de durum bundan farklı olmayacaktır. Yaşama ortamı gittikçe daralmakta olduğundan mevcut spor tesislerinin korunması da aynı derecede önemlidir. Modern yaşantı biçiminin yeterince ekzersiz olanağı vermemesi halk sağlığına çok olumsuz etki yapmaktadır. Doktorlar, okul çağındaki çocuklar ve yetişkinlerde fiziki ekzersiz eksikliğinden ortaya çıkan kalp hastalıkları, metabolizma ve dolaşım bozukluklarına sık sık rastlanmaktadır. Bütün bunlar nedeniyle jimnastik, oyun ve spor için tesisler kurulması kaçınılmaz bir zorunluktan doğar. Buna dayanarak cömertçe plânlama ve sistemli uygulama, gittikçe baskısını arttıran bir istek haline gelmektedir. Halk sağlığını korumak ve geliştirmek için trafiğin yeniden düzenlenmesi sorunundan başka, alt yapının önemli bir kısmını teşkil eden yerleşim alanı konstrüksiyonları ve benzer şekilde spor tesisleri yapımına da gereken önem verilmelidir.

Wallisellen Zurich'te küçük çocuklar için spor ve rekreasyon tesisleri ihtiva eden bir oyun alanı ve oyun aletleri.

Çalışma saatlerinin kısaltılması ve beş iş günü fikrinin yayılması, her yaşta ve şekildeki halk topluluğunun boş zamanlarını sağlıklı ve uygun bir biçimde değerlendirilecekleri jimnastik ve spor tesisleri isteğini arttırmaktadır. Halk sağlığı için yapılacak işler uzun süreli yatırımları gerektirmektedir. Uygun fizik ekzersizler halkın çalışma gücünü art-

tırarak hasta ve sakat kimseler için yapılacak yatırımlardan büyük ölçüde tasarruf sağlar.

Yeşil spor alanlarının geniş iskân alanlarında kurulması işi genellikle şehir plâncılığının bir görevi olarak bilinir. Bu tesisler bir çok spor aktiviteleri için imkân sağlamak yönünden topluma, eğitime, profesyonel ve yarışma sporlarına hizmet ederler.

YAPILACAK HESAPLARIN TEMELİ

Bütün yaş gruplarının bedeni eğitim isteklerini akıllıca ve geniş bir şekilde, en kısa zamanda karşılayabilmek için, spor tesisleri keskin bir ileri görüşle plânlanmalıdır. Modern şehir plânlamasında oyun, spor ve rekreasyon için gerekli olan alanlar, aynen diğer amaçlarla ayrılan alanlar gibi (mezarlıklar, okullar, yollar v.b.), korunmalıdır. Maalesef bu konuda kesinlikle geçerli yasalar yoktur.

Maggingen Jimnastik ve Spor Okulu Federal Savunma Bakanlığı ile birlikte, Federal Spor ve Jimnastik Kurulu, İsviçre Ulusal jimnastik topluluğu ve İsviçre Ülke Plâncıları Topluluğu (Jimnastik, oyun, spor ve rekreasyon tesisleri talimatnamesi Maggingen serisi No. 14) genel anlamda spor tesisleri isteklerini karşılamak üzere aşağıdaki genel standartları vermişlerdir (kişi başına) :

Jimnastik, oyun ve spor için alanlar :

6 m² Jimnastik, oyunlar, spor alanları, buz pateni yeri ve bahçeler için (binalar hariç)

Rekreasyonel yeşillikler :

Bağlantı yeşillikleri : 1 m² Gezinti yolları için

Vizüel yeşillikler : 3 m² Parklar için

Sihhi yeşillikler : 15 m² Ormanlar ve milli parklar için

Spor ve rekreasyon için

Toplam yeşillik 25 m² kişi başına

Spor tesislerini yararlı olan zonları, yapıların işgalinden korumak için değerli imkânlar olarak kabul edebiliriz.

Sportif yeşillikler için ön görülen 6 m² alanın (kişi başına) aşağıdaki şekilde kullanımının fonksiyonel ve istekleri karşılamaya uygunluğu yapılan çeşitli çalışmalarla ispatlanmıştır.

Şehrin yakınındaki rekreasyonel ormanlarda kurulan VİTA-ekzersiz istasyonunda halka sağlanan hareket imkânı

3.0 m² çim sporları için (futbol, hendbol, hokey, hafif atletik oyunlar v.b.)

1.5 m² yüzme için

1.0 m² okul jimnastiği için

0.5 m² çeşitli spor tesisleri için (buz pateni, boccia, aile için spor alanları v.b.)

Ülke ve bölge plânlayıcıları ile bunların çeşitli plânlama grupları ve halk otoritelerinin görüşlerine göre tesbit edilmiş olan bu standartlar bir kılavuz olarak benimsenmelidir.

Yukarıdaki standartlardan yararlanılarak aşağıdaki genel bilgiler verilmiştir :

30.000 - 50.000 nüfus için

Jimnastik ve oyun sahaları için kişi başına 0.2 m²

1 adet oyun ve spor salonu -22x44 m faydalı alan ile -

1 » kapalı yüzme havuzu

1 » 16 x 25 m lik havuz

1 » 8 x 16.66 m lik bir antrenman havuzu

100.000 nüfus için

1 adet kapalı yüzme havuzu

1 » 16 - 21 x 50 m lik yarışma havuzu

1 » komple atlama tertibatı

1 » 8 x 16.66 m lik antrenman havuzu

Çocuk oyun alanları ve rekreasyon alanları promenad ve parklar arasında sayılmaktadır.

BAZI SPOR ALANLARI KAVRAMI

a) Aile spor alanları kentten bir iki saat yürüme uzaklığında orman kenarlarında veya açıklıklarda gezinti yeri özelliğine de sahip olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu gibi yerlerde, Basketbol; Voleybol, Badmington için alanlar, çocuklar için oyun ve jimnastik ekipmanı; küçük çocuklar için kum havuzları; bankalar ve barbekü için tesisler bulunmalıdır. Soyunma yerleri, mutfak araçları, duş ve tuvalet kapsayan basit yapıların aile spor alanlarında bulunması, bu alanların self servis prensibine uygun kullanımını sağlar.

b) Aileler için fiziksel ekzersiz olanakları kentin yakınında bir ormanda kurulacak VİTA kursları gibi tesislerle de sağlanabilir. Burada da «self servis soyunma odaları»nın bulunması uygundur.

c) Kayak yerleri ve kızak pistleri de spor için olanak sağlayan tesislerdir. Bu alanlar şehirlerin yakınlarında ve çoğunlukla imar görmemiş yerlerde ayrılırlar.

d) Binicilik için şehrin hemen yakınlarındaki alanlar uygundur. Sürekli tesislerin kurulması düşünülecek bir husustur.

1968 DE SPOR TESİSLERİNİN PLANLANMASI

Şehir Plânlama Ofisi, park otoritesi, yapı işleri, arsa işleri ile işbirliği halinde çalışan jimnastik ve spor acentası, beden eğitimi tesis ve araçlarının nerelerde kurulabileceğini ortaya koymak için belediye sınırları içindeki tüm alanı araştırmıştır.

Şehir Plânlama Ofisi Zürih şehrinin gelecekte 450.000 nüfusa sahip olacağını hesaplamış ve spor tesisleri için yeni plânlar bu rakama göre ayarlanmıştır. Bütün tesisler 1 : 5000 ölçekli bir plânda belirtilmiştir.

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİNDEN HABERLER

- Derneğimiz üyelerinden ve A. Ü. Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarisi Bölümü Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Günel Akdoğan ile Doç. Dr. Yüksel Öztan 10 Şubat 1973 tarihinden itibaren profesörlük ünvanını kazanmışlardır.
- Derneğimiz üyelerinden Ziraat Y. Mühendisi Dr. Türker Altan, Adana Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Kürsüsü asistanlığına atanmıştır.
- Derneğimizin düzenlediği konferans dizisinden olarak Y. Müh Mimar Cengiz Bektaş tarafından 25 Mayıs 1973 tarihinde, Alman Kültür Merkezi salonunda «Bodrum'un düşündürdükleri» konulu bir konferans verilmiştir.

basından haberler

● Peyzaj Mimarlığı Konuları

● PEYZAJ MİMARLIĞI KONULARI BAHÇE ŞEHİRLER

9/Ocak/1973 - Cumhuriyet - Vecdi Kızıldemir

Güneydoğu İngiltere'de kurulan yeni Milton Keynes şehrinin en küçük teferruatı bile insan unsuru ön plana alınarak hazırlanmıştır. Bazı yeni şehirler her şeyleri ile mekanize olmuş bir görüntüye sahiptirler. Ama Milton Keynes bunlardan değildir. Burada hedef ev ile iş ve eğlence arasında bir denge kurmaktır. İşte İngiltere'nin ilk bahçe şehri bu görüşlerin ışığı altında inşa edilmektedir.

Büyük bir park şehrin bütün doğu yakasını çepeçevre sarmaktadır. 600 dekarlık bir alanda göller, parklar bulunmaktadır. Burası Milton Keynes'in açık hava dinlenme yerlerinin merkezidir...

Kısacası Milton Keynes'in dışı yeşillikle kaplı bir örtü ile bezenmiştir. Şehir parkında, golf'ten, balıkçılığa, su kayağına kadar çeşitli eğlenceler bulacaktır.

Milton Keynes'i yapanların hedefleri şu olmuştur: «Planlar için insanlar değil, insanlar için plan.»

HER AİLENİN YILDA EN AZ BİR AĞAÇ DİKMESİ İÇİN KANUN TEKLİF ETTİ

Milliyet - 23/Şubat/1973

ANKARA, (THA) — Burdur AP. Milletvekili Mehmet Özbey, dün Millet Meclisi Başkanlığına 7 kanun teklifi birden vermiştir. Özbey'in kanun tekliflerinin bazıları şöyledir :

— Her aile her yıl en az bir ağaç dikmek mecburiyetinde olacaktır.

— Bütün Karayolları iki veya dört şerit üzerinden yapılacaktır...

AĞAÇ BAYRAMI YAPAN MANİSALILAR ORMANA TAM 50 BİN FİDAN DİKTİLER

Günaydın

Manisa «Cevdet Ayağ» - Unutulmaz dostlukların yeşil ve ormanla başladığına inanan Manisalılar düzenledikleri Ağaç Bayramında 50 bin fidan dikerek 50. yıl ormanının temelini atmışlardır.

Akpınar mevkiinde seçilen 50. yıl ormanında yapılan törene okullar halk, çeşitli teşekküller katılmışlardır.

Daha önce 1960 yılında başladıkları Manisa il ormanını her yıl geliştirerek Egenin ormancılıkta en ileri ili ünvanını kazanan Manisalılar ikinci ormanın da temelini atarak «Ağaç sevgilerini» ispatlamışlardır.

DİYARBAKIR SURLARINA 30 METREDEN YAKIN BİNALAR YIKTIRILACAK

DİYARBAKIR, (THA) — Diyarbakır surlarına 30 metreden daha yakın olan ev ve binalar yıktırılacaktır. Surların 30 metre yakınındaki bölümlerin yeşillendirileceğini belirten Diyarbakır Belediye Başkanı Nejat Cemiloğlu «Çalışmalar başlamıştır. Yıkılacak bina ve evlerin istimlak bedelleri ödenecektir. Tarihi değeri olan surların 30 metre yakınındaki arazi, Cumhuriyetin 50. yıldönümüne kadar yeşil saha haline getirilecektir» demiştir.

● Tabiatı Koruma Konuları

HALIÇ'IN DOLMA VE KİRLENMESİ SORUNU

9/ocak/1973 - Cumhuriyet - Yük. Müh. Yılmaz Kemal Peker

Bugün dünyanın her tarafında karşılaşılan sorunlardan birisi hem de hiç şüphesiz en önemlisi «Çevre Sağlığı» sorunudur...

Düşünen kafaların büyük bir endişe ve üzüntü ile, izledikleri İstanbul'un en önemli sorunu : «Çevre sularının kirlenmesi ve Haliç'in dolması» sorunudur...

Yüzlerce yıl önceden başlayan Haliç'in dolması bugüne kadar süregelmiş, son 20 - 25 yıldan beri de kirlenme konusu buna eklenerek yeni bir sorun olarak ortaya çıkmıştır...

Bütün dünyanın «Altın Boynuz» diye adlandırdığı Haliç, estetik yönden çirkin bir şekil olması bir yana kirliliği ve çıkardığı koku sebebi ile bugün şehrin sağlığını tehdit eder bir duruma girmiştir.

Çok geç kalınmış olması bilinen bir gerçek olmakla birlikte Haliç'in bugünkü feci durumundan kurtarılabilmesi geniş akademik çalışmaya konu olacak bir sorundur...

ANKARA'DA HAVA KİRLİLİĞİ VE TARİHİ BİR BELGE

9/ocak/1973 - Cumhuriyet - Prof. Dr. Ümran Emin Çölaşan

Son yıllarda Ankara şehri için büyük bir problem var, hep biliyorsunuz hava kirliliği...

Bugün Ankara'da yaşayan halkı tehdit eden bu felaket acaba yıllar önce, Ankara şehri kurulurken görülememiş mi idi? Bu felaket 1927 senelerinde farkedilmiş, nedense üzerinde durulmamış. «Mütehasıs Raporları» ismi altında 1927 yılında yayınlanmış Rethly raporunda «Ankara'nın pek mızırusihha (sağlığa zararlı) olan iklimine mukabil, civarının bilhassa Etlığın iklimi pek iyidir» gib bir cümle kullanılmış.

Ankara'nın meteorolojik rasatları ile ilgili raporda Rethly Ankara'nın topoğrafik durumunu gözönünde tutarak, mevcut meteorolojik bilgisi ile birleştirmiş ve bu sonuca varmıştır...

SU MESELESİ (Milliyet - 19 Ocak 1973)

Bunhan Felek - ... Dünyadaki suyun miktarını arttırmak mümkün değil... Eksiltmek de mümkün değil.. fakat israf etmek, kirletmek işe yaramaz hale getirmek mümkün... Nitekim Avrupa'nın birçok nehirleri bugün içinde balık yaşayacak kadar kirlenmiştir. Denizler de öyle... Marmara sularının kirlenmekte olduğu. İzmir körfezinde balık yaşyamadığı, hatta Atlantik sahillerinin birçok yerleri halkın değil martıların bile denize girmesine müsait olmayacak kadar kirlendiği muhakkaktır... ama dünya nüfusu artıyor.. ve 2000 yılında insanlar yalnız yiyecek değil, su kıtlığından da ızdırap çekeceklerdir.

Eskiden Türk ailelerinin birer evi ve evinin bahçesi, bahçede de kuyusu vardı... şimdi evler apartman oldu. Bahçeler kalktı... Ama sayfiye dediğimiz yerlerde genede bahçesi olan evler ve kuyusu olan bahçeler var... Hatta bir aralık bizde - su kıtlığına çare olsun diye - bahçemize bir kuyu açtırmayı düşünmüştük.. ama gördük ki; bütün kuyular, ya pislik çukurlarının, ya tıkanmış lâğımların sızıntıları ile kirleniyor.

Türkiyenin susuzluğu, ormanları yakıp yıkmamızın cezası olarak yağış almayışımız olduğu kadar telaşlı akan sularımızı da iyi kullanmayışımız, okşayıp ünsileştiremeyişimiz ve hiç çekinmeden kirletip pisletişimizdendir. O kadar ki Allah'ın insanları diriltmek için verdiği suyu, ölü getiren bulaşık su haline getiririz.

İstanbul'un hâlâ klor karıştırılmayan menba suyu varmıdır, bilmiyorum. Kimi pisler bu suları?...

ANKARA'DA HAVA KİRLENMESİNİ ÖNLEMEK İÇİN...

20/ocak/1973 - Milliyet - Düşünenlerin Düşünceleri
Yazan : **Prof. Fehmi Yavuz - Siyasal Bilgiler Fak. Öğretim Üyesi.**

Batı ülkelerinde hava kirlenmesi, şehirleşme ve sanayileşmenin sonucudur. Ülkemizde ve özellikle Ankara'da hava kirliliği için şehirleşmenin neden olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Başka sözlerle Ankara'da hava kirliliğinin sanayileşme ile ya hiç bir ilgisi yoktur ya da bu ilgi çok düşük bir orandadır diyebiliriz...

Ankara Birinci Endüstri Devriminin eşliğinden ilk adımlarını atmakta olan bir ülkenin başkentidir. Bizde tarımda çalışanların oranı düşüyor, sanayi ile serviste çalışanların oranı yükseliyor...

Başkentlerin çoğunda rastlandığı gibi, Ankara'nın bir özelliği servis sektörünün egemen olmasıdır. Öyle ise bütün sorunları için çözüm ararken, Ankara'nın bu karakterini bilmek ve saptamakta sınırsız yarar vardır. Bize göre Ankara'da yaşayanların, çalışanların ihtiyaçları dışında, ülkenin başka yerlerini düşünerek, hele ihracaata dönük sanayi kurmak söz konusu olmamalıdır...

Bütün bu söylenenlerden Ankara'da nüfus artışını belli sınırlar içinde tutmak zorunda olduğumuz gerçeği ortaya çıkar.

Sonuç olarak yetkili ve sorumluların Ankara'da daha fazla kamu kuruluşlarının toplanmasını önleyecek biçimde davranmaları ve mevcutlardan bazılarını uzaklaştırmaya yönelmeleri gerekir, diyeceğiz. Bunu özel teşebbüsün kontrolünde olan sanayi, iş yerlerinin kuruluş yeri hakkındaki uygulamalar izlemelidir.

KİRLİ HAVA YÜZÜNDEN ANKARA'DA ANİ ÖLÜMLER ÇOĞALDI

Ankara, Özdemir Kalpakçoğlu - 21/ocak/1973 Milliyet

Ankara Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Profesörü Selâhattin Akkaynak, Profesör Orhan Öger ve eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Profesör Türkan Akyol'dan kurulu «Ankara Hava Kirlenmesiyle Mücadele Derneği Bilim Kurulu» «Ankara'nın kirliliğinin ani ölüme sebep olduğunu, kirliliğin etkisinin çocuklar üzerinde de tesbit edildiğini açıklamıştır.

Profesör Akkaynak, «1952 yılında üç günlük bir kirli havanın Londra üzerinde yayılması ile 4 bin kişinin birden öldüğünü» hatırlatmış ve «Ankara'da böyle bir durumla karşılaşmamak için derhal tedbir almak gerekir» demiştir...

Profesör Akkaynak kirli havanın çocukların üzerinde de etkisini gösterdiğine işaret etmiş ve «Kirli hava aynı zamanda uykusuzluk yapmakta, gözlerde bozukluk meydana getirmekte, dimağ faaliyetlerini azaltmakta, sinirleri bozmakta ve vücutta kaşıntılar meydana getirmektedir» demiştir.

GÜZEL ANKARA

21/ocak/1972 - Günaydın - Düdüklü Tencere - Necati Zincirkıran

Korktuğumuz başımıza geldi. Ankara, başkentte görevli yabancı diplomatlar tarafından dünyaya «Tehlikeli şehir» ilan edildi. Yıllardan beri bir çare bulunamayan ve her geçen gün daha da kötüleşen Ankara'nın havasının sağlığa zararlı olduğu böylece tescil edilmiş bulunuyor.

Ankara hükümet merkezi olarak bir memur şehridir. Dar gelirli devlet görevlilerinin pek çoğu da siyah kir bulutunun çöktüğü çukur kesimlerde yaşamaktadır. Haydi, diyelim ki bu şehri «Tehlikeli bölge» olarak hükümetlerine kabul ettiren yabancılar «Sağlık Riski» tazminatı aldıkları için iki veya üç yıl kalıyorlar. Bizimkilerin günahı ne? Türkiye Cumhuriyeti devletinin memuru olmak mı?

Hala lafla vakit geçiriyoruz. Ankara'nın havası nasıl temizlenir, kesin biçimde bunu tesbit etmeliyiz ve uygulamaya başlamalıyız. Bunu yapmazsak dünyaya rezil olacağız...

EROZYONA KARŞI YENİ BİR YÖNTEM

Yeni Buluşlar - Derleyen Yalman Özgüner - 23/ocak/1973 - Milliyet

Erozyon, açıklıkla savaş sorunu açısından günümüzde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Milyonlarca hektarlık alanın giderek çölleşmesi bilim adamlarını «Buzul Dönemi» benzeri bir «İlerleyen çöller dönemi»nden söz ettirmektedir.

HYGROMULL adı verilen bir madde bu alanda da insanoğlunu doğaya karşı olan bir mücadelesinde başarılı kılacak gibi görülmektedir... Yeni yöntem yalnız kum alanlarının ilerlemesini durdurmakta kalmayıp aynı zamanda sürekli bir yeşillenmede sağlamaktadır.

Hygromull suyu ve içinde eritilmiş olan besleyici ilaçları emip gerektiğinde bitkilere verebilmektedir...

HAVA KİRLİLİĞİ

Yeni Buluşlar - Derleyen Yalman Özgüner - 23/ocak/1973 - Milliyet

Çevre sağlığı ve hava kirliliği ile savaş çeşitli ülkelerde değişik yöntemlerle sürdürülmektedir...

Kazakistan'da Karağanda fabrikası için Leningradlı teknisyenlerin geliştirdiği yeni bir boru bu alanda yapılan çalışmalardan birisi. Yeni geliştirilen boru türü çok

gövdeli olup, bunun geniş beton ocağı başka başka atel-yelerden çıkan üç metal gövdeyi içine almaktadır. Boruyu hazırlayan sovyet teknisyenleri «ülkedeki büyük sanayi merkezleri üzerindeki hava boşluğunun temizlenmesinde bu tür boruların büyük katkıları olacağını» söylemektedirler.

DENİZ VE HAVAYI KİRLİTEN 5 BİN LİRA CEZA VERECEK

5/şubat/1973 - Milliyet

Ankara, Özel - Belediye cezalarını yeniden düzenleyen kanun tasarısı Millet Meclisi Geçici Komisyonunda kabul edilmiş ve Meclis Genel Kuruluna gönderilmiştir. Tasarıya göre, deniz, göl ve nehirler ile havayı kirlüten fabrika, imalathane sahipleri hakkında 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezası uygulanacaktır.

ÇEVRE SAĞLIĞI KONFERANSI YARIN VİYANADA TOPLANITUR

27/mart/1973 - Milliyet

Türkiye'nde dahil olduğu 17 Avrupa Konseyi üyesi memleketin katılacağı Çevre Sağlığı ve Sorunları Konferansı yarın Viyana'nın Hofburg sarayında başlayacaktır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Dr. Lujo Tončić yaptığı basın toplantısında, «Çevre sağlığında önemli rol oynayan nehir, göl ve denizlerin temiz tutulması ön plana alınmalıdır» demiştir.

Tončić'in Türkiye'ye yakından ilgilendiren bu konuşması İtalyan Profesör Giorgi tarafından da benimsenmiş ve Prof. «Deniz kıyısına sahip Avrupa ülkeleri gelecekte çevre sağlığı konusunda beraber çalışmalıdır» demiştir...

ÇEVRE KİRLENMESİ

Olayların İzinde - İsmail Cem - Milliyet - 28 Mart 1973

İkâr amacının bütün başka düşünceleri yok edip tek başına egemen olduğu ekonomilerin başarılı örneği, Japonya'dır... Japon mucizesi diye adlandırılan oluşum, bir bakıma, bu özelliklerinden yararlanılan bir kitlenin omuzlarına bina edilmiştir.

Yanılıcı görüntüler yaratarak insanların geleneklerine bağlılıkları istismar edilerek ortaya konan bu model, artık çağını tamamlamak üzeredir.

Japonya «çevre kirlenmesi» sorununun en tehlikeli özellikleri taşıdığı bir ülkedir... Nitekim, çeşitli şirketlerin denizlere saldırdığı sanayi artıklarının çok sayıda insanı öldürmüş olduğunu ve bu durumun o insanların protestolarına rağmen yıllardır sürdürüldüğünü Japonya hayretle ve hergün sayısı artan örneklerle şimdi öğrenmektedir...

Örneklerin en çarpıcı olanı, Minimata'dır. Küçük bir balıkçı kasabası olan Minimata'nın halkı ekmeğini ya denizden ya da kasabanın tek büyük iş yeri olan Chisso Kimyasal Maddeler Fabrikasından kazanmıştır. 1950 yıllarında, minimata kıyılarındaki balıklar ölmeye başlamıştır. Garip bir hastalık - Minimata Hastalığı - kasabayı sarmış, kediler çıldırmış, martılar uçarken ansızın düşüp ölmüştür. İlk insanın bu garip hastalıktan çıldırıp ölmesi de aynı yıllara, 1953'e rastlar.

Chisso Fabrikası ancak 1970'de üretimi durdurmak zorunda bırakılmıştır. Ne var ki bu süre içinde 329 Minimata'lı fabrikanın saldırdığı zehirden «kalıcı beyin hastalıklarına» tutulmuştur 68 kişi ise ölmüştür. Minimata'luların Şirket aleyhine açtıkları dava 20 martta sonuçlanırken kurbanların aileleri 3.6 milyon dolar tazminat almıştır ama, Minimata ölümleri, delileri ve sakatları ile başbaşa kalmıştır.

Bütün bu felaketlerin ortak yanı, halk tarafından zamanın da fark edilmiş olmalarına rağmen sebeplerin giderilmesi için şirketlerin hiçbirşey yapmamasıdır. Özellikle Minimata'daki fabrika yöneticilerinin bilimsel raporları gizledikleri bile ortaya çıkarılmıştır.

Çevre kirlenmesine ilişkin bu olaylar. Japonya'nın geleneksel «işçi babası işveren»-görüntüsünü bütün yanlıcılığından sıyırmıştır.

Çağımız ülkeler, sınıflar ve insanlar arasındaki bütün geçmişten kalan yanlıcı görüntülerin birer birer yıkıldığı; bütün ilişkilerin güzelliği ve çirkinliğiyle, fakat olanca çıplaklıkla ortaya serildiği bir zaman kesitidir.

Japonya'nın kendine özgü gelenekleri ve efsaneleri, bu çağda, ancak esas yerlerine, geçmişe terk edilebilirler. Nitekim Japonya'da izlediğimiz oluşum, çağdaş sosyal ilişkilerin hiçbir yanlıcı görünüme imkan tanımayan insafsız ve yalın kişiliğinin son örnekleridir.

Pollution : «A horror story from Japan» international Herald Tribune (21/III/1973)

● Turizm Konuları

TRUVA'DA «TAHTA AT» YAPILACAK. - Milliyet 26/Ocak/1973

Çanakkale, T.H.A. - Truva'da yüz bin lira sarfedilecek bir «Tahta At» inşa edilmesine karar verilmiştir.

Tahta atın içinde bir amerikan bar ve turistlerin dinlenebilecekleri salonlar bulunacaktır. Turizm Bakanlığı ile Başbakanlık Kültür Müsteşarlığının ortak çalışmaları sonucu inşa edilecek olan tahta atın, 1973 turizm mevsimine yetiştirileceği açıklanmıştır.

TURİZM BAKANLIĞI ANTALYA'DA 2 BİN YIL ÖNCEKİ YAŞAYIŞI ANLATAcak BİR OTEL YAPTIRIYOR. - Günaydın 27/Ocak/1973

ANKARA (GHA) - Turizm ve Tanıtma Bakanlığı 2100 yıl kadar önce Bergama kralı Attilos'un şehir kurduğu ve eski adı Olbia olan yerde Türkiye'nin en güzel turistik otelini inşa ettirecektir.

24 bin metrekarelik bir alana inşa edilecek olan «Antalya Otel» ortasında ince suların aktığı sokaklar, çarşılar, peykeli çay ve içki köşeleri, üst kumarhane ve kongre salonları ile tarihi yeniden canlandıracaktır. Kral daireleri, korsan kaleleri, taş yollar ve ahşap köprülerle süslü olacaktır.

● Şehircilik Konuları

GECEKONDULAR VE TÜRKİYE DE KENTLEŞME

4/mart/1973 - Milliyet

Düşünenlerin Forumu -Katılanlar Prof. Dr. Ümit Doğanay (Türkiye Tabiatını Koruma Derneği İstanbul Şubesi Başkanı), Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil (İstanbul İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Kemal Arıbaş (İstanbul Belediyesi Mesken ve Gecekondu Müdürü), Doç. Dr. Aydın Aylbay (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğretim üyesi), yöneten Ali Gevgilili.

20. yüzyılda toplumlar ve kentler, insan tarihinin daha önce tanık olmadığı bir hızla büyümektedir. Gecekondu, teneke mahallesi ya da Favela gibi adlarla anılan yeni tipte bir konut türünün ortaya çıkışı bu dengesiz büyümenin ürünüdür...

«Gecekondu ve kentleşme sorunuyla ilgili tartışmalar ortaya şu gerçekleri koyuyor.

Bütün üçüncü dünya toplumlarında olduğu gibi Türkiye'de de gecekondu varolan sosyal ve ekonomik baskıların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni umutlarla kırları terkeden ve kentlerin sanayi dünyasında kendine iş arayan eski köylü yığınları kendilerine yeterli hiç bir konut bulamamışlardır. Bu konut bunalımı kendine özgü bir çözüm yolu olan gecekonduları, yani «kendilerine ait olmayan arsalar üstünde kurulan binaları» yaratmıştır.

20 - 25 yılı bulan bir gelişimden sonra, Türkiye'nin büyük kentlerinde geniş gecekondu bölgeleri doğmuştur. Buralarda bazen kentsel nüfusun yarıya yakın bir bölümü barınır. Gecekonduları görmezden gelmek, buralarda oturan insanları kendi kaderlerine terketmek artık mümkün değildir. Bu amaçla 1966'da Gecekondu Kanunu çıkarılmıştır. Ne var ki fon yetersizlikleri yüzünden sosyal konut yapımı gerçekleşmediği için yeni Kanuna rağmen Türkiye'de gecekondu yapımının önü alınamamıştır. Sanayileşme ve kentleşme süreci bu tempoyla sürüp gittiği takdirde önlenemeyecektir de.

Önlemenin yolu bilim adamlarının ve uygulamacıların gösterdikleri gibi, söz gelişi yalnız İstanbulla her yıl en az 10 bin sosyal konut ünitesini yeniden ekleyecek bir düzeni ortaya koymaktadır. Bu amaçla yeni kurumlar yaratılmalı; gecekonduya dağıntık, düzensiz biçimde giden kaynakların bu kurumun da aracılığıyla daha rasyonel şekillerde kullanılması sağlanmalıdır. Bu, aynı zamanda, sosyal devletinde bir görevidir. Şimdiye kadar gerçekleşmemiş olan bu görevin yerine getirilmesi gecekondu sorununun asıl çözüm yolunu ortaya koyacaktır.»

TÜRKİYE'DE GECEKONU SAYISI 700 BİNE VARDI

12/ocak/1973 - Milliyet

Ankara, AA — TÜRKİYE'DE 1972 yılı sonunda gecekonu sayısının 700 bin dolayında bulunduğu açıklanmıştır. Üçüncü plan döneminde 1972 yılı stoku olan 700 binden baş yolda 70 bininin yenilenmesi öngörülmüştür.

Hazırlanan bir raporda, 1973 yılı başında konut sayısı tahmininin 2 milyon 800 bin birimi olduğu, bunun yüzde 10'unun çürük konut niteliğinde bulunduğu belirtilmiştir.

İZMİR KÖRFEZİNİ TEMİZLEMELİK İÇİN BİR AMERİKAN ŞİRKETİ TEKLİF YAPTI - Cumhuriyet - 17/nisan/1973

İzmir - Halen bir bataklık haline gelen İzmir körfezinin temizlenmesine bir Amerikan şirketi talip olmuştur. Belediye ilgilileri ile temas halinde olan şirket ilgilileri, uzun vadeli bir program teklif etmektedirler.

Programın ilk maddesini körfeze akan 64 kanalizasyon kanalının kapatılması teşkil etmektedir. İlgililer kanalizasyon kanalları kapatıldığı takdirde, körfez şimdiki halinden zamanla kurtulacak ve temizlikte o nisbette çabuk olacaktır... demişlerdir.

Hayvancılıktan

BOLKAZANÇ

Yem Sanayi Türk A. Ş. nin

- ANKARA
- ERZURUM
- KONYA
- İSTANBUL
- ADAPAZARI
- SAMSUN
- BURSA

Öz Fabrikalarımız ile

- İZMİR
- ESKİŞEHİR
- MERSİN
- BANDIRMA
- BİGA
- AKSARAY (Niğde)
- KAYSERİ'

DEKİ ORTAK FABRİKALARIN
DA İMÂL EDİLEN YEMLERLE SAĞLANIR.

BETA ZİRAAT VE TİCARET A. Ş.

SERMAYE : 2.000.000,— TL.

ADRES : MİTHATPAŞA CADDESİ 26/17 YENİŞEHİR — ANKARA
T. SİCİLİ : 10222
TELGRAF : BETA — ANKARA
TELEFON : 25 14 57

BETA ZİRAAT VE TİCARET A. Ş. memleketimizde özel sektör olarak kaliteli ve garantili tohum yetiştiren yegâne müessesedir.

BETA ŞİRKETİ aşağıdaki konularda hizmetinizdedir.

- ★ Sertifikalı Ayçiçeği, Kontrollü Yonca, Korunga ve Çim tohumları
- ★ Kaliteli ve yüksek verimli her türlü SEBZE tohumları
- ★ Modern Selektör ve Dekiskütörle tohum temizleme işleri
- ★ Kompoze gübre satışları
- ★ Çeşitli Ziraat Alet ve Makine satışları

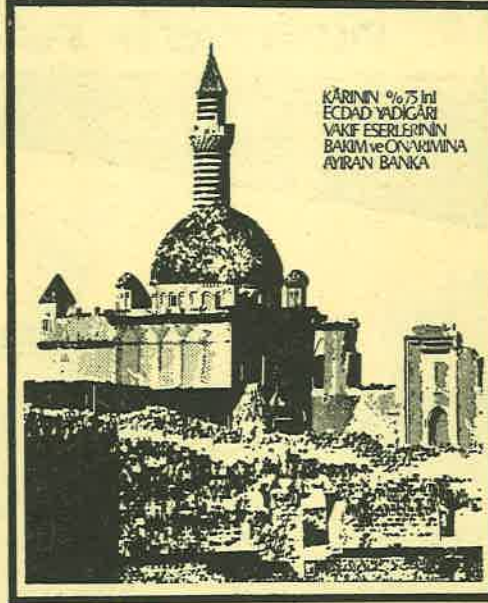
BETA

TOHUMCULUKTA

KALİTE VE İTİMADIN

SEMBOLÜDÜR.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

KARININ %75'ini
ECCAD YADIGARI
VAKIF ESERLERININ
BAKIM ve ONARIMINA
AYIRAN BANKA

İTİMAT,
EMNİYET
VE
EBEDİYET DEMEKTİR

Süs Bitkilerinde

Yaprak bitleri ve Kırmızı örümçeklere
Sistemik tesiri ile uzun ve kat'i
netice sağlayan

Metasystox R

Lâlecilikte

Lâlelerdeki yanıklığa
(Botrytis tulipae)

Pomarsol forte

BAYER TARIM İLAÇLARI SANAYİ Ltd. Şti. P. K. 13

Tophane - İSTANBUL
Tel. : 49 09 95

A. O. Ç.

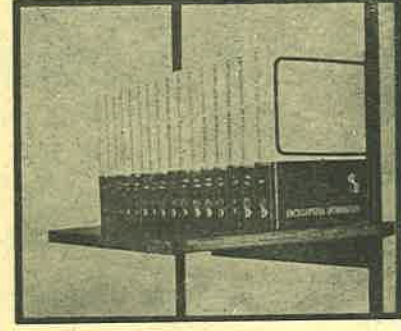
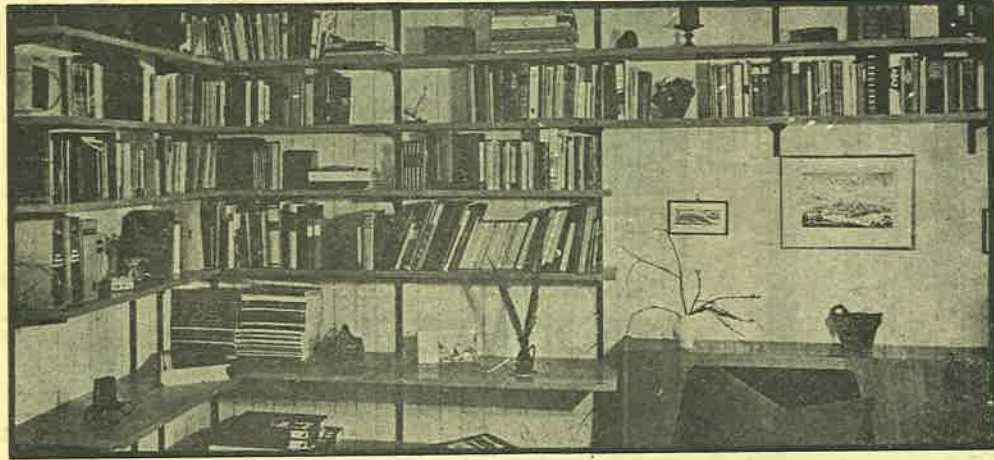
A. ORMAN ÇİFTLİĞİ

- Çeşitli Süs Bitkileri ve Yetkili Teknik Elemanları ile Bahçe ve Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Hizmetinizdedir.
 - Pastörize Süt ve Mamulleri
 - Besili Tavuk ve Koyunları
 - Günlük Yumurta
 - Nefis Yıllanmış Kalite Şarapları
 - Taze Meyve, Meyve Suları ve Sebzeler
- İçin A. O. ÇİFTLİĞİ'ni Tercih Ediniz.
- Telefon : 13 15 40

TEKNOGON

PORTATİF RAF SİSTEMİ

ŞİMDİ
TÜRK
PİYASASINDA

KİMLER VE MUTFAĞINIZDA

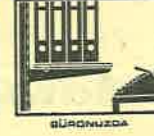
ATÖLYENİZDE

İÇERİNİZDE

KÜTÜPHANENİZDE

GÜRÜHÜNİZDE

HOBİ ODANIZDA

YETKİLİ SATICISI :
(Ankara ve Çevresi)

KEMAL KURDOĞLU ve ORTAĞI
OĞULLARI KOMANDİT ŞİRKETİ

Rüzgârlı Sokak, Çatalhan No. 1/A — ANKARA
Telefon : 11 42 97

Nefis bir domates biber dolması. Özel bir lezzet katılmış.

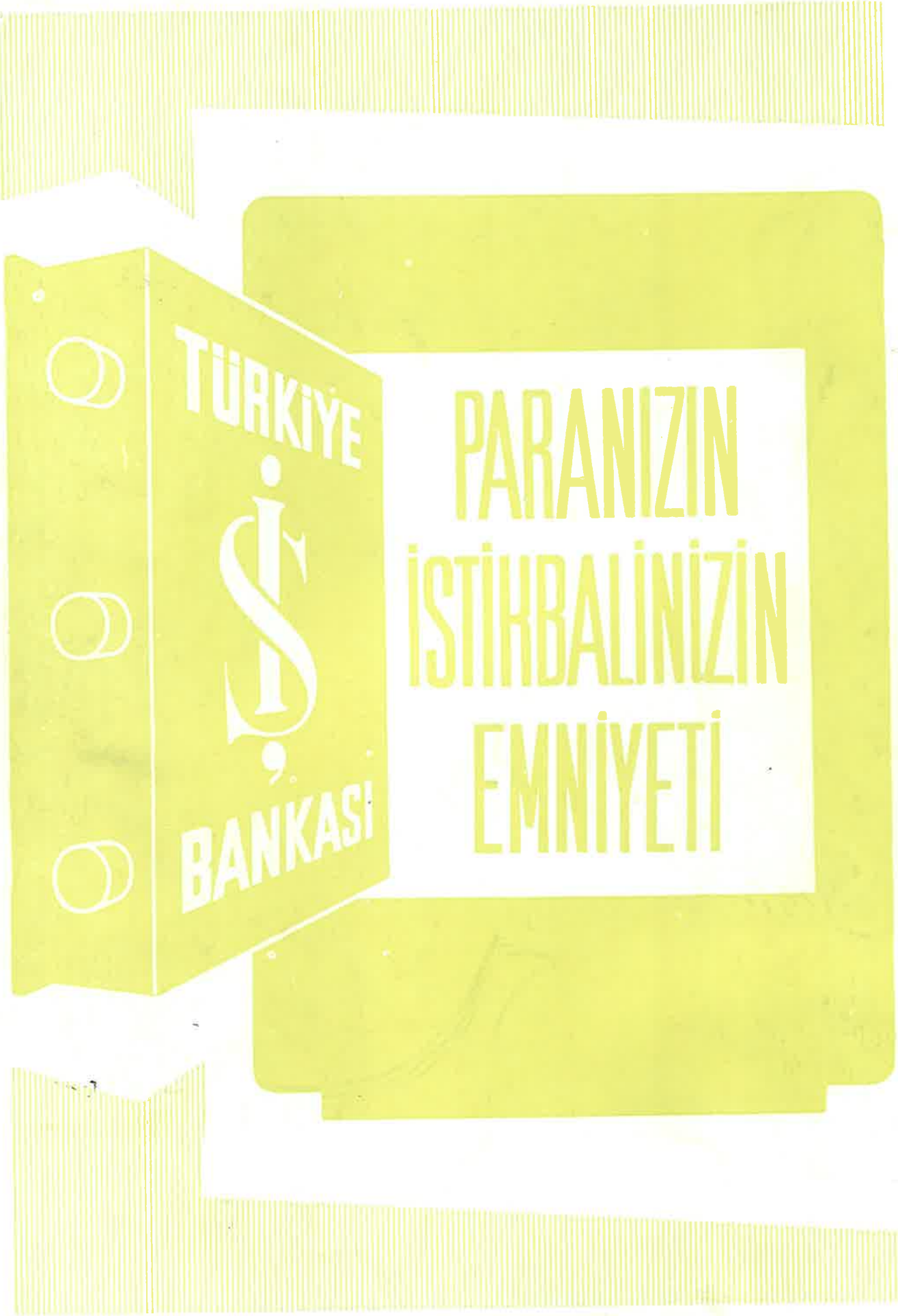
Sana lezzeti!

Usta ellerde doldurulmuş
tadı damakta kalacak ...
enfes domates biber dolması

Sana lezzeti katılmış.
Afiyet olsun!...

Sana yemeklerinize tad
mmm... ne tad...

TÜRKİYE

BANKASI

PARANIZIN
İSTİHBALİNİZİN
EMNİYETİ